

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, insertis suo loco
Propositionibus à S. Sede Apostolica novissimè damnatis concinnata. Et
Per Casus Practicos exposita

Complectens LXXV. Casus Materiam de Conscientia, Legibus, Peccatis,
Fide, Spe, Charitate, Jure, Justitia, Restitutione, Contractibus, Judiciis &
Religione &c.

Jansen, Leonhard

Coloniæ Agrippinæ, 1744

Ex Tractatu De Jure, Et Justitia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39867

démque in numerando, computando, transportando juvare, quia hæc omnia remotè se habent ad peccatum usurarii, non tamen licet nomine usurarii contractum usurarium inire, quia hic habet speciem rapinæ; sicut ergo nomine alterius non licet aliena rapere, sic nec inire contractum usurarium, nisi excuset extrema necessitas, de qua alibi.

17. Excusantur, qui ex gravi causa, ad lucrandum v. g. panem, juvant ædificare vel restaurare Synagogas Judæorum vel templa Hæreticorum; nam quamvis illa templa serviant ad malum finem, scilicet cultum falsum, tamen ædificatio ad illud se habet remotè.

E X

TRACTATU
DE JURE ET JUSTITIA,
CASUS XXI.

De Natura & divisione juris
ac justitiæ.

Ammon Princeps à Campsore suo sub pensione annua suscipit pecuniam. 6. Solutionem vel differt, vel omnino negat, sub prætectu communis necessitatis, ibid. quam tamen postea in usus privatos vel superfluos impendit, & quia Campsor hic offensus debitam Principi reverentiam negat, seque communibus civium oneribus subtrahit, Princeps in

P 4

pœnam

penam etiam prædia ei adimit & in bonum commune convertit. 7. Tandem ut ab illius protestationibus liberetur, illum quamvis artis bellicæ ignarum cohorti militari præficit, ut primus in acie, primus pereat. 8. Pro resolutione.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Jus?

1. R. I. Imò: Jus variè accipitur, aliquando pro scientia juris, sic qui novit leges, dicitur Juris peritus, quandoque pro ipsis legibus, & sic dividitur in Jus naturale & positivum, in Jus Canonicum & civile. Jus autem hic significat liberam & legitimam facultatem disponendi de re aliqua licitè ab alio non impedibilem; dicitur primò: *Legitima facultas*, id est, facultas disponendi conformiter legibus justitiæ; nam contra leges de re aliqua disponere non est juris, sed violentiæ & injustitiæ; dicitur secundò: *Ab alio non impedibilis*, quia jus activum, de quo hic sermo est, fundat in aliis obligationem jus illud non impediendi, quod vocatur jus passivum seu debitum præstandi vel omittendi aliquid, ut juri activo alterius satisfiat.
2. R. II. Jus præcipuè dividitur in Jus in re & ad rem; *Jus in re* seu reale est, quo ipsam rem habeo mihi obligatam, ut eam apud quemcunque detentorem repetere possim; *Jus ad rem* seu personale est, quo non res ipsa, sed persona aliqua mihi ex delicto vel contractu obligata est, aut rem aut pretium ejus tradere; *Jus in re* fundat actionem realem, per quam ipsam rem repeto & mihi vendico, ubicunque eam reperire possim. *Jus ad rem* fundat actionem personalem contra personam ex contractu vel delicto obligatam, ut si vendas equum Titio, & hic non soluto pretio iterùm vendat & tradat
cum

eum Sempronio, non habes amplius jus in re seu actionem realem repetendi ipsum equum, qui pleno jure transit in Sempronium; sed habes actionem personalem, non contra Sempronium, qui nec ex contractu nec ex delicto tibi est obligatus, sed contra Titium, qui obligatur tibi pretium equi exsolvere ex contractu emptionis.

§. III. Jus aliud vocatur *jurisdictionis*, & est 3. potestas authoritative disponendi de subditis in eorum utilitatem, aliud *proprietatis* seu domini; estque potestas disponendi de re aliqua tanquam sua; Jus domini iterum aliud est perfectum, aliud imperfectum; *perfectum* est facultas disponendi ad omnem usum sibi possibilem auctoritate propria, vendendo, oppignorando, elocando, donando, &c. *Dominium imperfectum* est facultas disponendi tantum ad aliquos usus: Species domini imperfecti sunt *ususfructus*, *usus*; *ususfructus* est jus utendi simul & fruendi re aliena salva ejus substantia, ad usumfructum pertinent feudum, emphyteusis, &c. *Uusus* est facultas tantum utendi re aliena, v. g. habitandi in domo absque eo, quod eam alienare vel fructus elocationis percipere possim.

QUÆR. II. Quid & quotuplex sit Justitia?

§. I. Justitia proprie dicta est *constans* & 4. *perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*, magis Theologicè: est habitus inclinans ad ponendam æqualitatem inter jus activum unius & passivum alterius, æqualitas autem hæc consistit in eo, quod alicui tantum detur, quantum justè potest exigì, estque objectum formale *quod* virtutis justitiæ, objectum autem formale *quo* seu motivum justitiæ est honestas hujus æqualitatis.

Objectum materiale proximum est actio, per quam ponitur æqualitas, v. g. numeratio pecuniæ; objectum materiale remotum est ipsa res æqualiter debita, v. g. pecunia.

5. R. II. Justitia præcipuè dividitur in legalem, distributivam & commutativam. *Legalis* dicitur, quæ ponit æqualitatem inter jus altum, quod tempore necessitatis in bona & labores civium habet Respublica, & jus passivum seu debitum legale, quod habent subditi, ut tempore necessitatis subveniant Reipublicæ; *justitia distributiva* est virtus ponens æqualitatem inter jus activum, quod habent subditi, ut recipiant bona & dignitates Reipublicæ juxta proportionem meritorum & debitum Reipublicæ vel Principis, ut tribuat præmia vel officia dignioribus. *Justitia commutativa* ponit æqualitatem inter partem & partem Reipublicæ, seu inter privatum & privatum vel quasi privatum, dico: quasi privatum, quia etiam integræ communitates possunt inire contractus per modum privatorum vel inter se vel etiam cum uno ex subditis, & sic contrahentes obligabuntur ex justitia commutativa, nam ut contrahentes non exercent jus altum neque justitiam distributivam, ut patet. Ex his

6. Ad Casum R. 1mò: Inter Principem suscipientem pecuniam & Campforem intercedit sola justitia commutativa, quia ineunt contractum censûs; omnis enim contractus fundatur in justitia commutativa, contra quam peccat Princeps injustè differendo solutionem, cum onere compensandi omne lucrum cessans & omne damnum emergens.

2dò: Princeps potest, imò in communi necessitate tenetur à subditis subsidium exigere, servatâ

vata

vatâ tamen proportione ad cujuslibet facultates, ut dicetur suo loco, quòd si Campsor nollet quotam suam contribuere, posset Princeps pensionem ei debitam pro rata huc impendere; & hoc faciendo exercet actum justitiæ tum legalis, tum commutativæ; nam Princeps quâ superior & caput communitatis tenetur ex tacito pacto, & quâ pars vel membrum communitatis tenetur ex justitia seu debito legali procurare bonum commune eo modo, quo potest, econtra si Princeps illa subsidia non convertat in necessitatem communem, sed ad privatos vel superfluos usus, peccat contra justitiam legalem & commutativam, teneturque ad restitutionem non ob læsam justitiam legalem, sed ob læsum tacitum contractum de procurando bono communi.

3. Quamvis Campsor justè his offendatur, 7. tamen obinde reverentiam debitam Principi negando peccat contra charitatem & honorem Principi debitum; subtrahendo se communi civium oneri peccat contra justitiam legalem, quare Princeps ei salvo tamen moderamine prædia in pœnam justè adimit; Et adimendo exercet justitiam vindicativam, quæ juxta communio-rem, est quarta species justitiæ, quatenus scilicet intendit æqualitatem inter pœnam & delictum, etsi simul intercurrent aliæ justitiæ, tum commutativa, quatenus ex officio & quasi contractu tenetur malos punire, bonos præmiare; tum legalis, quatenus ut pars reipublicæ tenetur ejus bonum procurare pro qualitate officii, putrida membra amputando, secando, &c.

4. Princeps hominem ignarum artis bellicæ præficiens cohorti, peccat contra justitiam distributivam, quæ exigit talia munia imponi capacio-

cioribus : exponere autem aliquem primum in acie, in qua videtur certò occidendus, per se loquendo principi licitum est, cum unus ex militibus debeat esse primus; dico per se, nam si hoc fiat ex privata vindicta, uti videtur hic fieri, est homicidium, si fiat ob commissum crimen ad vindictam publicam, est actus iustitiæ vindicativæ.

C A S U S XXII.

De modis acquirendi rerum dominium.

Bartholus querit. 1. Quot modis res acquirantur. 2. Quid de animalibus mansuetis custodiam egressis. 3. Sylvestribus. 4. Apibus, columbis. 5. Piscibus. 6. An venatio sit prohibita clericis. 7. An Princeps possit eam prohibere omnibus. 8. An tunc debeat stare pro damno per feras causato. 9. Quid de venantibus contra prohibitionem. 10. Quid si unus feram vulneravit. 11. Quid de gemmis & lapillis in littore, mari vel flumine. 12. Fodinis. 13. Sylvis, pascuis. 14. Rebus derelictis. 15. 16. 17. 18. Thesauris. 19. Quid de accessione per nativitatem, alluvionem, &c. 20. Per industriam. 21. Mixtionem, confusionem? Pro resolut.

I. QUÆR. I. Quot modis acquiri possit rerum temporalium dominium?

R. Variis. 1. Per contractum dominii translativum, donationem, emptionem, mutuum, &c. De quibus suo loco. 2. Per præscriptionem, de qua Cas. seq. 3. Per inventionem, de qua

Cas.

Cal. 45. n. 8. & inf. n. 17. 4. Per accessionem.
5. Per occupationem, de quibus in præfenti. Est autem occupatio rei vacantis vel derelictæ corporalis apprehensio cum animo eam habendi ut suam. Res *vacantes* dicuntur, quæ nullum habuerunt Dominum; harum aliquæ sunt animatæ, ut feræ in sylvis, pisces in aquis, aves in aëre, quæ acquiruntur venatione & piscatione; aliæ sunt inanimatæ, ut gemmæ, lapilli in littore maris vel fluminum. Res *derelictæ* vocantur, quæ Dominum habuerunt, sed habere desierunt, ut missilia principum, thesauri dudum reconditi, &c.

QUÆR. II. Quid circa occupationem animalium in genere? 2.

1. Sequentia 1. Animalia mansueta & domestica, quæ ex natura sua non sylvescunt, ut bos, ovis, canis, gallina, etsi custodiam Domini sui longius egressa fuerint, non amittunt priorem Dominum; sed ubicunque reperta vel etiam ab incendio, naufragio, vel lupo erepta Domino sunt restituenda.

2. Animalia sylvestria fera, vaga, fiunt primo occupantis, ut ursi, cervi, apri, lepores, cuniculi, aves, &c. L. 1. ff. de acq. possess. Manentque sub ejus dominio, quamdiu in custodia coërcentur, aded ut omnis, qui illa quovis modo è custodia extrahit, furtum committat cum onere ea Domino restituendi; si verò è custodia emissa vel profuga consuetudinem redeundi amiserint (quod tunc censetur fieri, si ter vel quater non redierunt, nec facile recipi possunt) tunc tanquam sylvestria & communia iterum à quovis occupari possunt, quod idem dicendum est de apibus, si extra conspectum Do- 4.
mini

mini avolantes facile recipi non possunt §. *apum* instit. De rerum divis. item de columbis, si columbarium per aliquot dies deseruerint; quocirca tamen attendenda est locorum consuetudo. Difficultas hic est, an liceat columbas meliori escâ propositâ vel aliis artificiis ex alieno columbario allicere, ut consuetudinem redeundi amittant; suppono etiam columbaria seclusâ lege specialiter prohibente esse licita, ut probat *Molin. dis. 48. R.* Id per se non licere, præsertim si accedat fraus, ut si alliciantur proposito semine odorifero vel aliis illecebris; nam quamvis animalia consuetudine redeundi amisâ fiant primò occupantis, quamdiu tamen consuetudinem illam retinent, non licet ea allicere ad consuetudinem deserendam, sicut non licet ea irritare, ut ruptâ custodiâ fugiant *Lugo d. 6. n. 43.* Si tamen absit fraus, & columbæ suâ sponte ad alium redire desinant & tuis ob meliorem escam commaneant, meritò te saltem ob communem consensum & consuetudinem excusant *Sylvius 2. 2. q. 66. a. 2. Less. c. 6. dub. 6. n. 28.*

5. 3. Si custodia ferarum magnæ sit vastitatis, & magis constituta ex natura loci, quam hominum industria, ut cervi in magnis saltibus, pisces in stagnis & lacubus, ita ut captura existat difficilis & dubia, adhuc retinent naturalem libertatem, ideòque fiunt primò occupantis *Covarruv. Molin. Laym. c. 3. t. 1. c. 5. n. 12.*

6. QUÆR. III. Quid circa venationem?

R. Sequentia. I. Venari per se licitum est, prohibetur tamen clericis c. 1. & 2. *de clerico venatore* & in *Trid. sess. 24. c. 12. de reform.* Et adhuc magis religiosi per Clem. I. §. *porro.* hæcque prohibitio non intelligitur de venatione
quie-

quieta, minimè tumultuosa, cum retibus, laqueis & paucis canibus, sed de ea, quæ fit cum clamore, armorum equorumque strepitu. *Casrop. Laym. n. 15. Lug. n. 51. Spor. t. 6. c. 1. n. 156. Metzger t. 11. d. 27. a. 1. n. 6.* Imò Clericum ex capite venationis secluso scandalo non facile esse damnandum mortalis docet *Molina d. 44.* Et pœna suspensionis in Clericos venatores per Concilium Aurelianense lata vel est usu abrogata, vel non arguit culpam gravem, cum tantum sit ferendæ sententiæ.

2. Possunt quidem Principes in locis publicis 7. sibi venationem reservare & aliis prohibere etiam ob solam recreationem, quia Princeps pro bono publico laborat, ideoque dignum est, ut ei recreationes congruæ ex publico retribuatur. *Less. h. t. 4. de just. q. 6. a. 4.* Omnem tamen venationem in omnibus sui principatûs locis prohibere, nimis est durum, nec in jure, nec sufficienti ratione fundatum; nam ad illorum recreationem sufficit, quod quædam loca illis reserventur, *Sylv. l. c.* tenenturque Princeps damna, 8. quæ feræ ob prohibitionem multiplicatæ vicinis agris vel pratis inferunt, resarcire, nisi Domini prædiorum ex contractu oneroso vel gratis consenserint. *Molin. d. 27.* Ubi explicat modum restituendi & obligationem, quam Confessarii Principum habent negandi eis absolutionem, quamdiu efficax remedium adhibere nolunt; neque justa est prohibentium excusatio, quod forsitan permittant ferarum occisionem, quoties in alienos agros irruperint, quia non tantum tenentur hoc permittere, sed etiam operam dare, ne subditi ex ferarum multitudine damnum patiantur, *Covarr. ad reg. peccatum p.*

258. *Sylvius a. 2.* Simili modo peccant, & restituere tenentur, qui ad venandum egressi per suos famulos, equos vel canes damna inferunt alienis segetibus, prædiis, &c. *Navarr. c. 17. n. 125. Angel. Sylvest. V. Venatio.*

9 3. Qui tempore indebito, v. g. quando ferae sunt prægnantes, aut in fundo alieno contra prohibitionem Principis venantur, feras, quas capiunt, suas faciunt, nisi locus sit circumseptus, quia manent communes; peccant tamen, sed plerumque tantum venialiter, nisi grave damnum inferant, segetes conculcando, tobolem ferarum extinguendo vel abigendo, hæc enim ratione multum nocent, non autem, quod capiant aliquas feras magni valoris, cum illæ ante captum non spectent ad Dominium fundi vel aliquem alium, sed sint nullius, *Sylv. l. c.* transgressores justè puniri possunt, rarò tamen poenâ corporali vel capitali, nisi damnum illatum esset valde grave vel cum contumacia aut quasi contemptu continuatum.

10 4. Fera lethaliter vulnerata ab uno, ità ut moraliter effugere non possit, non est capientis, sed ejus, qui vulneravit & insequitur, qui eam jam moraliter cepit, & ità habet praxis, si vulnus non est lethale, aut percussor deposuit animum eam insequendi, fit capientis: si fera à duobus est vulnerata, dubitatur autem, an ex primo vulnere erat moritura, dividenda est; si tuo laqueo irretita certò evasisset, nisi alius tenuisset, tota est tenentis, in dubio iterum est dividenda; *Lugo, Sporer L. c.* Si fera capta in continenti effugiat, fit primò capientis, quia capiens nondum videtur habuisse stabile ejus dominium; si verò fuerit ad tempus reclusa, & Dominus fugien-

grien-

gientem persequatur cum spe eam denuò apprehendendi, & tertius eam occidendo vel capiendo præveniat; fera non fit secundò capientis, sed retinet priorem Dominum; sicut apes, quamdiu extra conspectum Domini non avolârunt, ab alieno usucapi nequeunt.

QUÆR. IV. Qualiter per occupationem acquirantur res inanimatæ? 11

R. 1. Lapilli, gemmæ, uniones, conchilia in mari vel flumine reperta fiunt primò occupantis, ff. de rerum divis. §. lapilli, dico occupantis, non videntis; nam, si unus gemmam primò videat, alter verò priùs apprehendat, erit apprehendentis, non autem videntis, idem est de insula in mari reperta nunquam inhabitata vel dudum deserta.

2. Fodinæ lapidum, cretæ, arenæ, salis, carbonum tanquam pars vel fructus fundi pertinent ad fundi Dominum, idem de jure antiquo valebat de venis metallorum, argenti, auri, &c. modò solent eas Principes sibi reservare in usus publicos, ità tamen, ut Domino fundi compensetur damnum, quod infertur loco. Less. Laym. sup. Lugon. 106. 12

3. Sylvæ vel pascua, si sint sub certo dominio sive alicujus privati, sive totius communitatis, absque crimine furti & obligatione restitutionis ab aliis occupari vel defructuari non possunt, quoad ligna arida tamen Domini non solent esse graviter inviti maximè respectu pauperum, Sylv. l. c. si subditi in sylvis ad suum pagum vel communitatem spectantibus contra prohibitionem ligna cedant ad usus sibi suæque familiæ necessarios, modò non faciant magnam stragem. 13

Q non

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

non peccant graviter, neque ad restitutionem obligantur, quia sunt pars communitatis dominium habentis, & ejusmodi leges respectu subditorum plerumque sunt merè pœnales. *Salonius ad q. 62. a. 3. Tolet. l. 5. c. 20. Less. Azor p. 3. l. 5. c. 17.* Econtra cædentes ligna vel depascentes pascua communitatis alienæ peccant mortaliter, nisi & alii eorum sylvis & pascuis communibus utantur, damnùmque mutuò compensent, vel ex praxi constet vicinos contentos esse solâ multâ transgressoribus imponi solitâ. *Salon. Rodrig. p. 1. c. 38. Molin. Azor, Vasq. Laym. l. c.* si Respublica sylvam vel pascuum commune alicui elocavit, subditi non possunt absque furto ligna cædere, vel pascuis uti, quia locatarius jus acquisivit, ideòque est rationabiliter invitus.

14. QUÆR. V. Quid circa res derelictas & thesauros?

R. 1mò: *Res derelictæ* vocantur, quas Dominus non ampliùs vult esse è numero rerum suarum, nec curat eas recuperare, etsi facilè possit, unde patet res metu naufragii vel incendii ejectas, vel ex tali periculo ereptas non esse derelictas, nec fieri primò occupantis, *l. navigia Cod. de furtis*, quia Dominus ideò non abjicit, quòd habere nolit, sed ut evadat periculum, vellérque recipere, si posset, & si bona naufraga sint Christianorum, occupantes sub excommunicatione reservata in Bulla Cœnæ ea restituere tenentur, nisi procul à fluctibus abrepta Dominus sciens, ubi sint, ea recipere non curet, vel tanta sit temporis longinquitas, ex quo perdita sunt, ut Dominus vel ejus hæredes non possint ea moraliter recognoscere, nec aliquis sit,

sit,

fit, qui sciat ad ipsos pertinere, tunc enim vere censentur derelictæ. *Sporer n. 167. La Croix. L. 3. p. 2. n. 90.*

R. II. Circa thesaurum tenenda sunt sequentia. 1. Thesaurus in jure definitur: *vetus pecunia vel similis rei depositio, cujus non extat memoria, sive in terra, muro, arbore, sive alibi reconditus fuerit; si extet rei memoria, vel Dominus, aut ejus hæredes cognosci possint, non est propriè thesaurus, nec est inventoris, sed Domino vel ejus hæredibus restitui debet; unde patet, quid dicendum sit, si emisti vas tabaci, saccum lanæ hostibus ereptum, in quo invenis aurum vel aliud pretiosum, si Dominus omninò ignoratur, ipsâ inventione acquiris tibi thesaurum, nec quidquam teneris venditori restituere, quia invenisti in re tua, nec venditor fuit Dominus thesauri, nec eum tibi vendidit, utpote sibi ignotum, sed lanam tantùm, cujus pars non est thesaurus latens, ideòque, si non à te, sed ab alio in tua lana reperiretur ex media parte foret inventoris: Econtra, si scire possis, quis aurum in lana deposuerit, non sis Dominus auri, quia non est thesaurus, sed res aliena tibi per errorem tradita. Nec obstat: quòd ignorans latere aurum per triennium bonâ fide saccum habueris, quia ignorans non possidet, per consequens nec præscribit, vid. *Cal. 55. a. n. 9.* ubi dicam, quòd sciens latere in alieno agro vel sacco thesaurum, illum absque injuria pretio ordinario emere possit.*

2. Thesaurus sive casu, sive ex proposito re-
pertus in fundo quoad dominium utile & directum proprio, totus est inventoris, nisi sit re-
pertus arte magicâ, vel à legibus reprobata, tunc

Q 2

enim

enim post, & non ante sententiam iudicis cedit
fisco *L. 10. C. Tit. 15. Sylvius q. 66. a. 5. Lugo,
Sporer L. c.*

3. Thesaurus casu repertus in fundo alieno
ex media parte debetur Domino fundi, & qui-
dem ante sententiam, quia hæc constitutio non
est in pœnam, sed ex æquitate naturali; studio
quæsitus & inventus cum consensu Domini to-
tus est inventoris, sine consensu vel cum con-
sensu fraudulenter obtento repertus totus debe-
tur Domino *L. nemo C. de Thesaur.* quia tamen
lex quoad illam medietatem est pœnalis, integer
thesaurus non debetur Domino, nisi post sen-
tentiam iudicis. *Sylv. R. bell. Less. Laym. sup.*

17. 4. Si penes unum est dominium fundi di-
ctum, penes alium dominium utile, ut in feudo,
emphyteusi, &c. tunc thesaurus à 3tio aliquo in
tali fundo absque dominorum consensu quæsitus
& inventus ex æquo inter utrumque Dominum
dividendus est; si unus ex partialibus Dominis
thesaurum invenit, tunc dimidium totius ad in-
ventorem pertinet non minus, quam si extraneus
casu invenisset, alterum dimidium iterum divi-
dendum erit inter utrumque usufructuarium sci-
licet & proprietarium. *Sporer n. 173.* excipiunt
tamen *Rebel. Molin. Metzger hic art. 2. n. 7.* me-
rum usufructuarium, quia thesaurus non est
fructus fundi, multò magis excipiendus, qui
fundum in locationem, commodatum vel pi-
gnus accepit, ita ut illi non plùs debeat de
thesauro, quam illi, qui in fundo planè alie-
no thesaurum cum vel sine consensu Domini
reperit.

18. 5. Thesaurus casu inventus in loco publico sub
nullius proprietate constituto, etsi sit sub domi-
nio

nio

nō jurisdictionis, ut Ecclesia, cœmeterium, forum, viæ publicæ, flumina, totus est inventor; si ex industria sit inventus, aut locus publicus speciali jure proprietatis spectet ad Principem vel Magistratum, tunc dimidia pars erit Fiscī vel Ecclesiæ. *Inst. §. de rerum divis. Covarr. Bald. Less. Sylv. Sporer. l. c.*

QUÆR. VI. Quid & quotuplex sit accessio, 19.
& qualiter per eam acquiratur dominium? R.
Accessio est jus, quo res aliqua ideo fit tua, quia rei tuæ tanquam præsuppositæ & principaliori accedit. Alia est naturalis, alia industrialis.

*Accessio naturalis fit primò per nativitatem, sic Dominus ancillæ fit Dominus prolis, etsi pater sit liber, partus enim sequitur ventrem, Dominus pecoris fit Dominus fœtuum, Dominus fundi fit Dominus arborum, quæ in illo crescunt, nam accessorium sequitur principale. *reg. jur. 42. in 6.**

2. Fit per *alluvionem*, alluvio autem est incrementum, quod alluente flumine uni prædio demitur, & alteri adjicitur, quod, si fiat latenter & quasi insensibiliter, dicitur *alluvio latens*, & pertinet ad eum, cujus fundo adjicitur; si avulsio fiat per manifestum fluminis impetum, dicitur incrementum *patens*; v. g. vis fluminis partem (intellige notabilem) de tuo prædio detraxit, & meo attulit, palàm est eam tuam permanere, nisi longiore tempore fundo meo adhæserit, arborésque, quas secum traxit, in meo fundo radices egerint, ex eo tempore censetur meo fundo acquisita. *L. adeo §. planè :: de acq. rer. dom.* Si nata fuerit insula, vel flumen alveum mutet, alveus relictus, aut nova insula accedit prædiis vicinioribus, nata in medio flumine fit com-

Q 3

munis

munis iis , qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident , ut *L. adeo & §. præterea de rerum divis.*

20. R. II. Accessio *industrialis* fit per plantationem , inædificationem , intexturam , scriptionem , pictionem , quò etiam reducitur specificatio , mixtio secundùm sequentes explicationes.

1. Quidquid ædificatur , feritur , plantatur , postquam radices egit , cedit solo utpote principali. *Instit. de rerum divis.* Unde , si ædificasti in alieno fundo , Dominus fundi fit Dominus ædificii , & quidem , si id fecisti scienter , in foro externo nihil repetere potes , etiamsi domus diruatur , si bonâ fidè egisti , tenetur Dominus pretium materiæ & operarum solvere. *L. adeo ff. de acq. rer. dom.* si ex alienis lignis in proprio fundo ædificasti , sis Dominus ædificii , sed ex jure civili cogi potes ad ligna in duplum vel triplum solvenda , & si domus dissolvatur , teneris ligna reddere in specie.

2. Si annulo tuo accedat gemma , pes vel ansa poculo , Dominus principalis fit Dominus accessorii , etsi hoc fortè sit pretiosius. *L. 23. §. 2. ff. de rerum vindicat.* si tamen accessorium sine detrimento separari possit. *Spor. Lug. 160.* docent non transferri dominium ; olim scriptura chartæ cedebat per §. *littera instit. de rerum divis.* nunc verò , quia charta est vilis pretii , cedit Scripturæ sicut & tabula , colorque picturæ.

21. 3. *Specificatio* est inductio novæ speciei in rem aliquam , ita ut in commercio humano fiat alia res v. g. ex lana pannus , ex frumento farina , secùs si tantùm ex lana alba fiat nigra , ex spicis excutiatur frumentum , quia manet eadem res ; ut specificatio transferat dominium , requiritur
pri-

primò bona fides, quia *L. 12. §. ad exhibend.* dicitur, quòd scienter faciens ex meis olivis oleum vel ex meis uvis vinum non fiat Dominus olei vel vini, ideo utique, quia id facit scienter, hoc est, malâ fide. *Hannold. t. 5. n. 107. La Croix n. 127.* contra Bachovium, Wesenbecium. Deinde requiritur, ut materia ad priorem speciem reduci non possit, v. g. ex alieno frumento fecisti panem vel cerevisiam, ex alienis uvis vinum, ex alieno corio calceos, ex vino acetum, ex quercu asseres, sis Dominus panis, cerevisiæ, vini, &c. ita tamen, ut tenearis Domino rei satisfacere, in quantum ex ejus re factus es ditior; Econtra si materia aliena ad priorem formam reduci possit, non transfertur dominium, v. g. ex meo argento fecisti poculum, ex meis asseribus navim, non sis Dominus poculi vel navis, quia poculum potest iterum in argentum conflare, navis in asseres dissolvi.

4to: *Mixtio*, quâ res solidæ miscentur, v. g. pecunia cum pecunia, triticum cum tritico, vel *confusio*, quâ confunduntur res liquidæ, oleum cum oleo, vinum cum vino, tunc tantum transferunt dominium, si tuæ rei potiori vel notabili (ut meritò requirit *Lugo. n. 166.*) bonâ vel malâ fide indiscernibiliter admisceas alienam tacito saltem animo eam tibi acquirendi, & quidem, si id facias bonâ fide, solum teneris restituere Domino, in quantum ex permixtione factus es ditior; si malâ fide, teneris ad rem & omne damnum emergens, si mixtio facta est casu vel mutuo consensu, vel ita, ut res mixtæ discerni & separari possint, nulla fit dominii translatio, sed singulis competit actio in rem, arbitrio judicis discernenda. *Instit. de rerum divis.* Idem est, si

rem alienam misceas tuæ cum animo non acquirendi dominium, ut si frumentum tuæ custodiæ commissum, ut melius conservetur, misceas tuo.
Lug. Sporr. L. c.

C A S U S XXIII.

De modo acquirendi dominium per præscriptionem.

Civitus ex hereditate, donatione, emptione
1. varia bona & jura possidet, querit, an titulo
præscriptionis in conscientia retinere possit. 2. 3.
Res sacras, sus decimandi & immunitatem à de-
cimis. 4. Res communes, publicas. 5. Furtivas
apud defunctum depositas. 6. Quid de actibus me-
ra facultatis. 7. Aut de jure redimendi pignus
vel rem venditam. 8. De obligatione obedientiæ.
9. Quid si scivit vel dubitavit, an res esset alie-
na, vel retinuit rem animo inquirendi, vel adhuc
dubitat factà inquisitione. 10. 11. Quid si ante-
cessor bonâ fide possedit, vel de hoc sit dubium. 12.
Quid si habeat malam fidem respectu proprietatis,
non respectu ususfructus, aut ab initio habeat ma-
lam, ex post bonam fidem, vel e contra. 13. Quid
de servitute rustica & urbana. 14. Quid de debi-
to personali ex mutuo vel empto. 15. Quid si in-
tervenit error juris, v. g. 40. annis bonâ fide pos-
sedit bona Ecclesie sine consensu Capituli emptâ. 16.
Qualiter noceat vel prosit bona aut mala fides an-
tecessoris. 17. 18. 19. 20. Quid si desit titulus.
21. 22. Aut possessio civilis, vel naturalis, vel
non possit probari possessio intermedia. 23. Quid de
tempore possessionis mobilium & immobilium re-

rum ad pupillos vel Ecclesiam spectantium. 24. 25.
 26. Quid de possessione immemoriali ejusque pro-
 batione. 27. Quid de bonis Fisco incorporatis, de-
 nuntiatis, commissis. 28. Quid de præscriptione
 delictorum. 29. Quid de præscriptione dormiente,
 30. Aut interrupta? 31. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit præscriptio, & an re- 1.
 neat in foro conscientia?

R. I. Præscriptio est acquisitio juris vel do-
 minii per possessionem bonâ fide, cum titulo,
 tempore debito continuatam, ita quoad rem
 omnes. In rigore differt ab usucapione, sicut
 effectus à causa, hîc tamen pro eodem ferè ac-
 cipiuntur.

R. II. Præscriptio non tantum in foro ex- 2.
 terno locum habet, ita, ut completâ præscri-
 ptione, repetenti rem suam negetur actio, seu
 non audiatur in judicio, sed etiam in foro in-
 terno conscientia, ita ut, qui rem vel jus al-
 terius per tempus à lege definitum cum bona
 fide & titulo possedit, verum ejus acquisiverit
 dominium, possitque tutâ conscientia retine-
 re, aut, si ad alium devenerit, vel priori Domi-
 no per errorem restituta fuerit, eam tanquam
 suam repetere, & à quocunque possessore vin-
 dicare valeat; est communis cum *D. Thom.*
 quodl. 12. a. 25. *Scoto* in 4. dist. 15. q. 2. a.
 2. *Sylv. Molin. Less. Lug. Hann.* t. 8. n. 164.
Herman. Thes. 25. *Pyrrhing, Schmalzgrüber,*
Engel, Krimer in L. 2. decret. tit. 26. contra
 paucos, qui vel absolutè negant, vel cum *Me-*
dina saltem requirunt culpabilem negligentiam
 prioris domini, vel cum *Barth. Bald. Covar-*
ruv. Felin. de præsc. n. 3. admittunt præscribi
 dominium utile, non verò directum. Proba-

tur 1^{mò}. Lex dicitur rerum Domina, potest-
que ex justa & publica causa uni jus adime-
re & transferre in alium, ut facit in jure al-
luvionis & jure belli. *C. licet adeo §. 1. Leg. 30.*
§. ult. ff. de acquir. rerum dom. Est autem justa
& publica causa transferendi per præscriptio-
nem dominium directum & utile, ne incerta
sint semper rerum dominia. *L. 1. ff. de usuc.* ut
evitentur infinitæ lites. *L. ult. ff. pro suo*; ut quie-
tentur conscientia possidentium. *L. cum notissimi*
Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. Item ut ho-
mines cautiores fiant, ergo. Probat 2^{dò}. Jus
Canonicum, quod præcipue salutem animarum
considerat, multis locis approbat præscriptio-
nem, ut *C. novit 12. de jud. c. 2. de constit. in*
6. & C. fin. de præscript. reprobat solam præ-
scriptionem cum mala fide, utpote, quæ habet
adjunctum peccatum, ergo supponit præscri-
ptionem cum bona fide à peccato & restitutione
immunem esse.

Dices 1^{mò}: Nemo debet locupletari cum
alterius injuria & jactura. *Reg. 48. in 6.* Sed
hoc fit in præscriptione, quæ dominium rei à ve-
ro Domino transfert in tertium, ergo. *R. N.*
min. Nam regula tantum vetat, ne quis inju-
stè & privatâ autoritate locupletetur cum alte-
rius damno, non autem prohibet locupletatio-
nem justam, quæ fit autoritate Reipublicæ &
Legum.

Dices 2. Lex pœnalis nitens præsumptione
falsâ non obligat in conscientia, sed talis est
lex præscriptionis, quæ fundat se in negligenti-
a Domini, quæ sæpè non intercurrit, sed so-
la ignorantia, ergo. *Conf. Si Judex tibi adju-
dicet rem, quam postea certò cognoscis esse*
alic-

alienam, teneris eam in conscientia restituere, ergo à pari, si lex præscriptionis tibi rem aliquam addicat, si certò rescias esse alienam, obligaris & hanc restituere. *R. N. min.* Lex præscriptionis præcipuè non intendit pœnam negligentiae, sed quietem publicam & cessationem litium. *Ad Conf. n. C.* Judex non confert jus, sed tantùm declarat, quis videatur habere jus, lex præscriptionis confert jus.

Dices 3^{tiò}: Leges præscriptionis intendunt 3. præcipuè quietem publicam, seu finem litium, sed hunc finem obtinent, si elapso præscriptionis tempore in foro externo Dominus rei non audiatur, quamvis in foro interno maneat obligatio restituendi, ergo: *Conf. 1.* Leges ad amputandas lites etiam statuunt, ut defraudans infra dimidium non possit conveniri in foro externo, nihilominùs manet obligatio restituendi in foro interno, ergo à pari hìc. *Conf. 2. Novella 9.* Præscriptionem vocat improbum subsidium, impiam temporis allegationem. *R.* Leges non tantùm finem litium intendunt, sed etiam quietem conscientiarum, quæ haberi non potest, nisi præscriptio in foro conscientiae transferat dominium. *Ad Conf. 1. n. C.* Leges non approbant læsionem infra dimidium, tanquam justum titulum acquirendi rem alienam, sed tantùm non concedunt contra lædentem actionem in foro externo, ne multiplicentur lites; econtra leges tam Canonicae, quàm civiles præscriptionem approbant, dicuntque per eam rei alienae dominium acquiri, ideoque licitè retineri posse. *Nov. cit.* loquitur de præscriptione malae fidei, quam homines iniqui contra Ecclesias perperam allegabant.

QUÆR.

4 QUÆR. II. Quæ sint conditiones requisitæ ad legitimam præscriptionem ?

R. Sunt 4. Res apta præscribi, bona fides, justus titulus, & possessio per tempus à legibus definitum continuata.

Quoad *res aptas præscribi* sciendum est omnes præscribi posse, nisi à jure specialiter prohibeantur, prohibentur autem seqq.

1. Res sacræ, Monasteria, Ecclesiæ, calices, jura spiritualia, putà, jus cognoscendi & judicandi causas Ecclesiasticas, jus beneficia conferendi, jus decimandū, &c. quæ sicut de jure Canonico non possunt à Laicis possideri, sic nec ab iis (bene tamen ab Ecclesiasticis) possunt præscribi, *C. Causam 7. de præscript.* nam sine possessione præscriptio non procedit, *reg. 3. in 6.* Possunt tamen à Laicis præscribi ipsæ res decimales seu bona Ecclesiæ non spiritualia, imò & immunitas à solvendis decimis cum titulo tempore 40. annorum, sine titulo tempore immemoriali, intellige, contra Ecclesiam Parochialem, nam contra aliam Ecclesiam aut Monasterium sufficiunt 40. anni sine titulo; contra privatum Clericum aut Laicum satis sunt 10. anni cum titulo; sine titulo requiruntur 30. juxta vulgata præscriptionis jura. Intellige, si adsit bona fides, *Engel lib. 3. t. 30. §. 3. n. 49.* multò magis præscribi poterit qualitas decimarum, v. g. ut loco frumenti solvatur certa pecunia, ut habet *communis.*

5 2. Præscribi non possunt res communes & publicæ, ut forum, viæ, plateæ, pontes. *L. 9. ff. de usuc.* Ratio est, quia nemo privatus ea potest possidere, quia sunt omnium, neque liber homo præscribi potest, ut fiat servus, etsi eum
quis

quis bonâ fide ut servum emerit, cit. *L. 9.* neque hæreditas nondum divisa, quia manet communis, & possidens non suo, sed omnium cohæredum vel sociorum nomine possidet *Schmaltz. 9.*

3. Res furtivæ, vel immobiles vi possessæ *6. 1* neque à fure vel invasore, neque à tertio quodam usucapi possunt, antequam à vitio furti vel violentia purgatæ fuerint, purgantur autem dupliciter, vel per lapsum 30. vel 40. annorum, vel per hoc, quod in manus Domini denuo reversæ fuerint. *L. 3. & 4. C. de præscript. 30. & 40. ann.* Unde infert *Engel* hic §. 2. n. 11. res mobiles rarò præscribi per triennium; cum enim à primo detentore ordinariè malâ fide alienentur, eo ipso vitio furti afficiuntur, nisi in Casu, quo hæres apud defunctum res depositas, commodatas vel locatas tanquam res defuncti bonâ fide apprehenderit & alienarit; tunc enim accipiens eas tempore ordinario præscribere poterit, non verò ipse hæres, quia hic representat eandem cum defuncto personam, sicut ergo iste defectu possessionis præscribere non poterat, sic nec hæres.

4. Non procedit præscriptio in rebus vel actibus meræ facultatis, id est talibus, quæ homines citra ullam obligationem vel conventionem pro arbitrio suo facere solent vel omittere, nisi quis ab exercitio ejusmodi actuum fuerit prohibitus & prohibitioni acquieverit, tunc enim censetur prohibentem in quasi possessione, se autem in putativa obligatione constituisse. *Covarr. Gaill. L. 1. obs. 18. n. 4.* Unde si quot annis Ecclesiæ vel hospitali cuidam certam pecuniæ quantitatem vel alimenta donasti, cogi non

- non potes, ut impofterum dones *c. 61. Cauf. 16. q. 1.* fimiliter licet Monachi ex alieno Monasterio Abbatem longiffimo tempore elegerint, nequeunt tamen fub titulo confuetudinis vel præfcriptionis ad hujufmodi electionem impofterum continuandam compelli *C. Abbate 25. de V. S.* item fi nunquam domum tuam altiùs ædificaveris, vel molendinum collapfum reftauraveris, non erit contra te præfcriptum, quin pro libitu id facias, nifi alius te prohibuerit, & tu prohibitioni acquieveris, *Pyrrhin. 9. num. 16.* quæ omnia etiam locum habent in iis, quæ ex pacto fiunt liberæ facultatis, veluti in pacto de retrovendendo feu redimendo, quandocunque placuerit, ita ut nec in his admittatur præfcriptio, eùm adfit fcientia juris alieni, & mala fides in præfcribere volente *Gaill. fup.* ubi hanc fententiam dicit in Camera Imperiali effe receptam; idem communiter cenfent DD. de iure luendi pignus, ita ut debitor nullâ præfcriptione impediatur, quominùs oblatâ pecuniâ pignus repetere poffit, tum quia creditor non poffidet pignus ut fuum, tum quia in poteflate debitoris fitum eft pignus datum, quandocunque voluerit, folutione debiti redimere *Gaill. l. c. Mynfing Cent. 6. obferv. 70. n. 20.*
9. *5to*: Non admittitur præfcriptio contra obedientiam & vifitationem *c. 12. § 16. h. t.* Intellige *extinètivè*, ita ut jus vifitandi & exigendi obedientiam penitus extinguatur, feu penes nullum permaneat, ne homines fiant acephali fine capite, ficut locuftæ, ut ait *Eng. n. 7.* Cæterùm obedientia & jus vifitandi, instituendi & deftituendi clericos uti & cætera jura Epifcopalia *translativè* præfcribi, & ab uno Superiore in
alium

alium, v. g. ab Episcopo ad Prælatum inferiorem transferri possunt. *Abbas hic n. 15, Pyrrh. n. 21. Kriemer à n. 2213. Schmaltzgr. n. 52.*

6. Qualiter præscribi non possint limites Provinciarum, Diœcesium, Parochiarum, vid. apud AA. cit. quia hæc magis Canonistas, quàm Theologos concernunt.

QUÆR. III. Quid circa bonam fidem ad præ- 10.
scriptionem requisitam?

R. Tenenda esse sequentia: 1. *Bona fides* est credulitas, quâ quis ex causa saltem probabili sibi rationabiliter persuadet rem, quam possidere incipit, esse suam, vel non alienam.

2. Certum est, quòd possessor malæ fidei, qui scit vel credit, rem esse alienam, nullo tempore nequidem immemoriali præscribat. *Reg. 2. in 6. c. fin. h. t. ubi dicitur: Quoniam omne, quod non ex fide est, peccatum est; Synodali iudicio definimus, ut nulla valeat sine bona fide præscriptio tam Canonica, quàm civilis, cum generaliter omni constitutioni & consuetudini sit derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari, unde oportet, qui præscribit in nulla temporis parte, habeat rei alienæ conscientiam.* Quibus verbis corrigitur jus civile, quod solum initio præscriptionis bonam fidem requirit, ità ut mala fides ex post superveniens non officiat, imò in præscriptione 30. vel 40. annorum simpliciter malam fidem admittebat, per l. 3. & seq. de præscript. 30. vel 40. ann. 3. Qui cum dubio, an res sit sua vel aliena, absolute possidere incipit, peccat, ideòque habet malam fidem, & præscriptionem inchoare non potest. Si incipiat possidere, animo inquirendi & reddendi rem Domino, casu, quo comperiat esse alienam, non
pec-

peccat, hæc tamen possessio non sufficit ad præscribendum, quia, si res fuit aliena, noluit eam possidere ut suam, si autem fuit sua, non indigebat præscriptione. *Covar. Malin. Less. Lug. d. 7. n. 22.*

11 4. Si de re jam bonâ fide possessa incipiat dubitare, tenetur inquirere, & si post adhibitam moralem diligentiam dubium vincere non possit, licitè rem retinet, quia in dubio melior est conditio possidentis, per consequens possessionem & præscriptionem bonâ fide continuat; si post adhibitam diligentiam adhuc dubitet, probabiliter pergit præscribere, nam, quamvis peccet retinendo rem cum conscientia practicè dubia, quia tamen reverà non est obligatio restituendi, non est ratio, cur cesset præscriptio magis, quàm si quis detinet rem animo superbo vel conditionato non restituendi, etiam si sciret esse alienam, quam tamen nunc certò credit esse suam, *Eng. n. 14. communior tamen cum Lugo n. 13. Less. c. 6. n. 13. Pyrrh. n. 58. dicit, tunc impediri præscriptionem, quia c. fin. cit. derogat omni præscriptioni, quæ absque peccato mortali non potest observari.*

12 5. In dubio regulariter præsumendum est aliquem bonâ fide possedisse, nisi contrarium probetur, quia delictum non facile præsumi debet, *Gloss. inc. diligent. 17. h. t. idque verum est, etiam si absque titulo possideat, nisi contra jus commune rei possessionem acquisierit, & possessionis suæ causam ac titulum alium afferre nequeat, quàm quòd longo tempore pacificè possederit. Covarr. Abbas n. 14. § 15. Laym. c. 8. n. 10. Pyrrh. nu. 48. Dicast. d. 10. num. 195. Schmaltzgr. n. 80.*

6. Si

6. Si prior possessor, à quo rem donatione, 13
permutatione, emptione accepisti, bonâ fide
possedit, tu autem ab initio dubites, teneris
inquirere; si verò, factâ inquisitione, dubium
reolvere non possis, licitè pergis possidere, quia
succedis in jus tui antecessoris, qui, suborto du-
bio, licitè poterat continuare possessionem, ergo
& tu; nam non simpliciter possessionem incipis,
sed continuas ab alio bonâ fide cœptam, neque
alterius delictum in dubio præsumere potes. *Lu-
go n. 64.*

7. Si habeas malam fidem respectu proprie-
tatis fundi, bonam autem fidem respectu usus-
fructûs, poteris præscribere usumfructum. *Lu-
go num. 28.* Si ab initio habuisti malam fidem,
expost autem superveniat bona fides, à tempo-
re bonæ fidei incipis præscribere, colligitur ex
*Reg. jur. 36. in 6. pro possessore habetur, qui dolo
desit possidere.*

8. Libertas à servitute rustica, id est, tali, quâ 14
obligor ad aliquid patiendum, v. g. ut quis eat
per meum agrum, utatur meo puteo, præscri-
bi potest cum scientia juris alieni, quia, cum
non tenear proximum monere, ut utatur jure
suo, possum absque peccato tacere, & suo tem-
pore præscribere, e contra, ut præscribam liber-
tatem à servitute urbana, id est, tali, quâ ob-
ligor ad abstinendum ab aliqua re vel actu aliàs
secundùm se communiter licito, requiritur
ignorantia invincibilis juris alterius, quia debet
intervenire actus, quo agam contra jus alie-
num, v. g. debeo contra jus vicini facere pro-
spectum in ipsius hortum, vel stillicidium in
ejus tectum, quod si agam scienter, facio ei
R inju-

injuriam, & procedo malâ fide. *Laym. num. 12. Eng. n. 18.*

15. 9. Ad præscribendam libertatem à debito personali v. g. mutui etiam requiritur bona fides seu ignorantia juris alieni, quâ quis credat se nihil debere, quia v. g. debitum putat esse solum vel condonatum, vel memoriâ excidit, si sciat esse debitum, nullo unquam tempore præscribet. *Felin. Molin. d. 66. n. 5. Less. c. 6. n. 19. Covarr. Myns. cent. 4. obs. 6. Gaill. l. 2. obs. 18. n. 17. Barbof. in coll. ad c. fin. h. t. Pyr. h. n. 51. Haun. n. 91. Schmaltzgr. cum aliis n. 62. Reiffenst. hic n. 111. contra Vasq. & alios. Prob. 1.* Qui habet conscientiam rei alienæ, non præscribit, *c. fin. h. t.* sed talis debitor habet conscientiam rei alienæ, ergo. 2. Qui scienter detinet rem alienam, nunquam præscribit, etiam si Dominus rem suam non repetat, ergo similiter, qui scienter est alteri obligatus ex mutuo vel alio contractu. 3. Debitor conscius debiti vel habet animum solvendi casu, quo debitum exigatur, vel non; si habet, jam non possidet jus activum creditoris tanquam suum, consequenter nec est in conditione jus illud præscribendi, cum finè possessione non currat præscriptio, *c. 3. de reg. jur. in 6.* Si non habet animum solvendi, est in mala fide Theologica, cum qua non subsistit præscriptio.

Dices 1. Debitor habet animum solvendi debitum, si creditor exigat intrâ tempus à jure præscriptum, sin minùs, vult retinere ut suum, ergo jus creditoris verè possidet, nec est in mala fide Theologica, quia non obligatur solvere, antequam debitum exigatur, ut ex praxi notum est, ergo.

2. Jura

2. Jura volunt omnem actionem lapsu 30. annorum extingui *L. sicut 9. L. omnes 4. cod. de præscript. 30. ann.* Ergo etiam actio ad debitum extinguitur seu præscribitur lapsu 30. annorum.

R. *Ad 1. N. C.* Si hoc sufficit, ergo etiam depositarius vel precario utens re alienâ præscribet, quia nec vult, nec tenetur rem depositam vel precariam restituere, antequam alter exigat, Deinde vel debitor ante lapsum 30. ann. debitum retinet ut suum, & tunc peccat & est in mala fide, vel non retinet ut suum, & non possidet.

Ad 2. Jura ad summum volunt, pro foro externo extingui omnem actionem lapsu 30. annorum, hoc est, non amplius audiri in judicio, non autem volunt præscribi vel transferri dominium rei alienæ scienter possessæ.

10. Ignorantia seu error facti non obstat 16. præscriptioni, neque ignorantia juris dubii vel controversi, bene tamen ignorantia juris clari, etiamsi sit invincibilis, quia hæc causat malam fidem non Theologicè, sed fictione juris, ut apertè habetur *L. 4. 7. 8. ff. de jur. & facti ignor. L. 31. de usucap.* adeò, ut nec in conscientia præscriptionis jure quis uti possit, nisi sit persona, in qua toleratur ignorantia juris, ut minorennis, miles, fœmina, rusticus non habens consultorem. *Molin. Eng. Pyrh. L. c. Krimmer à n. 235. & plures apud Schmaltzg. n. 67.* Hinc, qui emit bona Ecclesiæ sine consensu Capituli, etsi invincibiliter putet hunc consensum non requiri, non præscribit, in possessione tamen longissimi temporis consensus & alia necessaria præsumuntur intervenisse, nisi doceatur

tur contrarium. Ratio est : quia præscriptio jure humano introducta est , ergo locum non habet , ubi jus prohibet , sed prohibet cum ignorantia juris clari , ergo. Oppositum tamen sustinet *Andr. Rath. de usuc. c. 12. assert. 43.* & *probabile dicit Less. Palao, Haun.* probátque *Lug. n. 32.* Quia jura præsumunt ignorantiam juris clari conjunctam esse cum peccato , si ergo reverà conjuncta non sit , præscriptionem non impedit , imò ignorantiam juris clari in sola præscriptione ordinarii , non verò longissimi temporis 30. vel 40. annorum locum habere docent *Covarr. Less. Haun, n. 203. Rob. Konig hic n. 37.* Quia ad præscriptionem longissimi temporis jus civile admittit malam fidem , de jure Can. tantùm excluditur illa mala fides , quæ peccatum est , sed invincibilis ignorantia juris clari non est peccatum. Oppositum docent *Engel. n. 15. Krimer n. 2354.* Quia jura simpliciter dicunt errorem juris ad usucapionem non prodesse , & quamvis ignorantia juris clari non sit peccatum , seu mala fides Theologica , est tamen mala fides juridica , seu interpretatione juris , utraque sententia est probabilis.

17. II. Bona fides antecessoris in tantum prodest successori bonæ fidei , ut tempus antecessoris ad suam præscriptionem computare possit , v. g. emisti fundum per 5. annos bonâ fide à venditore possessum , si tu similiter per 5. annos bonâ fide possideas , complevisti præscriptionem longi temporis , idque sive sis successor universalis , seu hæres , sive particularis exemptione , donato , legato. §. 7. & 8. *inst. de usuc.* Ratio est , quia author tradit rem cum
 omni

omni jure, quod ipse habuit, sed præscriptio ab ipso bonâ fide inchoata est pars juris, ergo. Econtrâ mala fides antecessoris, etsi non noceat 18.
 successori particulari, quominus præscribere possit inchoando à propria possessione bonæ fidei per d. §. 2. *Instit. L. 5. ff. de divers. temp. præsc.* Nocet tamen successori universali seu hæredi, ut, licet ipse sit in bona fide, à se tamen præscriptionem inchoare non possit, nisi speciali & alio quàm hæreditatis titulo foret munitus. *L. 11. Cod. de acq. poss. L. 11. ff. de divers. temp. præsc.* quod *Covarruv. Palao, Eng. nu. 16. Schmalz. g.* aliique communiter ita intelligunt, ut ejusmodi hæres nec longissimo tempore præscribere possit; Ratio est, quia successor universalis in jure est eadem persona cum defuncto, succeditque in omnia jura & obligationes, ejusque possessio censetur eadem cum possessione antecessoris, ergo, sicut hic nunquam potuisset præscribere, sic nec ejus hæres. Deinde hæres suscipit in se omnes obligationes defuncti, sed inter has est obligatio restituendi rem malâ fide possessam, ergo. Idque probabilius etiam tenet de hærede mediato seu hæredis hærede *Lug. n. 16.* nam sicut primus 19.
 hæres suscipit in se omnes obligationes sui immediati antecessoris, sic & secundus sui antecessoris, nec propterea duplex fictio cadit in eandem personam, ut volunt *Covarr. Eng. Krim.* sed secundus hæres fictione juris repræsentat solum immediatum antecessorem, cujus etiam obligationes suscipit, inter quas est obligatio restituendi malâ fide possessa à primo antecessore: attamen Prælato vel successori in benefici- 20.
 cio non nocet malâ fides antecessoris, quia non

habet causam suam ab antecessore , sed ab electione Capituli vel collatione Superioris. *Pannorm. Zoef. h. t. n. 14.* Nec mala fides Prælati nocet Capitulo in bona fide existenti. *Rath. Eng. n. 17.* si tamen Prælati certò sciat (secus , si dubitet) rem esse alienam , eamque non restituat. *Laym. Pirhing. nu. 78. Reiffenst. n. 81.* meritò dicunt , quòd locum non habeat præscriptio pro illo tempore , etiamsi Monasterium seu Capitulum sit in bona fide. Ratio est , quia Prælati est caput Capituli , & pro indiviso unà cum Capitulo possidet rem , ideòque ejus mala fides inficit totum corpus , & præscriptionem impedit ; quare , si Prælati in articulo v. g. mortis fateatur se alienum agrum sic possedisse , Capitulum tenetur ei credere & agrum restituere suo Domino. Etiamsi eum per 30. vel plures annos tenuerit. Neque mala fides Procuratoris vel tutoris nocet Domino vel pupillo , si uterque bonam fidem habuerit , & res ipsa non sit aliquo vitio reali v. g. furti affecta. *L. 11. pro emptore L. 198. ff. de R. 7.*

21. QUÆR. IV. Quid circa titulum ?

ꝛ. Seqq. 1. Per titulum hic intelligitur quævis causa habilis ad transferendum dominium , velut emptio , donatio , solutio debiti , legatum , hæreditas , res derelicta ; unde habens talem titulum in jure dicitur possidere pro emptore , pro donato , pro soluto , pro hærede , pro legato.

2. Titulus alius est *verus* , qui nullo substantiali vitio laborat , ut valida emptio , donatio ; alius est *coloratus* seu apparens , qui occultâ laborat nullitate , ut si bonâ fide à Titio emisti agrum , quem putabas esse Titii , cum tamen sit
Caji.

Caji. Alius est *existimatus*, qui prudenter creditur intervenisse, & tamen non intervenit, ut si ex hæreditate possideas rem, quæ à patre tuo dicitur esse empta, cum tamen empta non sit; alius denique est *præsumptus*, quando nequidem allegari potest determinatus titulus, sed ob longitudinem temporis præsumitur titulus intervenisse.

3. Ad præscriptionem non requiritur titulus verus; ut patet, quia hic se solo absque præscriptione dominium transfert, ut valida donatio, emptio, &c.

4. In præscriptione brevis vel longi temporis 3. 10. vel 20. annorum debet allegari & probari posse certus titulus coloratus vel existimatus, ut clarum est ex *L. nullo. Cod. de rei vindicat.*

5. In præscriptione longissimi temporis 30. 22. vel 40. annorum ordinariè non est necesse allegare vel probare titulum, sed jura ex diurnitate temporis titulum præsumunt, nisi jus commune præscribenti resistat, tunc enim non sufficit sola bona fides, sed insuper titulus allegari & probari, vel de immemoriali tempore doceri debet, ut si quis contra Ecclesiam Parochialem præscribere velit decimas, præter possessionem 40. annorum oportet, ut doceat de titulo vel tempore immemoriali.

QUÆR. V. Quid circa possessionem?

R. I. *Possessio* in genere est corporalis de- 23. tentio vel insistentia rei, animo eam habendi ut suam; dico *corporalis*, quia rerum incorporalium v. g. jurium aut beneficiorum non est vera sed quasi possessio.

2. Possessio alia est *facti*, quâ insistitur rei

R 4

præscin-

præscindendo, an justè vel injustè; alia est *juris*, quâ justè rei insistitur. Possessio facti iterùm alia est *naturalis*, quâ quis corpore & animo insistit rei, alia *civilis*, quâ solo animo res tenetur, etsi alius insistat facto & re. Qui detinent rem non ut suam, sed nomine alterius, ut depositarius, commodatarius, locatarius, &c. non possident, neque unquam præscribunt, sed, ut quis possideat rem vel jus alienum, debet iis uti tanquam suis.

3. Vulgaris & recepta est juris regula, quòd sine possessione non currat præscriptio. *c. 3. de R. 7. in 6.* Et quidem ad inchoandam præscriptionem concurrere debet possessio naturalis & civilis, ad complendam verò civilis sufficit, licèt possessor naturali exciderit vel eam ex causa absentia reliquerit. *L. 1. 6. § 25. ff. de acq. possess.* Censetur tamen etiam civilis possessio seu animus possidendi amissus, si quis re suâ ab alio occupatâ sciens & potens præparatoria recuperationis non fecerit aut vacuum ad 10. annos reassumere neglexerit. *L. 37. §. 1. ff. de usurp. § usuc.*

4. Ad probandam possessionem continuam plerumque sufficit, ostendere principium possessionis & possessionem pro præsentis, quia intermedia præsumitur, nisi probetur contrarium. *L. 16. Cod. de prob. Pax Ford. Palao, Covarr. Reg. possess. p. §. 1.*

QUÆR. VI. Quale tempus à jure requiratur ad complendam præscriptionem?

24. R. Varium requiri pro diversitate rerum, nam aliqua præscribuntur tempore brevi, hoc est, triennio vel infra, alia tempore longo, hoc est, 10. vel 20. ann. alia tempore longissimo

30. vel 40. vel plurium annorum, alia denique tempore immemoriali juxta sequentes explanationes.

1. Res mobiles etiam ad Ecclesiam Romanam vel quamcunque spectantes cum titulo & bonâ fide præscribuntur triennio sine titulo annis 30. ut ex jure probant *Covar. Molin. Less. c. 6. n. 22. Laym. n. 13. Palao, Pirh. n. 90.* quod tamen *Panorm. Hostiens. Petra tom. 2. fol. 425.* non admittunt de rebus Ecclesiæ mobilibus valde pretiosis, has enim sicut in alienatione, ita & in præscriptione dicunt comparari rebus immobilibus, eò quòd præscriptio sit species alienationis. *L. 28. ff. de v. s.* Ideòque volunt non præscribi nisi tempore longissimo cum titulo, excipiuntur etiam res mobiles furtivæ, vel immobiles vi possessæ, quæ non nisi 30. annis præscribuntur, ut sup. dictum est.

2. Res immobiles (ad quas reducuntur census, redditus annui, usufructus, servitus, beneficia, jus patronatûs, jus decimarum, &c.) spectantes ad privatos præscribuntur cum titulo inter præsentés 10. inter absentes 20. sine titulo 30. annis, neque tunc attenditur, an præsentés vel absentes fuerint. *L. 3. de præsc.* præsentés dicuntur, qui in eadem Provincia, vel ut explicat *Pirh. n. 59.* qui in eadem civitate vel sub eodem regimine, & Clerici, qui in eadem Diœcesi habitant, quòd si quis partim absens, partim præsens fuerit, tempus absentiae duplicari debet per *L. 12. § Auth. quod si quis C. de præsc. longi temp.* neque hoc tempus de momento in momentum, sed de die in diem computari debet, ita ut ad completam præscriptionem sufficiat diem ultimum esse inchoatum, etsi necdum

R §

plenè

plenè sit elapsus, ut habet communior cum *Krimmer* n. 2393.

3. Contra legem civilem præscribitur 10. contra legem Canonicam 40. annis, vel, ut habet *Lugo* n. 94. *§ D D. cit. Cas. 5. n. 16.* etiam decennio.

26. 4. Res immobiles & jura Ecclesiarum olim præscribebantur tricennio per textum & *Gloss. in c. 3. h. t.* modò regulariter 40. anni requiruntur, etiam cum una Ecclesia præscribit contra aliam *c. 4. 6. § 8. h. t.* quod etiam locum habet in rebus hospitalium, causarum piarum, civitatum. *Novel 111. c. 1. nov. 131. c. 6. de SS. Eccles. § D D.* communiter; dico regulariter, nam contra Ecclesiam Romanam, hoc est Lateranensem & summum Pontificem non admittitur, nisi centenaria præscriptio, & contra Benedictinos ex privilegio Eugen. IV. sola sexagenaria, contra Mendicantes & Cistercienses in Hispania & per communicationem in superiori Germania sola centenaria à diversis Pontificibus concessa, ut cit. juribus probant *Molin. Illf. Engel* n. 33. & in hac longissimi temporis præscriptione non requiritur titulus, nisi jus resistat vel sit vehemens præsumptio possessionem malâ fide vel ex juris errore acquisitam, tunc enim necesse erit probare titulum apparenter justum, per quem elidatur præsumptio malæ fidei, vel probanda est præscriptio immemorialis.

27. 5. *Immemorialis* possessio tunc requiritur, quando jus commune resistit & non adest titulus, nam immemorialis possessio inducit præsumptionem tituli, habetque vim privilegii in capace possessionis *c. 1. h. t.* estque maximæ autho-

autho-

authoritatis in jure, nec comprehenditur statuto aut lege generalibus verbis prohibente prescriptionem per clausulam *non obstante prescriptione*. Dicitur autem possessio immemorialis, cujus initium excedit hominum memoriam, censetur autem excedere hominum memoriam, si excedat 100. annos, nec constet de ejus initio; centum enim anni sunt finis vitæ hominis longævi. *d. L. fin.* Unde differt à possessione centenaria, quòd de ejus initio constet, ideòque, si jus commune resistat, debet in centenaria allegari & probari titulus, quod non est opus in possessione immemoriali, de cujus initio non constat. *Pirh. n. 127.* Neque obstat prescriptioni immemoriali, quòd ante 200. vel 300. annos alius possederit, modò hujus possessionis memoria non existat, quod probari potest testimonio senum, qui nunc vivunt, testanturque, quòd à 40. annis semper viderint, & à majoribus audiverint sic esse, quòd sit & semper fuerit communis opinio & fama de hoc facto, neque extet contrarii vel initii memoria. *Navarr. Covarr. Molin. d. 76. n. 5. Myns. obs. 30.*

6. Bona filco jam incorporata tam mo - quam 28. immobilia non nisi longissimo tempore usucapiuntur. *§. res filci iuncta Gloss. inst. de usuc.* Si verò filco nondum sint incorporata, sed, eò quòd quis sinè hærede mortuus sit, vacantia, & filco denunciata, quadriennio acquiruntur, *L. 1. C. de quadr. presc.* Si ob crimen filco commissa sunt, quinquennio actio filci extinguitur. *c. 2. de pres. in 6.* Excipe bona filco Ecclesiastico commissa ob crimen hæresis, quæ contra Romanam Ecclesiam 100. contra alias 40. annis prescribuntur.

7. De

7. Delicta regulariter præscribuntur 20. annis non tantum quoad accusationem, sed etiam ex communiore quoad inquisitionem, excipitur accusatio adulterii, lenocinii & peculatus, quæ quinquennio eliditur, *L. 5. C. ad L. Jul. L. 7. ff. ad L. 7. de peculat.* præterea aliqua crimina valde enormia, ut læsæ Majestatis, parricidii nullâ præscriptione extinguuntur. *L. fin. ff. ad leg. Pomp. de parricid. L. 19. §. 1. ff. ad leg. Corn. de fals. L. 4. Cod. de apost.*

30 QUÆR. VII. Quid sit dormire & interrumpi præscriptionem?

R. I. *Dormire* dicitur præscriptio tunc, quando legitimè inchoata ob impedimentum superveniens suspenditur & quiescit, ita ut, remoto impedimento, denuò procedat, possitque tempus subsequens uniri cum præcedente, deducto solum tempore intermedio inutili, sic dormit contra pupillum durante ætate pupillari, contra minorem durante minorennitate, *L. 3. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* contra Ecclesiam sede vacante aut Prælato excommunicato, suspenso vel aliter agere impedito, *c. 4. §. 15. h. t.* item tempore sævientis belli, grassantis contagionis, dum non est in loco, qui jus dicat, quia generaliter non valenti agere non currit præscriptio, *c. 13. Caus. 16. q. 3. C. 14. h. t.* In his casibus etiam datur minorennibus, Ecclesiis aliisque ex causa Reipublicæ absentibus, captivitate vel exilio detentis restitutio in integrum contra præscriptionem jam complectam, idque quadriennio à die, quo quis majorennis factus, vel quo Ecclesiæ vel ei, qui causâ Reipublicæ, studiorum vel alio justo titulo absuit, integrum fuit re intellectâ restitutionem petere, *c. 1. §. 2. h.*

2. h. t. in 6. L. ult. Cod. de temp. in integ. restit.

§. II. Interrumpitur præscriptio vel naturali- 31.
 ter, vel civiliter, *naturaliter* interrumpitur, si
 aliquid desit ex requisitis substantialibus, puta,
 si desinat bona fides, aut jam cognoscatur non
 adesse titulus, qui adesse credebatur, vel deni-
 que amittatur naturalis & civilis possessio etiam
 per injuriam; D. D. in L. *naturaliter ff. de usurp.*
 & *usucap.* Civiliter interrumpitur per litis con-
 testationem, hoc est uno judicialiter rem pe-
 tente, altero negante, non verò per solam ci-
 tationem L. *mota litis 26. Cod. de rei vindic.*
 unde possessor lite motâ dicitur constitui in ficta
 mala fide, ita ut à die litis contestatæ nec fru-
 ctus amplius lucretur, sed conservare, & acto-
 ri, si obtineat, restituere teneatur L. 38. §. 7.
de usurp. L. *certum. 22. C. de rei vindic.* quòad
 effectum verò utriusque interruptionis duæ sunt 32.
 notabiles differentiæ, prima quòd naturalis in-
 interruptio absolutè respectu omnium adversario-
 rum interrumpat præscriptionem text. & DD. in
 L. 5. ff. *de usurp.* & *usuc.* Econtra civilis inter-
 ruptio tantum se habet respectu illius, qui li-
 tem movit, ideòque non obstante lite à Cajo
 motâ potest præscribi contra Titium L. 2. C. 1.
quibus res judicata. 2da differentia est, quòd
 possessio & præscriptio naturaliter interrupta
 de novo inchoanda sit, civiliter autem interrup-
 ta tunc demum interrupta manet, si sententia
 condemnatoria contra possessorem sequatur, si
 verò possessor victoriam obtineat, vel per pa-
 ctum aut transactionem à lite recessum sit, proin-
 de tunc possessionis continuatio habetur, ac si lis
 mota nunquam fuisset. *Felin, Laym. Eng. L. c.*

Si

Si verò actor sponte à lite desistat, & instantia per lapsum triennii perempta sit, is erit effectus interruptionis civilis, quòd ad præscribendam ejusmodi actionem requirantur 40. anni à die, quo actor à lite desistit *l. ult. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* Unde si intra illud tempus lis denuo ab actore vel ejus hæredibus moveatur & evincatur, res, licet aliàs fuisset præscripta, restitui debet. *Eng. Krim. l. c. Pirh. n. 134.* hæc Theologo de præscriptione sufficiant, qui plura volet, legat citatos aliòsque Canonistas.

C A S U S XXIV.

De Dominio Clericorum.

DEsiderius Clericus dubitat. 1. *An sit Dominus bonorum patrimonialium.* 2. *Quasi patrimonialium, & qua hæc.* 3. *Ecclesiasticorum necessariorum.* 4. *Superfluum.* 5. 6. *An hæc ex iustitia sint eroganda in pauperes.* 7. *An ex iis possint ali proles.* 8. *Solvi debita.* 9. *Quid si debita contracta sint culpabiliter.* 10. *An ex superfluis possint consanguinei ditari, ali in studiis.* 11. *An ornari Ecclesia aliàs satis ornata.* 12. *An Clericus plus sibi indulgere possit, quia est ditior, nobilior, &c.* 13. *An donatio ex superfluis sit valida, an obliget ad restitutionem.* 14. *Qua hic fit materia gravis.* 15. *An Clerici testari possint ad causas pias vel profanas?* Pro resolut.

1. **QUÆR.** Quale dominium in sua bona habeant Clerici, & ad quos usus teneantur impendere?

2. **R.** Bona Clericorum in triplici sunt differentia

1. Sunt

1. Sunt bona *patrimonialia*, inter quæ numerantur omnia, quæ Clerici independenter à beneficio Ecclesiastico possident, v. g. ex hæreditate, legato, donatione, arte vel propria industria; certum est, quòd Clerici perfectum horum habeant dominium, ità ut de iis ad libitum disponere, contrahere aut testari possint, sicut Laici.

2do. Sunt bona *quasi patrimonialia*, ea scilicet, quæ non acquirunt tanquam fructus beneficii, sed tanquam laboris Ecclesiastici stipendium, v. g. pro Missis, concionibus, cantu, administratione Sacramentorum, funeralibus, anniversariis, quæ vocari solent jura stolæ, ad quæ à plerisque reduci solent præsentia chorales, *Azor, Lugo d. 4. Clar. Gonzales apud Bonac. 1. to. tr. 4. punct. 2.* adeò, ut horum habeant plenum dominium. Ratio est: quia hæc omnia dantur in stipendium laboris; sicut ergo alii stipendiarii, qui Ecclesiæ deserviunt velut Musici, Syndici, Sacristæ, Grammatici fiunt absoluti Domini suorum stipendiorum, ità ut ea pro libitu in profanos usus licitè & validè convertere possint, sic & Clerici; sed quid, si sit ingens excessus inter laborem & remunerationem, v. g. Clericus pro una præsentia, vel pro uno anniversario accipit 10. aureos, an adhuc ejusmodi bona censentur industrialia? &. Cum communi affirmativè, quia non dantur intuitu beneficii, sed laboris, sicut si Pastor pro benedictione nuptiarum vel funeralibus alicujus Magnatis accipiat 100. qui utique inter industriales computantur, ergo etiam ii, quos Canonicus accipit ratione præsentia vel anniversarii. Similiter ad quasi patrimonialia *Cajet. Vasq. Haunold. Sorus*
de

de *Iust. lib. 10. q. 4. a. 3.* reducunt redditus Capellaniae etiam perpetuae ad certas Missas, & merito, si redditus non multum excedant stipendium ordinarium Missarum, secus numerandi sunt inter fructus beneficiale, Capellania enim perpetua indubie est verum beneficium. Nec refert, quod dentur intuitu laboris, nam redditus beneficiorum etiam non dantur otiosis. *Nav. Metzger t. 11. d. 29. a. 1. n. 4.*

3. 3. Habent *bona Ecclesiastica*, id est, redditus & pensiones annuas ratione beneficii in sustentationem ad praestanda officia Ecclesiastica; & horum aliqua sunt *necessaria* ad honestam sui suaeque familiae sustentationem, ad quam etiam pertinent honestae recreationes, hospitalitas, moderata convivia, donationes non tantum remuneratoriae, sed & liberales convenienter statui & dignitati: plus enim in his potest sibi attribuere Episcopus, quam Decanus, plus Decanus, quam simplex beneficiatus. Alia sunt *superflua*, quae scilicet supersunt honestae sustentationi: de necessariis iterum est communis sententia, quod Clerici horum sint absoluti Domini, ita ut non solum de his vivere possint & parcere suis patrimonialibus, sed & si ex iis aliquid sibi per parsimoniam subtrahant, illud possint licite in usus profanos impendere. *S. Thom. 2. 2. q. 185. a. 7. & ibid. Sylvius, Sotus, Covarruv. Corduba, Vasq. Aragon. Less. c. 4. d. 6. Barbos. Molin. d. 143. Lugo d. 4. n. 2. Metzger. a. 2. n. 6. contra Nav. Antonin. Sylvest. Panormit. aliosque plures, quorum sententiam Sperer t. 4. c. 1. n. 99. vocat probabilissimam. Ratio nostra est: quia Clerici recipiunt redditus suos tanquam justum stipen-*

stipen-

stipendium officii spiritualis in necessariam sustentationem, nam *dignus est operarius mercede sua*, Luc. 10. sicut ergo alii officiantes fiunt Domini totius sui stipendii, sic & Clerici.

4. Clerici etiam sunt veri Domini superfluo-
rum DD. cit. probatur tum ex *Trident. Sess. 21. c. 1. de reform.* ubi universaliter sæpè dicitur, quòd Clerici absentes non faciant fructus suos, ergo supponit, quòd præsentés faciant suos, sed fructus facere suos est acquirere eorum dominium, ergo: Tum ex *C. quatuor 12. q. 2.* ubi *Gelas. Papa* dicit totam quartam partem esse Clericorum, & non solum partem congruæ sustentationis; tum denique ratione, quia beneficiati acquirunt omnes fructus eodem titulo beneficii, ergo sicut necessariorum fiunt Domini, ita & superfluatorum, etsi cum gravi obligatione superfluos impendendi in usus pios. *Trid. Sess. 25. c. 1. de reform.* & Theologi omnes.

An autem hæc obligatio superflua applicandi
in usus pios sit ex justitia, ita ut applicantes ad
usus profanos teneantur ad restitutionem, an ve-
rò ex virtute religionis, Charitatis vel alterius,
probabiliter utrimque disputatur, verius vide-
tur esse obligatio justitiæ, *Valent. tom. 3. d. 3. Tanner, tom. 3. d. 4. q. 6. Laym. L. 4. t. 2. c. 3. n. 3. Girken hic q. 2. dub. 5.* & omnes, qui negant Clericos reddituum Ecclesiasticorum habere dominium, quos magno numero adducit *Navarr. de re dit. q. 2. Lugo sup. Leuren. L. 3. q. 584.* & optimè *Reiffenstuel L. 3. decret. tit. 25. n. 56.* Probatur primò: quia, qui accipit aliquid cum onere, ut ejus partem det alteri, si non dat, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitu-

S

tio-

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

tionem ex lege naturali iustitiæ, atque Clerici tam amplios redditus habent cum onere & tacito pacto, ut superflua in eleëmofynas vel alias causas pias impendant, ideò enim dicunt SS. PP. superflua esse bona pauperum, imò esse furtum & sacrilegium, quando in usus profanos convertuntur, concordant Canones *c. revertimini. C. decime 16. q. 2. c. similiter. c. juxta. & seqq.* Prob. 2. Clerici juxta omnes obligantur superflua expendere ad usus pios, teste *Lugo n. 9.* sed non purè ex lege Ecclesiastica, alias enim Ecclesia posset in hac lege sua dispensare, quod plerique adversarii negant, & foret contra mentem Fundatorum, neque ex virtute charitatis, ut quidam volunt, quia charitas non obligat ad eleëmofynam, nisi quando est proximi necessitas, quæ non semper adest, neque ex virtute religionis, quia ista bona superflua non sunt magis sacra & Deo dicata, quam bona necessaria, ergo obligantur ex iustitia cum onere restituendi, si superflua in usus non pios impendant.

6. *Dices* 1. Fundatores nec in literis fundationum, nec alibi expresserunt, quòd darent redditus cum onere expendendi superflua in pauperes, ergo ejusmodi onus seu obligatio iustitiæ non est asserenda, sicut, si eleëmofynam dem pauperi eâ intentione, ut eam dividat cum socio, si eam intentionem non exprimam, non obligatur pauper ex iustitia eam dividere.

2. Clerici omnes suos redditus etiam superfluos accipiunt eodem titulo, scilicet in stipendium officii vel laboris spiritualis, uti Cantores, Pensionarii, Musici; sicut ergo hi non tenentur superflua in usus pios impendere, sic nec Clerici.

3. Ex

3. Ex Bulla Sixti IV. de Anno 1474. & Julii III. edita Anno 1550. & Pauli V. de 8. April. 1606. quæ incipit *In Eminentis*, Clericis Romanis & in Romæ districtu ad 10. milliaria habitantibus conceditur libera facultas, de omnibus redditibus Ecclesiasticis liberè disponendi inter vivos & mortuos, sed hoc Pontifex concedere non posset, si superflua ex naturali obligatione justitiæ essent eroganda in usus pios, ergo.

2. *Ad 1.* Hoc sufficienter expresserunt hoc ipso, quòd in literis foundationum bona sua voluerunt esse patrimonium Christi in sustentationem Clericorum & pauperum, vel aliter ad honorem Dei, quod non fit, si impendantur in usus profanos.

Ad 2. N. C. Aliter dat Ecclesia illa bona Cantoribus, Musicis, &c. aliter beneficiatis, Cantoribus dat distribuendo in actu exercito ad pios usus, beneficiatis dat, ut ipsi nomine Ecclesiæ tanquam ejus Ministri ea ad usus pios impendant, & ita habet communis fidelium sensus, qui ideo putant peccare beneficiatos, si superflua non convertant in usus pios, non verò Cantores, Musicos.

Ad 3. Etsi Papa universaliter sic dispensare non possit, potest tamen in Casu particulari ex Causa redundante in bonum spirituale Ecclesiæ, idque ex præsumpto consensu fundatorum; & sic redditus indirectè applicantur ad usus pios ita exigente necessitate. Ex dictis

Deduces seqq. 1. Clericus potest & tenetur 7. ex bonis Ecclesiasticis alere & dotare suas proles non tantum legitimas ante clericatum susceptas, sed etiam spurias, si indigeant; jure enim naturali illis à patre alimenta debentur, si

verò à matre habeant sufficientia bona adventitia, vel pater habeat patrimonialia, tunc ex his alendæ & dotandæ sunt. *Navarr. Laym. L. 4.*

t. 2. c. 3. n. 4.

8. 2. Clericus, si aliunde non habeat, potest & debet debita à se sive in Clericatu, sive antecederet contracta solvere ex redditibus Ecclesiasticis, quia tunc censetur pauper, solvere autem pauperi debita, est opus pium, imò si debita contracta sint tempore Clericatus ad necessariam sustentationem vitæ, vel causam piam, potest ea solvere ex redditibus superfluis, quamvis etiam habeat alios redditus ex patrimonio. *Ratio est,* quia potest redditus superfluos impendere ad necessariam suæ sustentationem præteritam & præsentem; sic enim sunt potius redditus necessarii, quàm superflui; item potest eos impendere ad causam piam, solvere autem debita in favorem causæ piæ contracta, est virtualiter eos impendere ad causam piam, ergo. Si Clericus tempore Clericatus contraxisset debita non pro necessaria sustentatione, neque ob causam piam, sed propter excessum in alimentis, lusu, vestibus, recreationibus, tenetur ea solvere ex patrimonialibus aut proprio labore acquisitis, vel, si talia non habeat, debet parcius vivere, servato tamen statu, ut paulatim tantum de sustentatione ordinaria subtrahat, quantum sufficit ad solvenda debita. *Ratio est:* Quia talia debita culpabiliter contraxit, & potest sine mutatione Status sibi aliquid ex ordinaria & honesta sustentatione subtrahere, cum hæc non consistat in indivisibili, sed habeat summum, medium & infimum, ut si summi sumptus pro annuo victu sint 400. medii sint 350. parcissimi & infimi

300.

300. poterit sibi 100. vel 50. & plures omni anno salvâ honestâ sustentatione subtrahere, & unâ cum reliquis, quæ supersunt, applicare in usum pium.

3. Bona patrimonialia aut quasi patrimonialia, & ea, quæ sibi per parsimoniam ex necessariis subtrahit, potest expendere ad usus profanos vel dare cognatis quibuscunque, etiam non indigentibus, eosque ditare; ex superfluis autem potest tantum alere in studiis eos, quos vel parentes non possunt, vel nolunt in studiis sustentare, aut promovere, nec potest ditare, aut plus dare, quam ad conditionem & Statum decentiam indigent, quia aliàs non erit usus pius, ad quem superflui redditus impendi debent, ita omnes teste *Reiffenst. n. 72.*

4. Reditus superfluos impendere in ornamentum Ecclesiæ aliàs satis ornatae, adhuc est usus pius, quamvis id fiat ex malo fine scilicet vanæ gloriæ, adeoque nec peccatur contra justitiam, nec contra religionem, neque facit ad rem, quod fortè prætereantur Ecclesiæ magis indigentes, nisi Clericus in his esset beneficiatus, tunc enim cæteris paribus saltem ex æquitate, imò juxta *Lug. L. c.* ex obligatione Ecclesiæ suæ præ aliis ex superfluis subvenire deberet.

5. Clericus habens plura patrimonialia potest ex iis splendidius vivere, non verò ex proventibus Ecclesiasticis, quia in his est cæteris par. *Nec obstat*: Quod fortè sit doctior, nam per hoc non est constitutus in altiore dignitate aut gradu: quod si esset nobilis parentelæ, imbecillis & debilis complexionis, aut deberet plura in medicos profunderè, possèt servato moderamine sibi plus in sustentationem attribuere, quam

cæteri robusti & validi , saltem si aliunde non habeat , quia hæc respectu ipsius non superflua , sed necessaria sunt.

13. 6. Clericus ex proventibus Ecclesiasticis etiam superfluis licitè emit prædia , si ea detineat in usus pios , secùs , si ea donet amicis non indigentibus , donatio tamen est valida , quia donans est verè Dominus superfluum , quamvis cum obligatione ea applicandi ad usus pios , nec tenentur donatarii donata reddere ; si tamen malâ fide acceptâssent , scientes donantem non habere alia bona , quæ in earum locum impendant ad causas pias , possent per iudicem cogi ad restitutionem , quia acceptârunt ea in præjudicium causæ piæ , cui ista prædia debebantur , sicut ii , qui aliqua acceptant in fraudem creditorum : Clericus verò , qui ex redditibus superfluis aliquid impendit in usus profanos , debet tantundem sumere ex redditibus patrimonialibus , illudque applicare ad causas pias , etiam juxta eos , qui negant , eum obligari ad restitutionem. *Ratio est* , quia , cum habeat patrimonialia , adhuc potest satisfacere menti fundatorum , & profundendo Ecclesiasticos redditus pepercit patrimonialibus. *Fillint. Azor. sup. Lugo n. 43.*
14. 7. Quamvis quoad bona superflua Clericorum requiratur multò major materia ad peccatum mortale , quàm in furto , tamen vigesima pars , si proventus superflui excedant 100. florenos , communiter reputatur materia gravis , ita ut , si 5. vel 6. floreni tunc usui profano impendantur , peccetur mortaliter. *Sporer sup.*
15. 8. Quamvis Clericus in vita de redditibus superfluis ad causas pias disponere possit , non tamen potest de iis testari , nequidem ad causas pias

pias sine licentia summi Pontificis, Episcopi
 vel Capituli, nisi consuetudo sit contraria, quæ
 contra legem Ecclesiasticam prævalere potest;
 sed debet post mortem ea relinquere Ecclesiæ,
 à qua accepit. *C. 1. c. ad hoc 8. c. quia nos 9. de
 testam. imò Navar. Vasq. Tanner. Molin. 147.
 n. 31. Laym. sup. Abbas Pirh. l. 3. n. 42. Kri-
 mer. n. 2142. Engel. n. 3. Reiffenst. ibid. n. 335.
 Contra Covarruv. Garc. de benef. p. 2. c. 1. n. 16.
 Less. c. 19. n. 43. Zoef. Hann. t. 2. de just. pro-
 babilius docent non posse consuetudine in-
 troduci, ut Clerici de redditibus Ecclesiasticis su-
 perfluis testari valeant ad causas profanas, unde
 improbant consuetudinem, quæ in multis lo-
 cis Germaniæ & alibi dicitur reperiri. Ratio est,
 quia ejusmodi consuetudo utpote contra legem
 naturalem & divinam foret irrationabilis &
 corruptela, quia Clerici superflua in profanos
 usus convertentes peccant mortaliter contra le-
 gem naturalem justitiæ, charitatis vel Religio-
 nis, ut fatentur ferè omnes, & in dubio, an con-
 suetudo contra legem sit rationabilis, præsum-
 ptio est pro lege, ut cum communi docet ipse
Schmalz. l. 1. tit. 4. n. 8. ob probabilita-
 tem tamen sententiæ oppositæ turò quis
 retinere potest, quod ex tali testa-
 mento vel donatione ac-
 cepit.*

* * * *
 * * *
 * * *
 *

CASUS XXV.

De dominio seu potiùs paupertate
Religiosorum in particulari.

EBorius aspirans ad Religionem ex Confessario petit. 1. *Ad quid ex voto paupertatis obligentur Religiosi, Praelati, &c.* 2. *An sint Domini fame, honoris, rerum spiritualium.* 3. *An Superiores dare possint licentiam ad superflua & illicita.* 4. *Qualis Licentia requiratur.* 5. *An sufficiat praesumpta.* 6. *Quae hic sit materia gravis.* 7. *An complacens sibi in divitiis peccet contra paupertatem.* 8. *An sufficiat Licentia dolo vel metu obtenta.* 9. *Vel data à Superiore inferiore contra prohibitionem Superioris.* 10. *Quid de manufactis vel scriptis.* 11. *Quid si res occultetur.* 12. *Vel recipiantur plures res modicae.* 13. *Vel convertantur ad alium usum, vel concedantur alteri.* 14. *Vel acceptetur res cum animo eam dandi pauperibus, vel lectà Missà amico remittatur stipendium.* 15. *Vel deponatur apud tertium, aut sine Licentia quis prandeat alibi.* 16. *An Religioso concedi possit peculium?* Pro resolut.

- I.** QUÆR. I. Ad quid Religiosi obligentur ex voto paupertatis? **R.** Omnes & singuli Religiosi solenniter professi per votum paupertatis à se in perpetuum abdicârunt, non tantum omne rei temporalis dominium, sed & usum ac dispositionem independentem à voluntate Superioris, ita ut nec validè, nec licitè de re temporali sine consensu Superioris disponere possint, ita quoad rem omnes, & clarum est tum ex *Trid. Sess.*

25. c. 2. de regul. tum ex jure Can. C. 12. q. 1. C. super c. cum ad Monast. de statu Monach. ubi adjungitur pœna : *Quòd si proprietates apud quemquam inventa fuerit in morte , ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilino subterretur.*

Dicitur 1. Omnes & singuli , ita ut etiam ipsi Prælati, Procuratores, Oeconomi, Administratores, &c. si rem quamcunque sive domestico sive extraneo largiantur aut expendant aliter , quàm Ordinis Statuta , consuetudo aut voluntas Superiorum postulat , peccent contra justitiam & paupertatem ; & si ejusmodi donatio vel alienatio sit vana , superflua aut damnosa , est ipso jure irrita & restitutioni obnoxia , quia Prælati non sunt bonorum communium Domini , sed administratores. c. 2. de donat.

Dicitur 2dò : Solenniter professi , nam aliqui Religiosi S. J. qui tantùm simplex paupertatis votum emittunt , retinent dominium radicale , ita ut propter tale votum non possint quidem sine licentia Superiorum de suis disponere licitè ; probabiliùs tamen possint validè , ut contra *Molin.* docet *Sanch. L. 7. moral. c. 18. q. 2.*

Dicitur 3. Omnis rei temporalis, hoc est, pretio vel pecuniâ æstimabilis ; nam Religiosi retinent dominium & jus in famam & honorem. S. Th. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. item jura spiritualia eligendi , præsentandi , conferendi , beneficia possidendi , à censuris absolvendi , &c. & ad talia jura acquirenda , retinenda vel recuperanda nomine suo agere non prohibentur. *Navarr. Less. L. 2. c. 4. dub. 5.* intellige ex voto paupertatis ; nam in his contravotum obedientiæ graviter peccari posset.

3. *Dicitur.* 4. Omnem usum & dispositionem à voluntate seu consensu Superiorum independentem, nam cum consensu Superiorum non prohibentur Religiosi de temporalibus disponere, modò dispositio non sit ad usus superfluos aut statum paupertatis dedecentes, aut à regula & consuetudine Ordinis non permisso, sicut enim de his ipse Superior licitè disponere non potest, sic nec suis disponendi licentiam concedere. *Mirand. Pelliz. Hyacinth. Donatus to. 4. tr. 13. q. 10. Reiffenst. l. 3. decret. tit. 35.* ubi dicit in hoc omnes convenire, & quamvis probabile sit, quod docet *Lugo d. 3. n. 137.* licentiam datam ad usus superfluos & illicitos esse validam, & ideo Religiosum non peccare contra paupertatem, modò non excedat statum pauperis, attamen id tantum tunc verum iudico, quando ipsa Religio, quæ rerum communium domina est, ob bonum commune & conservationem famæ Superioris vel subditi censetur consentire, & ex hoc capite valet emptio, quâ Religiosus cum licentia Superioris emit vel acceptat superflua; magna enim in publico oriretur confusio, si ejusmodi pretium vel res cum consensu Superioris Monasterio jam acquisita deberet restitui.

QUÆR. II. Qualiter Religiosus peccet contra votum paupertatis?

4. R. Toties peccat contra hoc votum, quoties rem aliquam pretio æstimabilem, sive ex bonis Monasterii, sive aliunde acceptam absumat, retinet, occultat, permutat sine expresso, tacito vel prudenter presumpso Superioris consensu. Ecce regulam generalem ab omnibus approbatam, quam infra ad casus particulares applicabimus.

Con-

Consensus *expressus* vocatur, qui verbis, scripto vel alio signo manifestè exprimitur, *tacitus* est tolerantia Superioris, cum scilicet videt aliqua à suis accipi, expendi, absumi, & cum possit, non contradicit, aut religiosum sine viatico mittit ad studia, balnea, &c. Hoc ipso tacitè vel implicite dat licentiam accipiendi & expendendi ad hoc necessaria. Consensus *præsumptus* est, quem prudenter mihi persuadeo Superiorem daturum, si rogaretur vel sciret, talem rem à me absumi, recipi vel expendi, qui tamen consensus præsertim in rebus alicujus momenti locum non habet, nisi urgeat necessitas & Superior adiri non possit; si enim præsumpta licentia semper sufficeret, Superior pro licentia nunquam esset rogandus, quod manifestè repugnat disciplinæ regulari: vel enim Superior prudenter creditur licentiam daturus, si rogaretur, & jam tum habetur licentia præsumpta, ideòque non erit opus eam rogare; vel creditur non daturus, & stultè rogatur; si tamen Superior moraliter certò sciatur non esse invitus quòad rem ipsam, eò quòd rogatus illam facile concederet, etsi aliquantulum ægrè ferat, non peti licentiam, talis usus non excedet peccatum veniale, ut cum communiori docet *Laym. l. 5. t. 5. c. 6. n. 4.* in dubio, an superior consentiat, semper est interrogandus, si possit; fatendum tamen est, Superiores magis esse invitos, si subditi sine licentia sibi usurpent res Monasterii, quàm si res aliunde datas, quia magis damnificatur Monasterium. *Nec obstat:* Quòd res aliunde religiosis oblatæ & acceptatæ Monasterio pereant, nam quamvis hoc sit, quia tamen illæ res dantur intuitu religiosorum,

& aliàs Monasterio sunt indebitæ, earum jactura tanti non fit, quanti earum, quæ Monasterio ex propria industria vel fundis obveniunt. Hinc etiam maior requiritur materia ad peccatum mortale in usu extraneorum, quàm in usu Monasterialium; cæterùm in materia paupertatis ex communi sententia loquendum est, sicut in materia furti, ideòque Regula S. Augustini dicit: proprietarios *furti iudicio esse condemnandos*; sicut autem in furto filii-familias ad mortale requiritur materia major, ut dicam *Cas. 31. n. 3.* quàm in furto extranei, quia pater respectu filii-familias est minùs invitus, sic in usurpatione vel furto Religiosi, non quòd Religiosus per omnia æquiparandus veniat filio, cui pater etiam superflua permittere potest, sed quòd respectu Religiosi major materia requiratur, quàm respectu extranei, quia Superior est minùs invitus, si Religiosus, quàm si extraneus res Monasterii auferat vel absumat.

Si dicas 1. Superior ob bonum disciplinæ religiosæ tenetur esse magis invitus respectu Religiosi, quàm pater respectu filii. 2. Inde oritur nimia conscientiarum laxitas. 3. Superior tenetur esse magis invitus, ut Religiosus peccet, cùm ejus peccatum ex officio teneatur impedire & corrigere, quàm si extraneus. Ad 1. *num.* 1. Concedi posse totum. *num.* 2. Id verum esse, si nimia conscientiarum laxitas & disciplinæ aliter non conservabilis necessitas id exigat; id autem non tenet regulariter. *Ad 2.* Ex opposito oritur nimia conscientiarum restrictio, & pariter dicam, conscientiam filii nimium relaxari, si sciat patrem respectu suò esse minùs invitum, item peccatum filii magis debet displicere

eere

cere magis que corrigi & impediri à patre, quàm peccatum extranei, ergo pater magis tenebitur eſſe invitus in furto reſpectu filii, quàm extranei, per conſequens minor materia requiratur ad grave furtum filii, quàm alterius, quod nemo admittit; dico ergo, Superiorem & patrem debere eſſe magis invitos quòd ad modum & rationem peccati, quod à ſuis fit, & ab iſtis corrigi debet, non autem quòd ad rem ipſam. Ex dictis.

Deduces ſeqq. 1. Religioſus complacens ſibi 7. in divitiis prioris vitæ, aut dolens, ſe eas reliquiſſe abſque affectu vel deſiderio aliquid habendi vel uſurpandi independenter à voluntate Superiorum, non peccat propriè contra votum paupertatis, ſicut non peccat contra votum caſtſtatis, qui dolet, ſe caſtſtatem voviſſe; ejuſmodi tamen affectus multùm adverſatur perfectioni religioſæ, & ad minimùm eſt veniale otioſitatis vel ſenſualitatis.

2. Licentia dolo, putà, falſum allegando vel 8. verum reticendo, obtenta, eſt invalida; neque à peccato proprietatis excuſat Superioris tolerantia vel conſuetudo, quam Superior difficulter v. g. ſine pacis turbatione, querela & murmure tollere non poteſt, tunc enim Superior non conſentit, ſed purè permittit. Licentia metu vel importunis precibus extorta eſt quidem valida, utpote ſimpliciter voluntaria, attamen eſt contra perfectionem obedientiæ, quia non tam ſubjicit ſubditi voluntatem Superiori, quàm voluntatem Superioris ſubdito. Superior dans licentiam in genere, intelligitur eam dare tantùm ad uſus licitos, non ſuperfluos, ſi tamen uſus in ſe non ſit ſuperfluus, etſi ex circum-

cumstantia fiat illicitus, non repugnat pauper-
rati, ut si religiosus ex pecuniis ad honestam
recreationem concessis cum sociis biberet ad
ebrietatem, vel cum scandalo in taberna publi-
ca, quia talis magis peccat quoad modum, quam
quoad rei substantiam. *Laym. n. 14.*

9. 3. Si Superior antecedens dedit licentiam,
valet, etiamsi ab officio discesserit: item valet
licentia data à Prælato inferiore contra prohibi-
tionem Superioris vel statutorum ordinis, nisi
addita sit clausula irritans, quia Prælato infe-
riori per hoc non est sublata potestas ordinaria,
& multa sunt prohibita, quæ tamen sunt valida.
La Croix l. 4. n. 115.

4. Religiosus sine licentia aliquid exponens
non tantum peccat contra paupertatem, sed te-
netur ipsam rem repetere, si in se, vel in æqui-
valenti adhuc existat, quia res mansit sub do-
minio Monasterii.

10. 5. Si religiosus sine licentia donet amico pi-
cturam à se factam, vel donet librum pretiosum
v. g. choralem à se conscriptum; peccat con-
tra paupertatem, quia licet religiosus sit Domi-
nus proprii laboris & artis, tamen illud, quod
labore & arte acquirit, cedit Monasterio, nisi
amicus subministraverit materiam, & ipse no-
mine amici operatus fuerit, tunc enim, quam-
vis peccare possit contra obedientiam, si nem-
pe id faciat contra prohibitionem Superioris,
non tamen contra paupertatem: idem est de do-
natione reliquiarum, precum, Missarum re-
missione, vel resignatione beneficii, &c. quo-
rum religiosus quidem est Dominus, attamen
inobedienciæ crimen admittit, si de iis contra
voluntatem Superiorum disponat: conceptus,
nota-

notationes, compositiones proprio studio in chartam coniecta tanquam partus proprii laboris & pars, vel potius imago conceptus interni probabiliter reputantur inter spiritualia, vel saltem Superiores quoad hæc non solent esse multum inviti.

6. Contra paupertatem peccat, qui res undecunque acceptas abscondit, occultat, ne Superior sciat, auferat, aut de iis pro libitu disponat, imò, etiamsi rem cum licentia acceptam abscondat, ne Superior eam mutatâ mente tollat, est communis cum *Sporer t. 5. c. 1. num. 64.*

6. Si Religiosus sine licentia plura modica recipiat vel expendat usque ad materiam gravem, probabilius peccat mortaliter, quia hæc uniuntur in ratione gravis damni, sicut plura parva furta. *Pelliz, t. 4. c. 2. n. 35.* Ubi excipit modica esculenta, eò quòd in his Superiores non videantur esse inviti quoad substantiam, sed purè quoad modum, at, si hæc accrescant in grave damnum rei domesticæ vel regularis disciplinæ, etiam in his Superiores probabilius censeri debent inviti quoad substantiam, maximè, si sint minus benigni, parci, tenaces.

8. Peccant, qui res ad certum usum concessas ad alium usum convertunt, ut si pecunias pro emendis libris vel vestibus datas ludendo vel potando absument, item si libros, vestes & similia sibi concessa aliis concedant, etiam ad nudum usum, vel permutent aut accommodent; hic tamen à mortali plerumque excusat materiæ parvitas, nisi materia permutata foret pretiosa, rara vel conjuncta cum damno Monasterii, tunc enim esset mortale, quia permuta-

mutatio (idem est de mutuo) transfert rei dominium.

14. 9. Si rem ab amico præsentatam, nec tibi, nec Monasterio acceptes, sed intendas eam nomine dantis donare pauperi vel alteri amico, cui donans iusserit, vel tu donare volueris, aut etiam tibi ipsi applicare, sed, petita prius licentiâ, non peccas contra paupertatem. *Sanch. Lug. d. 2. n. 54.* Ratio est: quia alteri tantum locas laborem tuum absque hoc, quod ullam rei commoditatem independentem à voluntate Superiorum desideres.

10. Si amicus tuus à Paulo accepit stipendium, ut legi faciat Missam, potes Missam legere & stipendium non acceptare, sed remittere, & amicus tuus illud retinere; ratio est: quia non teneris acceptare, sed potes Missam legere gratis, & amicus satisfecit intentioni petentis procurando Missam, ergo potest retinere stipendium illum in finem datum; idem est, si, lectâ Missâ, ipse suscipias stipendium non animo tibi vel Monasterio acquirendi, sed nomine offerentis illud expendendi in pauperes vel amicos, et si offerens hoc nesciat; quia, postquam legendo Missam satisfecisti ejus intentioni, certò de ejus consensu præsumere potes.

15. 11. Si rem tibi præsentatam non acceptes, sed deponi facias apud amicum, ut, datâ opportunitate, cum licentia Prælati eâ utaris, non es proprietarius, nec peccas, et si id facias ideò, quia pro nunc & ab hoc Superiore non confidis te accepturum veniam, quam speras accipere ex post vel ab alio; ratio est, quia neque vis habere dominium, neque usum rei à Superiore independentem, hæc tamen arguunt imperfectio-

fectionem, & animum non satis resignatum.

12. Quamvis ex communissima Religiosus finè omni licentia comedens & bibens apud externos peccet contra paupertatem, raro tamen per hoc peccat mortaliter, quia hæc materia vel censetur levis, vel Superiores quoad rem ipsam non sunt multum invitati, cum nullum damnum inferatur Monasterio.

13. Certum est Superiorem Religioso non posse peculium vel quamcunque rem concedere irrevocabiliter, hoc enim repugnat voto substantiali paupertatis; ideoque professio facta sub conditione, ut liceat habere proprium vel alicujus rei dispositionem à Superiore independentem, est ipso jure nulla, c. Monachi, c. cum ad Monasterium de statu Monach. potest tamen Prælati concedere peculium, si per peculium intelligatur res apud Superiorem deposita, vel portio quædam pecuniaria Religioso ad iter, studia, negotia vel similem honestum usum assignata, item potest Religioso imponi administratio villarum, prædiorum aliorumve bonorum immobilium, non suo, sed Monasterii nomine, revocabiliter, & sub obligatione reddendæ rationis, nisi id speciali Ordinis statuto prohibeatur; imò jure antiquo poterant etiam concedi bona stabilia ad usumfructum vel usum, item pensiones & redditus annui ex bonis Monasterii vel parentum, quibus Religiosi dependenter à voluntate Superiorum in-vel extrà Monasterium sustentarentur, id tamen jure novo videtur correctum per *Trid. Sess. 25. c. 2. Fagn. in c. 2. de statu Monach. Hyacinth. Donat. L. 2. Reiffenst. à n. 5.* Quamvis contrariam consuetudi-

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

tudinem, si alicubi reperiat, non audeat damnare, *Laym. n. 13.* meritò admonens Superiores ad abrogandam ejusmodi consuetudinem, modò Religiosis aliâ viâ de necessariis provideri possit. 8. Congregatio abominans Monasteria, in quibus perfecta communitas non servatur, sæpè prohibuit, ne ampliùs Novitii vel Novitiæ ad ejusmodi Monasteria recipiantur, teste *Fagnan. n. 63.*

CASUS XXVI.

De dominio Communitatis religio-
sæ, & dispositione Superiorum,
Officialium & Benefi-
ciatorum.

FAbius Religiosus interrogatur, 1. Cui acquirat Religiosus, Apostata, transiens ad aliam religionem aut invalidè professus? 2. Religiosus promotus in Episcopum vel Parochum. 3. An Monasterium succedat in omnia bona professi, etiam emphyteutica, feudalia. 4. An hereditas Religioso relicta à Monasterio adiri possit ipso invito, vel à Religioso repudiari, & quid, si eâ conditione sit relicta, ut non ad Monasterium, sed Religiosum pertineat. 5. Qualiter bona Monasterii valeant alienari. 6. An Prælati repudiare possit hereditatem vel legatum. 7. Quid circa contractus vel negligentias Officialium? Pro resol.

II. QUÆR. I. Cui Religiosus acquirat?

Re. 1. modò. Cùm Religiosus sit incapax omnis domini, quidquid acquirat, regulariter acquirat.

rit.

rit Monasterio *c. Abbates 18. q. 2. c. cum ad Monasterium de stat. Monach.* Qui voverunt stabilitatem in loco, acquirunt illi Monasterio, in quo vota emiserunt, alii communiter Monasterio, in quo, non ut hospites, sed ut subditi morantur.

2. Religiosus apostata, vel fugitivus acquirit Monasterio, quod deseruit, vel illi Ecclesie, quæ eum bonâ fide suscepit, sicut servus lucratur Domino putatio.

3. Religiosus ad aliam religionem transiens tempore novitiatus acquirit primo Monasterio, ita ut ea, quæ ei tunc ex testamento, legato, &c. obveniunt, aut quæ proprio labore acquirit, sine læsione paupertatis & justitiæ secundo Monasterio, vel aliis donare non possit, nisi forent res exigui momenti, has enim ex æquitate putat *Lugo* deberi secundo Monasterio, quod religiosi curam & gubernationem habet. Sed cui acquirit, qui ignorans est invalidè professus? *z.* Sibi, & non Monasterio, quia mansit capax domini: nec refert, quòd putarit se acquirere Monasterio, nam est error in substantia, sicut si quis solvat indebitum, vel det dotem Titie extraneæ, cum putet se dare nepoti: quæ tamen acquisivit quæ membrum v. g. ex reculis Fratris defuncti per divisionem cum aliis, illa reddere debet, quia per errorem venit in talem participationem: econtrà Monasterium ei restituere debet ea, quæ ab ipso data sunt intuitu professionis, quia error est causa principalis donationis.

4. Religiosus, quamvis habeat dominium beneficium vel dignitatis legitimè acquisitæ, possitque agere ad illa retinenda, vel recuperanda,

da, eadem tamen nec licitè nec validè acquirere potest sine licentia Superiorum; quia non habet proprium velle vel nolle, & si assumptus ad Cardinalatum, vel Episcopatum aliquid post mortem relinquat, illud cedit Camerae Apostolicæ, vel Ecclesiæ Episcopali.

5. Religiosus beneficiatus v. g. Parochus, etsi habeat reddituum administrationem, & de iis ad causas pias & sui sustentationem disponere possit, sicut clericus sæcularis, nisi Ordinis statuta, vel consuetudo legitimè introducta aliud præcipiant, *D. Thom. 2. 2. q. 32. a. 2. Navar. Rodr. tit. 1. Reg. qq. q. 34. a. 7. Less. L. c. 41. dub. 11. Reiffenst. L. 3. tit. 24. à n. 47.* attamen mortis causâ de nulla re disponere potest, sed, quæ ex redditibus beneficii supersunt, jure communi debentur Ecclesiæ, in qua beneficium habuit.

Dixi 1.º. Ex redditibus beneficii, nam, quæ religiosus beneficiatus acquirit arte, industriâ, juribus stolæ, eleëmofynis, hæreditate, legato, aut ex pensione, vel peculio sibi concessio, ea acquirit Monasterio juxta vulgaram regulam: quidquid acquirit regularis, acquirit Monasterio; idem tenet de fructibus beneficii Monasterio incorporati.

Dixi 2.º. De jure communi, nam ex consuetudine vel privilegio, ut in S. Ordine nostro Præmonstratensi, fieri potest, ut religiosus etiam in beneficio non unito, acquirat suo Monasterio. *Zypaus L. 3. consul. 1.*

QUÆR. II. Cui cedat hæreditas, vel legatum religioso relictum?

- 3.º. 1.º. Regulariter cedit Monasterio, si illud bonorum in communi sit capax juxta sequentes explicationes.

1.º. Si

1. Si Novitius profiteatur nullâ factâ dispositione, succedit Monasterium. Si Monasterium sit bonorum incapax veluti Capucinorum & Minorum de Observantia, succedunt hæredes ab intestato. *Auth. ingressi Cod. de SS. Eccl. & Auth. nunc autem C. de Episc. Less. Azor. Pirh. l. 3. t. 27. à n. 33.* Si tamen professus liberos vel ascendentes habeat, tenetur his relinquere legitimam. *Auth. Si qua mulier Cod. de SS. Eccl. Pirh. n. 35. & seqq.* An verò Monasterium etiam succedat in emphyteutica & feudalia, est incertum, saltem ea probabiliùs retinere potest ad vitam Religiosi, si enim Professus mansisset in sæculo, poterat ea possidere ad vitam, ergo & jam, quia per professionem Religionis non debet fieri pejoris conditionis. *Eng. lib. 3. tit. 31. n. 37. Reiffen. l. 3. t. 20. n. 101.* ita tamen, ut intra annum à morte Professi teneatur ea vendere. *Laym. Pirh. tit. 18. n. 53. & ibid. Reiffenst. num. 251.*

2. Si Religiosus scriptus sit hæres, Monasterium potest immediatè adire hæreditatem in scio aut etiam invito Religioso. *Abb. Less. Lugo de just. d. 3. à n. 94. Pirh. n. 40.* contra plures, qui dicunt, id fieri debere mediante Religioso; *Ratio est*: quia Religiosus per votum paupertatis & obedientiæ omne suum velle circa hæc transtulit in Superiores.

3. Etsi Religiosus sine licentia Superiorum possit ex justa causa repudiare donum sibi oblatum, legatum tamen vel hæreditatem nec validè nec licitè. *Ratio est* voluntas Superiorum, qui videntur consentire in primum & non in secundum. *Nav. Lug. L. c. Dicast. L. 2. t. 15. d. 1. n. 228.*

4. Si hæreditas eâ lege relinquatur , ut ad Religiosum & non ad Monasterium pertineat, voluntas testatoris ita explicanda est , ut usus & commoditas ad Religiosum pertineat dependenter à Prælato , dominium verò ad Monasterium. *Sanch. L. 7. Mor. c. 17. nu. 4. Laym. Reiffenst. n. 23. Ratio est*, quia, quamvis dispositionem ita interpretari oportet , ut potius valeat , quàm non valeat , ideòque , si Prælatus consentiat , ut usus & commoditas rei ad Religiosum pertineat, valeat legatum; secùs corrumpitur, quia non est impleta conditio , nisi Religiosus commoditatem competentem sibi resignet. *Sanch. n. 9.* Si conditio legato adjuncta sit planè impossibilis, ut lego hanc rem Religioso eâ conditione , ut ipse habeat rei dominium, conditio habetur pro non adjecta , & legatum censetur validum. *DD. cit.* nisi constet testatorem huic conditioni voluntatem suam seriò alligasse , v. g. dicendo : volo , ut Religiosus habeat rei dominium, non Monasterium , alioquin legatum non valeat. In dubio præsumendum est pro valore actûs.

¶ QUÆR. III. An & qualiter Monasterium obligetur ex contractu Religiosi?

R. I. Monasterium non obligatur contractu Religiosi vel etiam Prælati , quo alienat aut distrahit immobilia vel mobilia pretiosa , quæ servando servari possunt , ut gemmæ , vasa aurea , nisi adsit justa causa , id est , necessitas , evidens utilitas , pietas vel incommoditates , & serventur solennitates à jure ad alienationem Eccl. hasticam requisitæ , putà , tractatus Capitularis , consensus majoris partis Capituli cum subscriptione , nisi consuetudo aliud habeat ; nec
non

non consensus Superioris , cui Ecclesia subest, juxta cujusvis Ordinis statuta. Quod si alienatio facta quidem sit cum debita solennitate , sed Ecclesia probeatur enormiter læsa , competit ei beneficium restitutionis in integrum. *Abbas in c. fraternitatem n. 5. de donat.* nomine autem contractus alienativi in hac materia Ecclesiis favorabili non tantum venit venditio , permutatio, donatio , transactio super jure vel re immobili, census perpetui ac vitalitii & similes , in quibus totum dominium transfertur , sed etiam in quibus simpliciter vel ad longam tempus transfertur dominium utile , ut feudum , emphyteusis , locatio in longum tempus. *Extr. inter commun. de reb. Eccl. non alien.*

2. Prælatus absque consensu Capituli aliis-
que solennitatibus Ecclesiæ obesse potest in juribus acquirendis. *Abbas & Can. in c. tuade his, que sunt, &c.* Ideoque validè repudiat donationem Ecclesiæ suæ oblatam , & assumens Novitium validè renuntiat hæreditati , quæ post ejus professionem & mortem patris Monasterio erat obventura. *Sylv. Sanch. l. 7. c. 6. n. 4. Riccius decis. 96. & 99.* hæreditatem verò & legatum mortuo testatore videtur Prælatus repudiare non posse , eò quòd Ecclesia habeat jus ad rem , & ejusmodi juris abdicatio in materia Ecclesiis favorabili censi debet prohibita; juris Ecclesiastici alienatio & hæreditas ac legatum non tam Prælato , quàm Monasterio relinquitur. *Bald. Azor. Ricc. resol. 97. n. 1. Engel lib. 3. decret. tit. 13. n. 9.* aut si juxta sententiam probabilem *Menochii, Sanch. Pirh. l. 3. t. 13. n. 41.* renuntietur ; Ecclesia habet beneficium restitutionis in integrum propter ma-

lam Prælati administrationem, ut cum communi docet idem *Ricc. Vasq. Laym. Pirh. n. 42. Reiffenst. sup. Dicast. n. 237.*

7. 3. Alii contractus, qui fiunt à Prælato juxta Ordinis Constitutiones, vel etiam ab Officialibus cum expresso vel tacito Superiorum consensu, veluti emptiones, venditiones, permutationes rerum mobilium, etiam non requisito Capitulo, firmi sunt & validi.

4. Religiosus Superior vel œconomus non tantum peccat bona Monasterii sine justa causa vel licentia alienando, sed etiam negligenter administrando, & si quæ bona vel jura ejus culpâ pereant, tenetur exactiori diligentia neglectum suum, quantum potest, compensare, cum ob votum paupertatis aliam restitutionem facere non possit. Qualiter Monasterium teneatur solvere debita Religiosi ante professionem contracta, dicam *Cas. 47. n. 21.*

C A S U S XXVII.

De injustitia & in specie de illegali circa tributa, gabellas, &c.

Gabriel Princeps 1. *Varia tributa exseribit.* 2. *Questores sub prætextu insufficientis stipendii tributa augent, & munera extorquent.* 3. *Et quia hæc luxu nimio absorpta sunt, perdurante eadem necessitate nova exiguntur.* 4. *Esculentis & capitibus imponuntur.* 5. *Vedligalia & contributiones à peregrinis & Clericis extorquentur.* 6. *Plerique se subducunt, tum quia putant tributa non obligare in conscientia.* 7. *Tum quia est*

est

similes, si nesciente Principe vel nova tributa imponant, vel imposita absque legitima auctoritate augeant, non tantum peccant contra justitiam cum obligatione restitutionis, sed & incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, unde meritò à Confessariis redarguendi & seriò hortandi sunt telonarii, præfecti & similes officiantes, qui sub prætextu extraordinarii laboris, insufficientis stipendii &c. in scio Principe certas sibi pensiones exigunt, aut munera extorquent.

3. 2. *Requiritur justa causa*, hoc est, necessitas aut magna communis utilitas vel condigna Principis sustentatio, spectatâ ejus dignitate, statu & meritis in Rempublicam; quòd si Princeps tributum diutius continuet, vel plùs imponat, quàm necessitas exigat, aut ludo, luxu, conviviis alitèrve inutiliter absumat, tenetur damnum illatum resarcire, tantundem solvendo ex suis in subsidium communitatis; aut si ex suis non habeat, tenetur parcius vivendo tantundem congerere, quantum sufficit ad reparandum damnum, servato tamen statu suæ dignitati congruo; quòd si periculum sit in mora, & tributa malè absumpta pro nunc à Principe compensari nequeant, tenebitur populus nihilominus contribuere, sic exigente bono communi, ita tamen, ut Princeps ad meliorem fortunam deveniens pro damno debeat satisfacere.
4. 3. *Debita proportio*; ita ut divites plus tribuant, quàm egeni, & ii magis graventur, quos causa magis concernit, hinc contributiones, quæ esculentis & aliis ad quotidianum usum necessariis aut etiam singulis capitibus imponuntur, debent esse moderatæ, ita, ut major

jor pars tributorum sumatur ex fundis & mercibus, aliàs enim pauperes, qui sæpe numerosam habent familiam, si non plùs, saltem æqualiter cum divitibus gravantur.

4. *Ut tributum imponatur solis subditis* : indirectè tamen, & per accidens tributo gravari possunt etiam non subditi v. g. Peregrini & viatores, qui merces in provinciam invehunt, vel avehunt, qui propterea justè coguntur solvere vectigalia, pedagia; hoc enim pacto illis conceditur jus mercimonii, & jus transitûs. Item Clerici hoc ipso, quòd vino, frumento, oleo & similibus imponantur collectæ, indirectè iis gravantur, quatenus ob impostam collectam ea coguntur carius solvere, directè tamen neque Clerici, neque eorum bona à laicis collectari possunt, quia ab eorum jurisdictione planè sunt exempti. Si verò bona laicorum non sufficerent ad levandam communem necessitatem, possunt Clerici cum licentia summi Pontificis aliquid contribuere, imò, si agatur de speciali eorum commodo, ut, si aliquorum agri, inter quos etiam sunt Ecclesiastici, alluvione deperdantur, tenentur Clerici cum Laicis æqualibus pro ratâ sumptibus impetum fluvii cohibere, idem est de reparatione viæ, fontis, vel pontis illis specialiter proficuum.

QUÆR. III. Qualis sit obligatio solvendi tributa? & an defraudantes teneantur ad restitutionem? &c. Multi cum *Navarr.* docent legem tributorum, præsertim vectigalium, respectu exterorum esse merè pœnalem, nec obligare in conscientia, alii apud *Moya. t. 1. q. 8. n. 6.* sententur quidem gabellas obligare in conscientia, sed tunc tantùm, quando exiguntur: hæc sententia

tentia vera est, ubi sic habet consuetudo, tunc enim accedit tacitus Superioris & populi consensus, & plura idè exscribuntur: præscindendo autem à consuetudine, probabilius est, tributa deberi in conscientia ex jure naturæ & divino, etiamsi non exigantur, Matth. 22. *Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari*, ad Rom. 13. *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal.* Ratio est: quia tributa non debentur ut pœna, sed ex justitia legali, nec non ex tacito pacto, ut Magistratus & Principes suscipiant in se curam populi, econtra populus contribuat ea, quæ pro Principis sustentatione & bono communi sunt necessaria, idè-que, qui tributa defraudant, peccant contra justitiam, & tenentur ad restitutionem, ità com-

7. munitior cum *Sporer t. 5. c. 5. n. 150.* Si tamen tributum communi famâ & persuasione populi reputetur iniquum, aut non impendi ad communes usus, ut non rarò nunc contingit, non obligare docet *Sylvest. V. gabella 3. q. 3. 29.* maximè, si sit noviter impositum. Inrò plures, quos citat & sequitur *Sporer num. 154.* docent tributa non obligare in dubio positivo, quando scilicet est probabilitas pro & contra justitiam tributi; Rationem dant, quòd in dubio debiti melior sit conditio debitoris possidentis rem suam, & ei, qui petit, incumbit probatio debiti, atque subditus hïc est debitor, & possidet rem suam, & Princeps non probat sufficienter justitiam tributi, ergò; neque in dubio pendendum est Superiori, quando agitur de interesse ipsius Superioris, & de spoliando subdito re possessâ, tunc enim Superior in causa propria merito præsumi debet partialis: hæc sententia verè

est

est probabilis, & tuta in praxi, opposita tamen videtur probabilior, nam in dubio debiti non semper est melior conditio debitoris, quando scilicet pro creditore seu Principe est præsumptio, qui est in possessione potestatis exactivæ, & Princeps cum suis Consiliariis præsumitur de justitia tributi meliùs posse judicare, quàm quilibet privatus, ideòque ipsi parendum est, non enim agit rem suam, sed communem; Nec obstat, quòd etiam subditi sint in possessione suæ pecuniæ, nam possessio potestatis exactivæ prævalet sic exigente bono communi, ne quilibet in quolibet dubio vel probabilitate se tributis subducat.

QUÆR. VI. Quid circa subsidium charitativum? &c. Seqq. 1. Tributo valde affine est subsidium charitativum, quod Episcopi à Clericis exigere solent. 8.

2. Hujusmodi subsidium, ut sit justum, debet esse moderatum, & peti à Clericis Episcopo subjectis ex manifesta & rationabili causa v. g. ad defendendam Ecclesiam contra hostes, ad solvenda gravia debita, aut pro fabrica Ecclesiæ, pro processione ad Concilium, *c. cum apost. c. conquerente de offic. ord.*

3. Subsidium justum Clerici Episcopo subjecti solvere tenentur, &, si nolint, etiam excommunicationis censurâ compelli possunt, ut colligitur ex *jurib. cit.* & quamvis DD. communiter à subsidio eximant Ecclesias regulares, praxis tamen quotidiana in hac Colonienſi, & aliis Diœcesibus docet contrarium.

4. Generales Ordinum tallias aut subsidia charitativa à suis exigere posse, si aliunde non habeant pro gubernatione ordinis necessaria, do-

docent *Barbos. Pirh. L. 3. t. 39. n. 54. & ibid. Reiffenst. n. 23.*

9. QUÆR. V. Quæ hinc pro praxi sint deducenda? *Re. Seqq. 1.* Princeps ut licitè tributum exscribat, debet illi esse saltem probabilius, illud esse justum, quia hic agit ut Judex, qui tenetur sequi probabiliora secundum dicta *Cas. 3. n. 8.* qualiter obligent tributa, & quæ conditiones ad eorum justitiam requirantur, constat ex dictis.

2. Ut etiam Consilarii licitè Principi tributum consulant, aut approbent, debet illis probabilius esse, quòd tributum sit justum, quia sic exigit bonum commune, & ipsi tunc sunt quasi judices inter Principem & subditos, ut dixi *Cas. cit. n. 20.* consulere vel approbare tributum injustum nunquam licet, est enim suadere peccatum: an verò Status, Consilarii, & similes, quorum est tributa approbare, saltem metu gravis mali vel mortis tributo injusto licitè subscribere valeant, non est planè competentum; probabilius videtur, quòd non; quia hoc reipsa est approbare, ratificare, & confirmare gravissimum alterius peccatum, & injustam subditorum oppressionem, estque reale & nocivum mendacium, nam subscribere est in facto testari, & dicere tributum esse justum, quod tamen scitur esse injustum, ideo enim exigitur subscriptio *V. Cas. 20. n. 19.* imò nec videntur se absentare posse, tenentur enim ex officio stare pro bono communi, & Principi injustitiam tributi remonstrare, & dissuadere, ad hoc enim accipiunt dicetas vel salaria, si tamen ex sua contradictione nullum sperarent fructum, sed tantum suū odium, & persecutionem;

tionem; ab aliquibus non improbabiler excusantur.

3. Executores tributorum possunt præsumere, 10.
ea esse justa, ideòque licitè ea exigere, quamdiu non adest moralis certitudo de injustitia, sicut miles tamdiu potest militare, quamdiu non est certus de injustitia belli: Ratio est, quòd cuiuslibet privati non sit iudicare de justitia tributi vel belli, & in dubio, an lex sit justa, obtemperandum sit Superiori juxta communem Theologorum.

4. Princeps vel Magistratus injustè agit, si aliquos à tributis eximat totum onus reliquis relinquendo, nisi ejusmodi exemptio fiat ex causa in bonum commune redundante, v. g. ob merita in Remp. vel factam Reipublicæ compensationem.

5. Pauperes, qui solvendo tributa se & familiam suam alere non possunt, aut in gravia debita inciderent, excusantur ob impotentiam, & ideò Quæstores possunt ab iis non petere. *Sylv. in resolut. p. 2. V. restitutio. Cas. 4.* Econtra, si exactores tributa justa non exigant ab iis, qui solvere possunt, vel dissimulant aut se corrumpi sinant, peccant tam ipsi, quàm corruptentes contra justitiam cum obligatione restitutionis, quia sunt causa injusta talis damni: si verò tributum sciatur esse injustum, possum corrumpere exactorem, ut mecum dissimulet, sicut possum latroni offerre partem pecuniæ, ut non tollat totam, hoc enim est redimere injustam vexam. 11.

6. Qui defraudavit gabellas, non tenetur 12.
propterea merces infra commune pretium vendere, quia pretium taxandum est secundum onera,

onera, quæ communiter omnes subeunt, quamvis unus vel alter ea non subeat.

7. Communiter hîc monent Theologi, ut, quando non satis constat, quòd tributa sint iusta, aut ad bonum commune impendantur, Confessarius ante factum pœnitentes hortetur, ut solvant, id enim exigit Reipublicæ pax & debita Principi obedientia; post factam autem tributi defraudationem, si pœnitens sibi saltem probabiliter persuadeat tributum esse injustum (ut in tanta tributorum multitudine hodiedum facilè contingit) ad compensationem non facilè eum condemnet.

CASUS XXVIII.

De injustitia distributiva.

HAbius petit 1. *Quid sit acceptio personarum.* 2. *An ad beneficia Ecclesiastica sub mortali sit eligendus dignior.* 3. *An ad officia secularia.* 4. *An liceat aliquid promittere pro beneficiis.* 5. *An vendere officia, vel aliquid accipere, ut inter aequè dignos unus preferatur.* 6. *An liceat officia dare cognatis?* Pro resolut.

- I. QUÆR. I. Quid circa injustitiam distributivam? R. I. Injustitia distributiva consistit in *acceptioe personarum*, quâ in distributione bonorum communium, in collatione beneficiorum, officiorum, in iudiciis, in honoris exhibitione attenditur non ad merita personæ & utilitatem communem, sed ad circumstantias impertinentes, v. g. consanguinitatem, amicitiam, potentiam, munera, &c. hoc vitium est

ex

ex genere suo mortale, adversatur enim bono communi, & prohibetur Eccl. 42. *Ne accipias personam, ut delinquas*, Jacobi 2. *si autem personas accipitis, peccatum operamini*. Dixi bonorum communium, id est, ad communitatem pertinentium, nam acceptio personarum locum non habet in bonis propriis, hæc enim cuilibet pro libitu dari possunt, cum uni non magis debeantur, quam alteri; aliàs enim Deus esset acceptor personarum, quando peccatoribus maxime indignis suas dat gratias.

2. Peccat mortaliter non tantum is, qui ad 2. beneficia Ecclesiastica assumit vel promover indignum, sed etiam, qui relicto notabiliter digniore præficit dignum, est communissima cum *D. Thom. 2. 2. q. 63. a. 2.* & quoad beneficia majora curam animarum habentia velut Episcopatus, Abbatias, Præposituras, Decanatus, Parochias nunc omnino certa ex *Trid. Sess. 24. c. 1. de reform.* ubi dicit eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi, quos digniores & Ecclesie magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint. Idem magis confirmat propositio 47. ab Innoc. XI. damnata, quæ sic habet: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesie magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium vel primò videtur per hoc, digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo propositivo; vel secundò locutione minus propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel tandem loquitur tercio, quando fit concursus.* Quoad beneficia minora

V

&

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

& simplicia etiam communis est sententia, ea sub peccato conferenda esse dignioribus, & ratio est eadem, quia id exigit bonum commune & fidelitas eligentis vel conferentis beneficium; electio tamen vel presentatio digni relicto digniore est valida, ut dicam *Cas. 80. n. 20.*

3. Ex eadem ratione dignitates, munia & officia secularia dignioribus sub peccato conferenda sunt, cum enim huiusmodi officia non spectent ad Principem vel Collatorem, sed ad communitatem, cuius ipsi sunt Administratores, peccant contra officium & fidelitatem communitati debitam, conferendo ea minus digno, si dignior commodè haberi possit; sicut contra fidelitatem & justitiam peccat Oeconomus, qui relicto eo servo, qui potest annuè lucrari 100. conducit eum, qui potest tantum lucrari 50. conferens beneficium vel officium indigno, vel ei, qui creditur illud malè administraturus, tenetur ad omne damnum Reipubl. vel Ecclesiæ inde obveniens, ad nihil autem tenetur digno vel digniori prætermisso; quia ante actualem collationem vel præsentationem nullum habent jus rigorosum, sed tantum majorem dignitatem ad officium vel beneficium; dignior autem hic dicitur non præcisè, qui doctior, sanctior vel nobilior est, sed qui consideratis circumstantiis personæ, loci, temporis, incolarum, &c. communitati vel Ecclesiæ, cui præficitur, creditur fore utilior, ideoque, si Ecclesia vel Respublica indigeat defensore contra hostes, cæteris paribus potentior eligendus erit utpote dignior, si agatur de conservanda inter cives pace, inter dignos dignior erit, qui magis à populo diligitur, si ad necessitatem

sitatem

liratē publicam vendantur officia, dignior reputatur, qui inter æquales plūs obtulerit.

QUÆR. II. Quæ hinc inferenda pro praxi? 4.

ꝛ. Seqq. 1. Dare vel promittere pecuniam vel quodcunque pretio æstimabile in ordine ad impetrandum sibi vel suis beneficium Ecclesiasticum, est simonia jure divino & naturali prohibita, & omnis provisio ex tali promissione facta est ipso jure nulla, ut ex professo dicam *Cas. 66.*

2. Officia sæcularia vendi possunt, si concurrant hæc quatuor: 1. Supremi Principis auctoritas. 2. Capacitas seu dignitas ementis. 3. Pretium moderatum, ut emens ad recuperandas expensas non cogatur abuti officio. 4. Utilitas communis. Sed quid si Princeps Ministro det potestatem inter æquè dignos eligendi, quem voluerit, an possit accipere pecuniam, ut hunc eligat præ illo? ꝛ. Possè, nisi Princeps vel lex illud prohibeat, quia unus non habet majus jus, quàm alter, & *Ratio est*, quia eligere hunc præ alio æquè digno, est pretio æstimabile, & in libera potestate eligentis constitutum, ergo pro eo potest accipi pecunia: neque fit injuria reipublicæ, quia confertur æquè digno, nec dignior haberi potest, ut suppono; neque fit injuria offerenti pecuniam, quia hic recipit rem pecuniâ æstimabilem.

Dices 1. Neque Princeps, neque ejus Minister est Dominus officiorum, sed tota communitas, ergo Minister pro tali officio non potest acceptare pecuniam sine consensu communitatis, venderet enim rem alienam sine consensu Domini.

2. Est acceptio personarum, quia unus præ-

fertur alteri ob circumstantiam ad bonum commune & capacitatem personæ impertinentem, scilicet ob pecuniam.

3. Ut officia licitè vendantur, debent vendi pro interesse publico, non privato.

4. Sunt multæ leges id prohibentes, quas adducit *Sanch. L. 2. conf. c. 1. dub. 56.*

R. *Ad 1.* Minister non est quidem Dominus officii, est tamen Dominus suæ electionis, & hæc est pretio digna, adestque consensus saltem præsumptus Principis & communitatis, cui per talem acceptationem nullum fit præjudicium.

Ad 2. N. Aff. Acceptio personarum tunc tantum locum habet, quando ob causam impertinentem præteritur dignus vel dignior.

Ad 3. Ut officia promiscuè & nomine communitatis vendantur, debet pretium cedere ad interesse publicum, non autem semper.

Ad 4. Illæ leges vel non sunt usu receptæ, vel loquuntur de distributione pecuniæ ex justitia debitæ, vel alterius æquivalentis, non verò de distributione officiorum. *Lugo de just. d. 34. num. 35. cujus disparitatem dabo Cas. 55. n. 18.*

6. 3. Magistratus, Gubernatores, &c. gravissimè peccant, si officia communia faciant quasi hæreditaria, pleraque conferendo suis ag-vel cognatis non sine periculo turbarum & seditio-num; tunc enim consanguinei, quamvis alioquin scientiâ & virtutibus cæteris pares vel etiam superiores, minùs forent digni, quia pro conservanda communi pace minùs utiles.

4. Si exorta seditio aliter componi non possit, quàm submovendo priores officiantes, hi non tantum licitè amoveri possunt, sed & debent sic exigente bono communi, fructus ta-
men

men percepti vel commeriti illis relinqui debent, uti & restitui pretium ex communi ærario, si officia illis pro bono communi vendita fuerint, possentque in tali casu illis substitui à plebe postulati, etsi sint minùs digni vel etiam inhabiles, eâ tamen conditione, ut intra breve tempus se qualificent, vel redditâ Reipublicæ pace officia dignioribus cedant. Ratio horum est conservatio vel restitutio pacis publicæ.

C A S U S XXIX.

De Furto.

Iason Neo-Theologus examinatur 1. *Quid sit furtum.* 2. *Quotuplex.* 3. *Quale peccatum.* 4. *Qua sit materia gravis.* 5. 6. 7. 8. *Qualiter solvantur contraria.* 9. *An furtis assueti peccent mortaliter furando rem levem.* 10. *An plura furtiva levia faciant unum grave.* 11. *An post illatum grave damnum quid leve auferens semper peccet mortaliter, & quid si à diversis modica auferas.* 12. 13. *Quid si plures quid parùm accipiant communi consilio?* 14. *Quid si alter ex ablatione rei levis multùm sit contristandus.* 15. *Quid si plures servi jussu Domini auferant multa modica.* 16. *Quid si quis inadvertenter complevit materiam gravem.* 17. *An modica per longa intervalla coalescant?* Pro resol.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit furtum? 1.
R. Imò: Furtum est *injusta & occulta rei aliena contræctatio*; hoc est, acceptio vel detentio Domino rationabiliter invito. Dicitur imò: *Contræctatio occulta*, nam si fiat Domino vel illo,
V 3 qui

qui loco Domini rem tenet, præsente & reluctante, cum aliquo metu vel violentia, dicitur rapina, quæ distinctam habet malitiam à furto ob violentiam, quam infert, *S. Th. q. 66. a. 4.* Dicitur 2. *rei alienæ*, quæ scilicet est sub alterius dominio vel quasi dominio; unde non tantum admittis furtum, si Petro auferas rem Petri, sed etiam, si eidem auferas rem tuam ipsi in pignus datam, quia pignus est creditori obligatum, & sub ejus quasi dominio: dicitur 3. *Domino rationabiliter invito*, hinc furioso volenti occidere licitè auferas gladium, item libros hæreticos non habenti facultatem eos retinendi, quia non possunt esse rationabiliter invitati.

2. *R. II.* Furtum aliud est *simplex*, aliud non *simplex*, putà quod præter rationem furti adhuc aliam habet malitiæ speciem, velut rapina, de qua jam dixi; & Sacrilegium, seu furtum rei sacræ, vel rei non sacræ è loco sacro: item furtum aliud dicitur *qualificatum*, quod habet speciale nomen & pœnam in jure, ut *peculatum* seu furtum rei ad Principem seu fiscum pertinentis; *plagium* quod est furtum hominis liberi & invitati; *abigatus* seu abductio pecorum è grege; aliud denique vocatur *manifestum*, in quo scilicet fur præsente inclamatione & persecutione cum re furtiva eodem die deprehenditur, antequam eò deveniat, ubi cum furto manere constituerat; aliud *non manifestum*, in quo fur non ità deprehenditur.

3. *QUÆR. II.* An & quale peccatum sit furtum?

R. Furtum esse peccatum est de fide ex præcepto 7mo decalogi, *non furtum facies*: est autem ex objecto seu genere suo mortale, ità ut

ma-

manendo intra speciem furti absque hoc, quòd adveniat nova species malitiæ v. g. sacrilegii vel rapinæ, posset quis peccare mortaliter, ut iterum certum est: directè enim furtum repugnat charitati, iustitiæ & bono communi; quis enim dicet furantem 100. imperiales non peccare mortaliter; fit autem furtum veniale vel etiam nullum peccatum: 1. Ratione indeliberationis vel ignorantia, ut si quis vel bonâ fide vel cum levi culpa ignoret hanc rem esse alienam, vel credit Dominum non esse invitum. 2. Fit veniale ex parvitate materia; quænam autem materia constituat hic peccatum mortale vel veniale, non ex sola quantitate rei ablata æstimandum est; sed simul ex circumstantiis personæ ditioris vel egentioris, damni maioris vel minoris inde secuti: Recta enim ratio dicitur, esse gravius peccatum, auferre solidum pauperi, quàm eundem auferre ditissimo Principi, & ut ait *D. Thom. opusc. de erudiendis Principibus L. 7. c. 8.* in amissione unius gallinæ plus pauper gravatur, quàm multum dives gravaretur in mille marcis, & cum in hac materia multum practica Theologi diversissimas ineant vias, aliis nimium rigorosè, aliis nimis laxè materiam gravis furti determinantibus; Hinc

QUÆR. III. Quæ sit materia furti gravis? 4.

Re. Esse diversissimas hac in re Doctorum sententias, quas refert *Dicast. L. 2. r. 2. d. 9. n. 17.* sed his omissis dico: Illa quantitas videtur esse materia gravis & sufficiens ad peccatum mortale furti, quæ in unum diem sufficit ad sustentationem hominis, cui res ablata est, per sustentationem autem hic intelligitur id, quo homo ad victum, amictum & habitationem pro-

fola sua persona indiget; quia autem considerata cujusvis hominis conditione unus pro sustentatione plus requirit, quàm alter, v. g. Rex plus, quàm Princeps, Princeps plus, quàm Nobilis, aut Mercator, & hi plus, quàm Plebei, hinc etiam major quantitas statuenda est respectu unius, quàm alterius; & in specie respectu Regis & quorumvis etiam ditissimorum sufficienter duo ducati, respectu Principis unus ducatus, respectu Nobilis vel mercatoris valdè divitis unus imperialis, respectu mediocriter divitis medius, respectu rustici una tertia vel quarta pars, respectu pauperis unus solidus; quia hæc videntur respectu horum sufficere pro unius diei sustentatione. *Laym. Lib. 3. t. 3. p. 1. c. 1. n. 3. Spor. t. 5. c. 5. n. 29. La Croix L. 3. p. 1. à n. 984. Metzger tr. 12. d. 40. a. 1. n. 7. & in re consentiunt Ang. V. furtum n. 34. Sylv. q. 2. Lopez. p. 1. c. 92. Vasq. Valent. d. 5. q. 6. Ratio est*, quia gravitas furti æstimanda est, tum ex damno illato, tum ex voluntate Domini ægrè ferentis rem sibi auferri, furtum enim est ablatio rei alienæ invito Domino; sed est grave damnum auferre rem æquivalentem sustentationi unius diei, sicut esset grave damnum, aliquem private uno die victu, amictu & habitatione, & Dominus quoad hoc rationabiliter graviterque censetur invitus, datúrque ei justa causa gravis tristitiæ, indignationis ac solvendæ amicitiae, ergo.

- §. *Obijcies* 1. Duo ducati non videntur sufficere pro sustentando Rege uno die, ergo malè statuuntur pro materia gravis furti respectu Regis. *Conf.* 1. Videretur irrationabile, si Rex propter amissionem duorum ducatorum graviter contrista-

trista-

tristaretur aut solveret amicitiam, 2. Rex debet potius velle amittere duos ducatos, quam velle, ut proximus illos accipiendo graviter peccet, ergo non est rationabiliter invitus. *R. Ad 1. N. Ass.* nam loquimur de sustentatione solius personæ seclusâ Aulæ pompâ *ad 1. & 2. Conf. N. Ass.* Rex meritò indignatur, & invitus est etiam quoad duos ducatos, si enim tam notabilem summam furari liceat uni, licebit omnibus, quod cedit in gravissimum Reipublicæ præjudicium; quòd fur peccet, ipsius malitiæ tribuendum est, nec ideo tenetur quis ei permittere rem suam, & certè, si argumentum teneret, nullus quoad qualemcunque quantitatem posset esse invitus, imò quòd res esset notabilior, eò minùs deberet esse invitus, eò enim magis fur peccaret, quid absurdus?

Objicies 2. Solidus pauperis in communi æstimatione non plus valet, quam solidus divitis; *Conf. 1.* Pauper non habet majus jus in suum solidum, quam dives in suum, ergo utrique fit æqualis injuria & æquale damnum, & per consequens æquale peccatum contra justitiam, et si magis peccetur contra charitatem auferendo pauperi, ita *Wiggers, Neesen, Henno, &c.* qui pro materia gravis furti ponunt sustentationem viri honesti pro uno die v. g. duos solidos. *Conf. 2.* Quia, quòd unus sit pauper, alter dives, est conditio furto merè extrinseca, quia furtum essentialiter consistit in ablatione rei alienæ, atque qui solidum auferit à paupere, non plus accipit de re aliena, quam si acciperet à divite, ergo. *Accedit,* quòd aliàs furtum factum pauperi foret alterius speciei, quam furtum factum diviti, quod videtur absurdum. *R. Ad 1. N. C. dam-*

num non tantum judicatur ex valore, quem res ablata habet in æstimatione communi, sed etiam ex utilitate, quam adfert habenti, ergo cum solidus sit pauperi utilior, quam diviti, cum pro eo possit habere congruam unius diei sustentationem, eum auferendo ei fiet majus damnum & gravior injuria. *Ad Confirm. 1. R. dist.* Pauper non habet majus jus materialiter *Conc.* formaliter *Nego*; jus formaliter spectatur secundum utilitatem & necessitatem habentis, jus autem in unum solidum non est tam utile & necessarium diviti, quam pauperi; cum per carentiam unius solidi pauper fiat multò miserabilior, quam dives, ut constat ex q. 2. ideòque per ejus ablationem pauperi fiet major injuria. *Ad Confirm. 2. R. dist.* Conditio paupertatis est furto materialiter considerato extrinseca, *Conc.* formaliter in ratione injuriæ & damni considerato, *Nego*. Furtum unius solidi à paupere est mortale, à divite solum veniale, ideòque distinguuntur specie morali, non autem specie Physicâ, in quo nulla est absurditas, uti omnes fateri debent in furto levis & gravis materiæ.

7. *Inst. 1.* Qui homini diviti in fama detrahit, dicendo v. g. de viro valdè honorato, quòd sit fur vel mendax, non minùs, imò plus peccat, quam si id dicat de milite vel alio homine exiguæ famæ, ergo etiam, qui furatur diviti, non minùs, imò plus peccat, quam si furetur pauperi. *R. N. Conseq.* Argumentum probat pro nobis, nam, sicut in detractioe non debet tantum attendi, quid dicatur, sed etiam de quo, & cui, ex hoc enim augetur vel minuitur damnum, sic & in materia furti, & sicut injuria major est de homine honorato dicere, quòd sit

sit

fit mendax, quia majus patitur damnum in fama, sic major injustitia est furari solidum pauperi, quia majus damnum patitur in fortuna.

Inst. 2. Si materia gravis respectu Nobilis v. 8. g. sit imperialis; ergo, qui furatur imperialem minùs uno obulo, non peccabit mortaliter. *R.* Aliqui concedunt seq. ex ea ratione, quia, si maneat mortale, si desit unus obulus, ergo etiam manebit mortale, si desint duo, ergo etiam, si tres, & sic deinceps, usque dum deveniam ad materiam cerrò levem vel ad determinatum obulum, qui necessarius sit ad constituendum mortale. Alii *communius* negant sequelam, quia parvum pro nihilo reputatur, & Dominus moraliter censetur æquè invitus, sive unus obulus plùs, sive minùs auferatur, quod non tenet, si desit pars notabilis, v. g. una tertia.

QUÆR. IV. An & quando furtum in materia levi fiat peccatum mortale?

R. Id fieri tribus præcipuè modis, 1. Per intentionem furandi seu injustè acquirendi rem gravem, unde furtis assueti; quamvis rem levem furentur, plerumque tamen peccant mortaliter; quia ordinariè habent intentionem furandi, quantum possunt. Item, qui injusto pondere, mensurâ vel ulnâ intendunt se locupletare, in singulis defraudationibus etiam minimis peccant mortaliter, quia singulæ fiunt ex proposito acquirendi materiam notabilem, idem est de caupone, qui solet modicum aquæ vino admiscere.

Less. de iust. L. 2. c. 12. d. 7.

2. It grave per multiplicationem, non quòd multa furta levia simul sumpta faciant unum peccatum mortale, sed quòd illud furtum, quo ultin. è completur materia gravis, sit peccatum

mor-

mortale; quia conjunctum cum prioribus infert & complet grave damnum: v. g. à divite furatus es solidum, ter peccâsti venialiter; si addas furtum quartum, hoc furtum est mortale, quia jam injustè accipis & detines medium imperialem, quem suppono esse materiam gravem respectu mediocriter divitis; intellige, nisi solidos priùs ablatos jam restitueris, vel saltem ad materiam levem restituere intendas, tunc enim non uniuntur in ratione gravis damni. *Sorus L. 5. q. 3. a. 3. Vasq. Valent. Salm. 22. q. 66. a. 6. & plures apud Sanch. Dian. Lugo d. 16. an. 38.* Sed quid, si pro nunc non possis tres solidos priùs ablatos restituere, & tamen fureris quartum, per quem completur materia gravis? *¶* Si habes voluntatem saltem conditionatam priores solidos restituendi, si aliquando potueris, non peccabis mortaliter, quia nec approbas prius damnum, neque injustè detines materiam gravem, cum velis eam restituere, quando poteris; secùs, si hanc voluntatem non habeas. Et hâc ratione conciliantur DD. **II.** pro & contra sentientes. Quid denique, si illato jam gravi damno iterum quid leve fureris ab eodem vel tertio? *¶* Si non habeas animum priùs ablata restituendi saltem usque ad materiam levem, & tamen advertas ad hanc obligationem, peccas mortaliter toties quoties; quia vis augere, & de novo retinere materiam notabilem injustè ablatam, sive ab eodem, sive à tertio; si verò non advertas, peccas tantùm venialiter, ut per se patet. Quòd si res parvæ à diversis auferantur, requiritur ad mortale dimidio, & juxta *Lugo* duplo major materia; & ut primùm devenitur ad materiam notabilem pec-

pec-

peccatur graviter, quamvis enim nulli fortè in particulari gravis fiat injuria, fit tamen communitati; vel saltem injustè detinetur res alicna notabilis cum gravi obligatione eam restituendi. *Sot. Lop. Salon. Navarr. Sanch. Less. Laym. Lug. L. cit. & plures cum Dicast. n. 64.*

3. Si plures communi consilio, consensu, & ¹² probabiliùs etiam exemplo se moveant, ut quis modicum vinum, modicam pecuniam auferat, paucas uvas decerpat, ità tamen ut simul sumpta faciant materiam gravem, peccant singuli mortaliter; quia singuli suo consilio vel exemplo influunt moraliter in totum damnum: si verò invicem se non moveant, non peccant graviter rem levem auferendo, quamvis sciant ab aliis rem levem vel gravem jam esse ablatam vel auferendam. *Ratio est*, qui tunc non sunt causa neque physica neque moralis damni ab aliis illati, sed tantùm illius, quod ipsi inferunt. *Sotus 4. de just. q. 7. a. 3. Medina, Less. l. 2. c. 12. d. 9. Salon. q. 2. a. 7. Sanch. l. 7. mor. c. 21. num. 22. Lug. n. 55. La Croix n. 1001. Si dicas*: Qui vulnerato infligit leve vulnus, ex ^{31.} quo moritur; item qui ferè ebrio præbet ultimum haustum, ex quo inebriatur, peccat mortaliter: ergo etiam, qui post levia furta per alios facta superaddit novum, per quod completur damnum grave. & *N. C.* mors & ebrietas consistunt in indivisibili, putà in privatione vitæ & rationis, & ante ultimum vulnus (idem est de ultimo haustu respectu ebrietatis) nequidem pars mortis exitit, sed tota mors seu vitæ privatio sequitur post vulnus ultimum; & ideo quamvis priora vulnera etiam tanquam concausæ disponant ad mortem, tamen tota mors

mo-

moraliter tribuitur vulnerationi ultimæ ; eon-
tra damnum grave v. g. imperialis ablati non
consistit in indivisibili, neque totum sequitur
ad ultimum furtum, quod suppono esse unius
v. g. solidi, sed major ejus pars jam præcessit
& causata est per alios absque influxu ultimi
furtuli : & certè si paritas teneret, magis pec-
caret, qui furatur ultimum solidum, quàm qui
furatus est priores septem ; suppono enim hos
respectu hominis valde divitis esse materiam le-
vem, imperialem verò esse materiam gravem,
consequens autem quis admittet?

14. 4. Auferens rem exiguam v. g. florem rarum
& singularem, monetam cupream, sed valde
antiquam & charam, primos fructus ex arbore
speciali affectu expetitos ad honorandos v. g.
amicos, vel offerendos Ecclesiæ, ex quorum
amissione prævidet, Dominum graviter con-
tristandum & ita fore invitum, ac si res ma-
gni momenti fuisset ablata, peccat mortaliter,
non quidem contra justitiam, quia nullum gra-
ve damnum infert in rebus fortunæ, ut suppo-
no ; sed contra charitatem propter gravem tri-
stitionem & molestiam alteri immeritò causatam,
& si prævideat propterea lapsurum in blasphe-
mias, vindictas, etiam peccat peccato scandali.
Less. Layman, Sporer l. c.

15. 5. Si plures servi jussu Domini auferant vel
singuli iniquè consumant exiguum quid, quam-
vis ipsi non peccent mortaliter, si se invicem
non excitent vel moveant ; Dominus tamen,
postquam à servis simul sumptis materia gravis
accepta vel consumpta est, peccat mortali-
ter ; quia mandando est causa moralis totius
damni.

6. Qui

6. Qui multoties parva, sive ab eodem, sive à diversis auferendo, complevit materiam gravem etiam inadvertenter & absque intentione detescendi, vel magnam summam acquirendi, tenetur eam sub mortali restituere, etsi non peccaverit mortaliter; quia totum damnum seu omnes partes damni scienter intulit; idque certum est, si res accepta adhuc in se vel in æquivalenti existat; aliàs enim injustè detineret rem alienam notabilem, ut dicam suo loco.

7. Si per longa intervalla singulis v. g. mensibus modicum quid præsertim à diversis auferatur, id juxta plures non coalescit in unum grave furtum; sed verius est, tandem coalescere: quia manet damnum datum & obligatio restituendi, & quidquid per vices accedit, auget prius damnum & obligationem restituendi, & materia cum tempore possit fieri valde gravis. Unde Innoc. XI. meritò damnavit prop. 38. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.* Requiritur tamen dimidio vel duplo major materia, prudentis judicio metienda, quia Domini ejusmodi furta minùs sentiunt, & minùs sunt invita. *Tamb. L. 8. t. 2. c. 3. La Croix n. 1011.*

CASUS XXX.

De furtis Conjugum.

K Andria mater-familias quærit ex Confessario,
 1. An ipsa vel domestici aliquid in scio ma-
 rito surripientes peccent, & qua hic sit materia
 gravis. 2. Ad quem spectet dos, bona parapher-
 nalia, antiphernalia, superlucrata. 3. An mari-
 tus bona dilapidans, aut uxor surripiens tenean-
 tur ad restitutionem. 4. Quid liceat uxori, si ma-
 ritus sit absens, fatuus, vel non det medicinas,
 eleemosynas, ornatus muliebres, &c. 5. Quid si
 maritus sit dives. 6. Quid si maritus rogatus fa-
 cile consentiret, aut ipsa acquisiuit ex parsimonia.
 7. An excuset larga dos ab uxore allata. 8. An
 marito bona communia vel dotem dilapidante uxor
 possit uti occultâ compensatione, quid si dos casu
 pereat?

1. QUÆR. I. Quid circa furta domesticorum
 in genere?

R. Seqq. 1. Certum est domesticos, id est,
 uxorem, proles, servos, ancillas peccare contra
 justitiam cum obligatione restitutionis, si marito,
 patre vel hero rationabiliter invito aliqua surri-
 piant; major tamen requiritur materia, ut pec-
 cetur mortaliter, quia respectu horum Domini
 sunt minùs invitati, quàm respectu extraneorum,
 & quidem communiter maritus censetur minùs
 invitatus respectu uxoris, cum qua facit unam civi-
 liter personam, quàm pater respectu filii, & pater
 minùs respectu filii, qui est aliquid patris, quàm
 respectu servi.

2. Quan-

1. Quantitas sufficiens ad mortale ex re ablata & ex circumstantiis judicanda est, minùs enim invitus est Dominus dives, liberalis, amicus, quàm avarus, pauper, parùm amans; minùs, si domestici furentur esculenta, quàm si pecunias; minùs, si res sit communis, quàm si rara; minùs, si furentur ad proprios usus, quàm ad dandum aliis; minùs, si consumant, quàm si vendant, &c.

QUÆR. II. Quid circa bona & furta conjugum?

R. I. Bona conjugum sunt quadruplicia, I. ^{2.} Est dos seu illud, quod uxor dat viro ad sustinenda onera matrimonii; hujus dotis dominium naturale habet uxor, dominium verò civile seu usufructum & administrationem maritus, nisi in dotem detur res mensurata, v. g. 100. maldera hordei, vel æstimata v. g. domus assignato ejus valore & pretio, tunc enim maritus fit dotis Dominus, eò quòd talis traditio dotis habeat vim emptionis; ideòque omne periculum dotis ad maritum pertinet, ità ut, si dos quomodocunque pereat, maritus soluto matrimonio teneatur pretium æstimatum vel rem mensuratam in eo valore, quem tempore traditionis habebat, restituere; quem in finem uxor habet hypothecam privilegiatam præ omnibus creditoribus in omnia bona mariti.

2. Sunt bona uxoris *paraphernalia* seu propria, quæ uxor ex hæreditate, legato aut labore familie non debito acquirit; horum dominium, usufructus & administratio, nisi consuetudo loci aliud habeat, est penes uxorem.

3. Sunt bona *antiphernalialia* seu contradotalia, quæ

X

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

quæ maritus assignat in recompensationem dotis; horum dominium & administratio est penes maritum, ususfructus vel penes uxorem, vel penes maritum, prout iterum habet consuetudo.

4. Sunt *bona communia* & superlucrata, quæ quoad usum & administrationem spectant ad solum maritum, quoad jus autem & dominium ex media parte ad uxorem, ita ut maritus ea notabiliter dilapidando non tantum peccet mortaliter, sed etiam teneatur ad restitutionem; alii tamen non improbabiler sustinent, superlucrata pertinere ad solum maritum, sicut illa ad solam pertinent uxorem, quæ ipsa per suam industriam aut ex censu paraphernalium lucratur, per consequens dicunt maritum, si ea dilapidet, non teneri ad restitutionem, & sic habere consuetudinem, testatur *La Croix Lib. 3. p. 1. n. 1020.*

3. R. II. Circa turba & injustitiam inter conjuges tenenda sunt seqq.

1. Maritus, si dilapidet vel notabiliter vitiet dotem vel bona propria uxoris, vel etiam communia, peccat graviter contra justitiam cum obligatione restitutionis. Hinc, quamvis maritus è bonis communibus possit aliqua ad honestum ludum exponere: si tamen id faciat in magna summa sæpius aut ex consuetudine, vel cum notabili neglectu rei domesticæ, peccat mortaliter, teneturque ex bonis propriis damnum refarcire; nec obstat, quòd in ludo videatur esse æqualis spes lucri & fortunæ; nam experientia docet habituales lufores ferè omnes ad mendicitatem redigi, & negotia domestica negligi; ideò uxor meritò est invita, quòd bene advertant

tant

rant Confessarii, ut habituos ejusmodi lufores non absolvant, nisi datâ fide de intermittendo lufu. Similiter si uxor ex bonis, quæ mariti dominio vel administrationi subsunt, ipso rationabiliter invito notabile quid auferat, peccat mortaliter cum obligatione restituendi ex bonis propriis paraphernalibus, si habeat, vel post mortem mariti ejus hæredibus ex dote vel aliunde acquisitis. *Ratio est*; quia maritum injustè privat dominio aut administratione; dixi 4. marito rationabiliter invito, nam si maritus consentiat, aut propter diuturnam absentiam, morbum vel fatuitatem uxor, vel simul, vel sola familiam gubernet, & bona administret, ipsa facere potest honestas donationes, eleëmofynas, & omnes expensas, quas vir gubernans rationabiliter faceret, vel facere deberet; aut si vir in victu, amictu, medicinis, donatiunculis, honestis recreationibus ea irrationabiliter neget, quæ in simili casu à patribus familias ejusdem conditionis concedi solent, non peccat uxor ea ad illum finem accipiendo; idem est, si maritus opulentus, sed tenax, nullas daret eleëmofynas nequidem ordinarias, aut proximis præsertim cognatis in gravi vel extrema necessitate constitutis non subveniret, illa ejus defectum ex bonis communibus supplere posset, *D. Th. in 4. dis. 15. q. 2. a. 5. March. trib. 2. tit. 4. sect. 2. Sylv. Molin. Less. L. 2. c. 12. dub. 14.* quia ipsa jure divino data est marito non in ancillam, sed in adjutorium, & in defectu mariti ad ipsam spectat gubernare familiam, & maritus non tantum tenetur uxori dare præcisè necessaria ad victum & vestitum, sed etiam, quæ pertinent ad honestas recreationes, & decentes

eleëmofynas, & ita habet confuetudo, quæ uxori jus certum tribuit teste *Dicaf. n. 198.* pro pace tamen domestica fuadendum est uxori, ut in his marito obediat, & marito, ne se nimis rigidum exhibeat, &c. Si verò maritus det fufficientes eleëmofynas, aut fit tenuis fortunæ, tunc ipfa ex propriis, fi habeat, parentibus, fratribus vel prolibus ex priori thoro fubvenire debet, vel, fi id faciat ex bonis mariti, tenetur ex dote fua hæredibus mariti, nifi hic remiferit, damnum compensare. *Nav. Lef. dub. 18. n. 88.*

5. 2. Quamvis *Dian. p. 2. t. 15. refol. 34.* cum *Bannes* & aliis dicat uxorem divitis fingulis annis poffe auferre vigefimam partem totius lucri & reditûs annui impendendam in eleëmofynas, & honeftas donationes, id tamen non videtur admittendum, fi maritus fit liberalis in dandis eleëmofynis, & concedendis uxori honeftis pro ftatu donatiunculis, aut fi uxor acciperet in ordine ad ufus vanos vel illicitos; ad hos enim maritus meritò eft invitus; & quis dicet maritum etiam divitem annuò v. g. habentem 100. millia, non effe graviter invitum, fi uxor ad ufus præfertim profanos vel illicitos fu-
retur annuò 5. millia.
6. 3. Non peccat uxor, fi accipiat aliqua, quæ maritus facilè, & certò concederet, fi rogaretur, quia adefl licentia præfumpta & plerumque iufta caufa non petendi, ne fe oftendat velut ancillam: fimiliter non tenetur ad reftitutionem, fi quid iniquè accepit, fed maritus prudenter præfumitur reftitutionem condonâffe *Molin. d. 274.* & alii communiter.
4. Si maritus bona communia dilapidet,
uxor

uxor licitè subducit ea , quæ sibi & familiæ prudenter credit fore necessaria , quia bona communia ex media parte ad ipsam spectant , & in defectu mariti ipsius est providere familiæ. *Navarr. Molin. Dicast. nu. 203.*

5. Uxor licitè retinet ea , quæ per parsimoniam reservat ex iis , quæ maritus ei pro vestitu vel familiæ sustentatione ad certum tempus liberaliùs assignavit , quia reputantur fructus industriæ. *Palud. Nav. Molin. d. 234.*

6. Non excusat uxorem à furto , quod largam attulerit dotem , nam quamvis propterea ad mortale requiratur major quantitas , eò quod maritus tunc censeatur minùs invitus , quàm si nullam aut exiguam dotem attulisset ; tamen non excusatur à mortali , si ad notabilem materiam pervenerit.

7. Si maritus bona communia vel superlucrata dilapidet , potest uxor in illis locis , in quibus saltem per consuetudinem certum jus habet ad medietatem , se per occultam compensationem servare indemnem , multò magis familiæ reponere necessaria ; similiter si maritus dotem ab uxore allatam absque spe recuperationis dilapidet vel negligat , potest uxor ex bonis mariti sibi maturè providere de indemnitate ; aut si maritus post mortem bona propria relicturus sit , ex iisdem ante omnes creditores petere solutionem dotis , quia de jure habet hypothecam privilegiatam in omnia bona mariti ad affecurandam dotem ; si tamen res dotalis non mensurata neque æstimata sine culpa mariti periisset , v. g. domus casu conflagrasset , ad nihilum teneretur maritus , neque ejus hæredes , quia res dotalis tunc mansit sub domi-

nio uxoris, ideóque & huic perit, secus, si res dotalis fuerit mensurata v. g. 50. plaustra vini, aut domus certo pretio taxata, tunc enim dominium & periculum rei etiam casuale ex dispositione legum transit ad maritum.

CASUS XXXI.

De furtis filiorum, seruatorum, &c.

Jabin filius-familias dubitat, 1. *Qualiter disponere possit de bonis castrensibus, quasi castrensibus, adventitiis, profectitiis.* 2. *An & qualiter surripiens aliquid de bonis paternis teneatur restituere, & quid si fratres etiam sint furati, vel pater credatur remissurus, si rogaretur, vel restitutionem non petat.* 3. *Qua hic sit materia grauis.* 4. *An filio laboranti pro patre debeatur salarium, & si non detur, occultè compensare possit.* 5. *Quid si serui pecunias, esculenta, &c. surripiant, aliis donent.* 6. *Labori se subtrahant, agros, vel seruitium deserant.* 7. *Fragmenta rei elaboranda retineant.* 8. *Aut aliquid ex pretio rerum pro Domino emptarum, sub prae-textu, quòd mercatores remiserint.* 9. *Vel expensas fecerint?* Pro resolut.

- I.** QUÆR. I. Quid circa filios-familias eorundem que bona? *¶ I. Filius-familias dicitur, qui est constitutus sub patria potestate; patria potestas est jus à legibus introductum, quod pater vel unus ex ejus ascendentibus habet in filium, vel procreatione, vel saltem rescripto Principis legitimum, & in certa ejus bona; siue filius sit naturalis, siue adoptivus in quacunque ætate, donec*

donec emancipetur : emancipatio olim fiebat multipliciter , modò censetur filius emancipari per hoc , quòd uxorem ducat , & seorsim habitet.

3. II. Bona , quæ filius habere potest , sunt quadruplicia. 1. *Castrensia* , quæ filius in castris , sive ex testamento , donatione aut legato à commilitonibus factò , sive ex peculio castrensi , aut etiam ex famulatu regis acquirit.

2. *Quasi castrensia* , quæ quidem in castris non acquiruntur , sed in jure habentur quasi castrensia , qualia sunt , quæ filius acquirit ex officio publico Judicis , Doctoris , Advocati , Syndici , Medici , Prætoris , ex Clericatu , donatione Regis , propria parsimonia , &c. horum bonorum uti & præcedentium filius-familias , si pubes sit , plenum habet dominium & administrationem ; ideòque de his pater filio invito disponere non potest , secùs , si non sit pubes.

3. Bona *adventitia* , quæ filio adveniunt per artes mechanicas , fortunâ , donatione , hæreditate vel legato ex linea materna : horum dominium directum est penes filium , dominium utile penes patrem ; si tamen res sit usu consumptibilis , ut pecunia , frumentum , &c. tenebitur pater ad restitutionem , si eis utatur , quia filius erat eorum Dominus proprietarius.

4. Bona *profectitia* sunt , quæ filius accipit à patre vel intuitu patris , horum dominium & ususfructus est penes patrem , nisi fortè pater dederit filio aliquid in patrimonium , vel ad suscipiendos S. Ordines.

QUÆR. II. Quid circa furta filiorum-familias ? R. seqq. 1. Peccat filius , si patre invito aliquid surripiat ex bonis , quæ sunt sub patris

dominio vel administratione , ut certum est ex illo Proverb. 28. *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit, hoc non esse peccatum: particeps homicida est*; teneturque restituere ipsam rem ablatam, si adhuc existat, vel æquivalens ex bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, si habeat, vel si non habeat, deducere in divisionem hæreditatis cum fratribus, nisi fortè & hi similiter sint furati, aut hi, aut pater remittat, vel certò credatur remissurus, si rogaretur, quem præ verecundia rogare non audet. *Nav. Less. dub. 13. n. 7. Dicast. n. 184.* aut si pater aut fratres sciant, nec satisfactionem petant, censentur condonare. *Burghab. cent. 2. Cas. 36.*

3. 2. Pro materia necessaria ad mortale filii respectu patris valdè divitis & benefici ab aliquibus non improbabiler statuuntur 20. vel 30. aurei, si filius sit unicus, & non impendat ad usus illicitos, & tales, in quibus pater omninò scitur esse invitus: respectu patris mediocriter divitis 3. vel 4. aurei, ab aliis plùs, ab aliis minùs, tu prudens Confessarie id non tantùm ex re accepta, sed & ex facultatibus patris, ejus liberalitate & affectu in filium, ex liberorum pluralitate, ex accipientis ætate & usu judica, ita, ut conscientiam non nimiùm laxes, nec temerè scrupulum peccati mortalis injicias.

4. 3. Quamvis possit pater filio in domo paterna laboranti laborem suum specialiter compensare absque hoc, quòd aliis filiis faciat injuriam, ad hoc tamen non tenetur ex justitia. *Sylv. V. Peculium 1. qu. 12. P. Navarr. L. 3. c. 1. n. 76. Moya. t. 6. d. 4. n. 41. Laym. & alii apud ipsos contra Barth. Less. Lopez. Dicast. n.*

127. Ratio est, tum quia opera industrialis filii ex jure & consuetudine debetur patri, tum quia filius à patre habet victum, amictum, instructionem & curam paternam, neque pater se filio obligavit ex contractu, sicut servo conductitio, ergo non est, unde oriatur obligatio justitiæ, multò minùs poterit filius ejusmodi laborem sibi occultè compensare, occulta enim compensatio locum non habet, nisi quando debitum est certum, hïc autem ad summum est probabile.

QUÆR. V. Quid circa furta famulorum, opificum, &c. ? R. Seqq. 1. Certum est & hos, si invito Domino aliquid notabile furentur, peccare mortaliter cum obligatione restituendi, vel si non habeant, saltem per extraordinariam diligentiam, laborem & obsequia compensandi; respectu tamen famulorum etiam aliquantò major quantitas requiritur, quàm respectu extraneorum æstimanda secundùm opulentiam & liberalitatem Domini ac circumstantias *Cas. prac. nu. 1. insinuat.*

2. Multorum est sententia, minuta domesticorum furta in alimentis non coalescere in materiam gravem, eò quòd Domini tantùm videantur inviti quoad modum, si domestici ea consumant; si autem extraneis donent vel vendant, certum est etiam invitos esse quoad materiam, quod semper videtur dicendum, si materia tandem fieret notabilis etiam in esculentis, præsertim pretiosioribus & extraordinariis, etiamsi ipsimet domestici ea absument, quis enim credat Dominum non esse invitum quoad substantiam, si servus multa pretiosa electuaria aut etiam mediam vel integram melioris vini amam intra annum absumeret?

6. 3. Servi sæpiùs partem temporis labori debito subtrahentes furtum, & quidem mortale committunt, quamprimum per ejusmodi negligentiam damnum grave Domino illatum fuerit; an verò famuli, qui ante tempus servitium deserunt, vel ex eo dimittuntur, amittant integrum salariam, & qualiter tempus absentia vel ægritudinis iis subtrahi possit, dicam *Cas. 57. num. 15.* Item, an operam suam pluribus elocare possint, *ibid. n. 14.*
7. 4. Famuli, opifices, sartores, textores, molitores, aurifices, surripientes fragmenta & reliquias materiae sibi ad elaborandum tradita peccant, prout supra dictum est de furtis minutis factis eidem vel diversis, nisi forsan fragmenta sint tam exigua, ut Domini non censeantur ea curare, vel tacite remittere, eò quòd non repetant, cum facile possint.
8. 5. Si mercator sartori vel famulo pro hero aliquid ementi partem pretii remittat, vel aliquid donet, ut potiùs à se, quàm ab alio emat, possunt id, per se loquendo, retinere, si tamen alibi idem minori pretio habere possint, Domino injuriam faciunt, idem est, si rigidiùs mercando aliquid de communi pretio subtrahant, & sibi retineant; Ratio est; quia non suo, sed nomine committentis emunt, ergo pars de pretio subtracta non ipsis, sed committenti debetur.
9. 6. Si tibi, amico vel famulo committatur, ut alteri frumentum pretio indeterminato vel determinatè tribus aureis emas, tu autem industrius emas duobus & medio, non potes medium aureum tibi retinere, quia liberè hanc industriam posuisti, si tamen expensas fecisti, ut
mino-

minoris emereres, v. g. ivisti ad remotiorem urbem, poteris has expensas compensare, saltem ex præsumpto Domini consensu, quia hæ expensæ ei fuerunt utiles, *V. Cas. 41. n. 24.*

CASUS XXXII.

De Causis à furto excusantibus.

MAbbo varia aufert. 1. *Sub prætextu necessitatis gravis, vel quasi extrema.* 2. *Non obstante, quod Dominus rei sit in necessitate simili.* 3. *Aut res sit valde pretiosa,* 4. *Eam habere potuerit labore, emptione, mutuo vel humili petitione.* 5. *Et habeat alibi in re vel in spe.* 6. *In extrema necessitate consumit res sibi commodatas, depositas, mutuatas.* 7. *Excusat se titulo occultæ compensationis.* 8. *Quia alias cogetur famulos dimittere, vel ipse famulari.* 9. *Quia aliter liberari non potest à pœna carceris, vel capitæ.* 10. *Quia non recepit dignum labori suo stipendium.* 11. *A suo debitore mutuum accipit animo compensandi, etsi juratò promiserit mutuum reddere.* Pro resol.

QUÆR. I. Quæ causæ excusent à furto? **R.** 1. Excusat necessitas *extrema*, quando scilicet est certum periculum amittendæ vitæ vel membri principalis, morbi incurabilis, extremæ infamiæ, vel timetur malum mortis æquivalens; non tamen excusat necessitas *gravis*, quâ non extremum, sed grave malum in corpore, fama, vel fortuna timetur, ut jam certum est ex Prop. 36. ab Innocentio XI. damnata; *Permissum est furari non solum in extrema*
neces-

necessitate, sed etiam in gravi. Pars prima etiam est communis & certa cum *D. Th. 2. 2. q. 66. a. 7. § q. 32. a. 3. Bannes ibid. dub. 2. Soto. Medin. Valent. d. 3. q. 9. p. 4.* Ratio est, quòd res temporales datæ sint à Deo tanquam media ad conservandam vitam, ergo vitâ periclitante proximus rationabiliter invitus esse non potest, quominùs ea tibi illum in finem usurpes; & hoc sensu in extrema necessitate fiunt omnia communia: divisio enim bonorum jure gentium introducta est, obligatio conservandi vitam est juris naturæ.

Dices: furari est intrinsecè malum, ergo nulla necessitas potest furtum facere licitum. *R. C. totum,* necessitas non facit furtum licitum, quia furtum essentialiter fit Domino rationabiliter invito; sed necessitas impedit furtum, quia facit, ut Dominus non possit esse rationabiliter invitus. Idem tenet de necessitate *quasi extrema,* seu de periculo proximo necessitatis extremæ. *Lugo d. 16. n. 154. & certum esse dicit Sporer t. 5. n. 103.* Accipe tamen sequentes limitationes.

2. 1. Si possessor rei in simili extrema necessitate existat, vel per tuam ablationem in eam incideret, non potes rem ejus accipere, quia tunc melior est conditio possidentis; ex eadem ratione, si tu rem alienam v. g. triticum sive bonâ sive malâ fide apud te detineas, in extrema necessitate illud consumere poteris, quamvis Dominus rei sit in eadem, quia tu possides, & ordo charitatis id exigit, vel saltem permittit, *Less. lib. 2. c. 16. n. 14.*
3. 2. Probabiliùs non licet privato in extrema necessitate surripere rem valde pretiosam, v. g. tria

tria vel quatuor aureorum millia, maximè si hæc necessaria sint ad conservandum statum Domini, *Lugo à n. 148. Ratio est*, quia Dominus rei tunc rationabiliter est invitus, non enim obligatur ex charitate plùs expendere pro conservanda vita aliena, quàm propria, non tenetur autem conservare vitam propriam per media valde pretiosa & extraordinaria. *V. Cas. 17. num. 5.*

3. Si rem necessariam habere possis labore, 4. emptione, mutuo, humili petitione, non potes eam furari, quia non est necessitas accipiendi aliena, quando aliquis sibi proprio labore, mutuo vel petitione subvenire potest. Sed quid de homine ignoto aut nato à parentibus vagabundis, ob furta infamatis vel damnatis, si obinde nec in nec extra patriam laborem nancisci possit (quis enim fidat homini ignoto aut suspecto) an talis licitè sibi necessaria furari, aut econtra justè ob furta suspendi possit? Quid si id fecit adhibitâ vi, effractis foribus, aut è rebus Ecclesiæ? Ecce casum quotidie obvium; & tamen à nemine, quantum scio, satis enodatum. *R.* Igitur; talem teneri militare vel mendicare; non enim hoc est contra conditionem sui statûs; si verò nequeat militare & mendicando necessaria non obtineat, eò quòd v. g. Princeps ejusmodi vagabundis eleëmofynas dare prohibuerit; necessaria sibi licitè surripere poterit; ita tamen ut, si aliter possit, abstineat à rebus sacris, & nemini vim inferat. Neque propterea puniri poterit, quia habet jus ad vitam, & extremè indiget.

4. Quid si extremè indigens ex erubescencia nolit petere, an peccet mortaliter rem notabilem

lem auferendo, negant *Less. Sporer n. 18.* E-contra pro certo affirmat *Coning. dis. 27. de char. dub. 10. n. 158.* Sed videtur distinguen-dum: si auferas à Paulo rem, quam Petrus erat paratus dare, si peteres, peccas mortali-ter, quia Paulus meritò est invitus, ut ab illo fureris rem, quam ab alio facili petitione obti-nere poteras, secùs si eam fureris à Petro, quia hic quòd ad rem supponitur non esse invitus, ut-pote eam daturus, si rogaretur.

5. Si extremè indigens habeat alibi in re, vel saltem in probabili spe, unde solvere possit, non potest rem alienam accipere gratis, sed accipere debet sub onere mutui, seu sub obligatione transactâ necessitate restituendi, nisi res sit exi-gua, quam Dominus prudenter credatur con-cedere gratis; idque certum esse dicit *Lugo n. 170.* quia necessitas non exigit rem dari gratis, quando alter habet, unde per mutuum sublevari posset, sicut non obligat ad dandum dominium rei, quando necessitas solo usu tolli potest, ut patet, aliàs enim indigens equo meo ad effu-giendam mortem, non teneretur illum cessante periculo reddere; si verò pauper sit re & spe, res vel usus rei dandus est gratis ut dixi *Cas. 17. à num. 6.*

6. Qui in extrema necessitate consumit, quod habet ex contractu commodati vel depositi, aut probabiliter etiam ex furto, si tempore consum-ptionis nihil habeat in re neque in spe, non te-neretur restituere, quod consumpsit, etsi ex post præter spem fiat melioris fortunæ; quia, si res mansisset apud Dominum, poterat eam accipe-re, & consumere absque obligatione restituend-i, ergo & existentem apud se; aliud est, si res tran-

tran-

transisset in accipientis dominium, ut res mutuò accepta, vel furto ablata, sed rei propriæ mixta, quia tunc manet obligatio prioris contractûs, & indigens non consumpsit rem alienam, sed propriam. *Less. sup. n. 9. Dicast. l. 2. de just. t. 2. d. 19. n. 273.*

Dices cum Sayr. Metzger. Obligatio ex contractu commodati vel depositi, aut ex injusta acceptione, v. g. furto est personalis, & cohæret personæ etiam re non amplius existente, ergo per necessitatem non extinguitur, sed suspenditur, & qui eam consumpsit, si præter spem ad meliorem fortunam redeat, tenetur eam restituere. *R. N. C.* Sicut ex præcepto charitatis in casu posito teneor consumenti gratis donare rem meam, si non sit nimis pretiosa, sic & teneor remittere obligationem personalem ad rem. Et certè, si pro nunc non obliget præceptum eleëmofynæ dandi rem gratis, sanè nunquam obligabit. *V. Cas. 17.*

R. II. A furto excusat occulta *compensatio*, 7. quâ creditor ex bonis debitoris clam tollit, quantum sibi novit deberi. *S. Thom. q. 66. a. 3. ad 5. Valent. Lugo d. 16. n. 86. Dicast. n. 89.* Ratio est: quia non peccatur in re, cum res ex justitia debeatur, neque in modo, dummodo serventur sequentes conditiones.

1. Ut id, quod accipitur, sit debitum ex justitia, & non tantum ex charitate vel gratitudine.

2. Debitum debet esse certum & liquidum, non autem dubium aut tantum probabile, quia tunc melior est conditio possidentis, possessio enim est certum jus retinendi, contra quod nulla valet probabilitas.

3. De-

3. Debet viâ juris aut alio modo sinè notabili damno vel molestia, aut sinè gravi offensione & inimicitia debitum recuperari non posse, defectus hujus conditionis plerumque tantùm erit veniale, nisi alia incommoda inde oriantur. *Dian.* 10. 1. tr. 2. R. 48.

4. Debet fieri ex bonis debitoris, non autem ex re aliena apud debitorem deposita, vel ad ipsum missa & nondum acceptata; imò, si debitor apud te ipsum rem suam deposuisset, non posses tuum debitum ex re deposita compensare in foro externo, *c. bona fides 2. de depositis, L. ult. Cod. de depos.* potes tamen in foro interno, si debitum certum aliâ viâ recuperari non possit. *Sylv. V. Compensatio q. 2. Laym. hic c. 9. n. 10. Parh. L. 3. Decret. tit. 16. n. 11. Reiffenst. ibid. num. 19.*

5. Si commodè possit, debet fieri ex rebus ejusdem speciei cum re debita, aliàs enim debitor sinè causa cogetur rem suam permutare.

6. Cavendum est damnum temporale & spirituale debitoris, hinc moneri debet de extincto debito, tum, ne maneat in mala voluntate non solvendi, tum etiam, ne ipse vel hæredes ejus idem debitum cogantur bis solvere; hæc tamen monendi obligatio non est ex justitia, quia usus es jure tuo, sed ex charitate, à qua excusaris, si sinè læsione amicitia, famæ vel alio incommodo monere non possis.

7. Debet caveri damnum proximi habentis fortè jus prælationis in re, in qua fit compensatio.

8. Debet caveri periculum infamiae, ne ipse vel alius tanquam fur traducatur, nisi fortè gravis vel extrema necessitas excuset, tunc enim licet

licet uti jure suo, & alterius damnum ex gravi causa permittere.

9. Debet compensatio fieri in bonis ejusdem Ordinis, hinc, si quis te injustè diffamavit, non potes hanc injuriam compensare surripiendo pecuniam, quia hæc bona sunt incommutabilia, & fama per pecuniam non recuperatur.

Dices 1. Lumen naturæ dictat, quòd nemo debeat esse Judex in propria causa. 2. Quòd reus non debeat condemnari inauditus. 3. Quòd non liceat injuriam propriâ authoritate vindicare.

R. N. Assumpta; nam, quando debitum est certum, & Judex adiri non potest, nihil obstat, quò minùs ipse jus meum defendam accipiendo rem ex certa justitiâ debitam, idque recta ratio tunc exigit; quia non adest aliud medium procurandi æqualitatem justitiæ, neque hoc est seipsum vindicare, sed rem æquivalenter suam recipere: nec refert, quòd occultus compentator in foro externo præsumatur fur; nam hoc inde fit, quia Judex ignorat adesse omnes conditiones requisitas. Ex dictis

Infer seqq. 1. Nobilis è statu suo excidens, 8. ità ut famulos & equos cogatur dimittere, aut artem mechanicam exercere, honestus & opulentus civis mendicare, artifex instrumenta sua vendere; hi omnes sunt in gravi necessitate: si verò rationabiliter timeant sibi proximè defutura vitæ necessaria, sunt in gravi necessitate urgente seu quasi extrema, in qua per se & alios aliena sibi necessaria surripere possunt, etiam adhibitâ vi aliquâ, si rogati dare nolint aut resistant: quia habent jus rigorosum, ne im-

Y

pedian-

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

pediantur accipere rem sibi extremè necessariam.

2. Si necessitas levari possit per occultam compensationem è rebus debitoris, vel per mutuum, non est licitum auferre res alienas, nisi fortè abesset omnis spes reddendi mutuum, tunc enim non tenetur magis damnificare offerentem mutuum, quàm quemvis alium: neque in extrema necessitate licitum est plus accipere, quàm necessarium est pro levanda necessitate.
9. 3. Si quis justè v. g. ob delicta timeat carcerem perpetuum, vel etiam condemnari ad mortem famis; est quidem in extrema necessitate, sed sicut tunc nemo tenetur ei succurrere, sed ob bonum justitiæ publicæ carcerem vel mortem ejus potest permittere: sic nec ipse ad sibi succurrendum aliena rapere potest. Si verò injustam mortem vel carcerem timeat, utique raptò alterius equo fugere potest; ita tamen, ut periculum elapsus equum restituat, & si possit, Domino equi de damnis obinde illatis satisfaciat.
10. 4. Famuli, quamvis judicent mercedem suam esse iniquam, tamen ex bonis heri sui eam compensare non possunt, nam Innoc. XI. damnavit hanc 37. prop. *Famuli & famule domestica possunt occultè suis heris surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Ratio est: quia tale debitum vix unquam est certum; sponte enim pro tali mercede famulari promiserunt, & herus eorum operâ fortè non indiguit, vel alios pro eadem mercede habere potuit, aut per instructionem, spem promotionis vel recommendationis laborem

borem

botem compensavit ; ergo non est certum, quòd illis quid ampliùs ex iustitia debeatur , nisi ab hero vi , metu vel fraude fuissent coacti ad laborandum pro iniquo stipendio , vel cogentur ad laborem non conductum , tunc enim illis certa fieret injuria , quam cogens teneretur reparare.

§. Si Petrus tibi debeat 100. ex merce vendita, & ipse illubenter solvat , licitè ab ipso accipis centum mutuo , animo compensandi , & quamvis juratò promittas eos certo die solvere, adhuc poteris uti compensatione ; quia compensatio est reverà solutio, cum per eam remittatur jus æquale debito : si tamen ex-vel implicitè jurasti non compensare , eò quòd Petrus forsàn alià conditione mutuam dare noluerit ; debes stare juramento , quod servandum est, quando-
cunque licitè servari potest ; *Lugo n. 117.*

C A S U S XXXIII.

De injustitia in bonis corporis , &
speciatim de occisione suâ &
Innocentis.

NORCA Virgo per nimias abstinentias vitam abbreviat. 1. 2. Etsi medici dicant pro conservatione vite vinum , maritum , scissionem rupturæ esse necessaria , nihilominùs ea admittere renuit. 3. 4. Se Tyranno offert , imò rogat , ut pro fide orthodoxa occidatur. 5. Peste infectis cum periculo vite inservit. 6. Tempore incendii ex alto se precipitat. 7. In mari constituta , ne in manus hostium incidat , petit à militibus , ut navim in-

cedant. 8. De crimine multum anxia seipsam
judici sistit, & timore tormentorum occulta vera
& falsa fateatur. 9. Ad laqueum condemnata in-
tendebat illum ipsum sibi injicere, & ut citius suf-
focaretur, jejunare. 10. 11. Variis modis inten-
dit se mutilare. 12. Sed à custode carceris di-
missa & impregnata, ne occidatur vel infame-
tur, abortum sub pretextu, quod foetus sit mor-
tuus vel nondum animatus, pharmaco aus immodi-
co saltu causat. 13. 14. 15. 16. 17. Egrotat utitur
opera medici & chirurgi ignoti vel imperiti, aut
medicinis antiquatis. 18. Pro resolut.

QUÆR. I. An aliquando liceat seipsum oc-
cidere vel mutilare?

1. R. I. Nunquam licet seipsum occidere di-
rectè, id est, ex proposito & intentione, ex-
cepto unico casu, quo Deus ipse hoc juberet:
Omnes cum *D. Thom. 2. 2. q. 64. a. 5.* hoc
enim esset contra jus Dei, qui solus habet do-
minium vitæ & necis, contra charitatem pro-
prium, contra bonum generis humani, cujus
individuum tollitur.
2. R. II. Neque licitum est seipsum occidere
indirectè, ponendo scilicet actionem vel omis-
sionem, ex qua prævideatur secutura mors,
nisi gravis hoc agendi vel omittendi causa ex-
cuset, unde deduces.

1. Non peccare Carthusianos, cum in omni
morbo & periculo vi voti carnes respuunt
Dian. p. 1. t. 2. R. 29. ubi excusat omnes, qui
amore virtutis renuunt bibere vinum, vel ede-
re carnes, etsi peritus medicus dicat, sic vitam
ad 10. annos protrahi posse, quia prolongatio
vitæ est incerta, & adest justa causa abstinendi,
imò experientia docet per moderata Jejunia,
absti-

abstinentias & mortificationes vitam potius protrahi, quàm abbreviari; econtrà, qui per indiscretas macerationes vitam notabiliter minuunt, peccant mortaliter, sicut qui vitam infantis minueret animo citiùs eum ad cœlum mittendi. *Pet. Nav. Laym. hic n. 5. Dicaſt. d. 10. num. 545.*

2. Peccant peccato homicidii, qui sine gravi causa se probabili vitæ periculo exponunt, veluti funambulones imperiti, duellantes aut venenum sumentes ad experiendam virtutem theatriaci, non sumptâ præviè certâ experienciâ in bruto.

3. Gravissimè peccant, qui per gulam aut intemperantiam sibi vitam abbreviant, periculo podagræ, calculi, thipsis &c. aut alterius gravis morbi exponunt, quod maximè verum est, si intemperantia sit magna & frequens. *Vid. c. 12. n. 2. & 6.* Graviter peccant, qui nolunt se à mortis periculo liberare, quando possunt facili medio, sumendo v. g. in lethali morbo medicinas ordinarias; dico medio facili, nam remedia nimis sumptuosa vel difficilia v. g. scissionem calculi vel rupturæ, abscissionem brachii, tibiæ, &c. nemo pro conservatione vitæ admittere tenetur, ut docet communis cum *Less. L. 2. c. 9. dub. 13. n. 96.* ideòque nec videntur à Superiore etiam religioso præcipi posse, nisi remedium foret certum, & talis homo bono communi necessarius. Similiter excusatur puella, quæ ad videndas & tangendas partes verecundas renuit admittere medicum; quia hæc sunt remedia extraordinaria & sæpè magis difficilia, quàm ipse morbus; unde etiam excusantur, qui pro vita conservanda nolunt ducere

uxorem, patriam vel domicilium cum magno incommodo mutare, &c.

4. Gloriosum est amore Dei pro tuenda fide vel alia virtute se mortis periculo exponere, imò se Tyranno sponte offerre, si id exigat honor Dei & proximi ædificatio, ut constat exemplo plurium SS. Martyrum; secus si id nec Deo gloriosum, nec proximo sit utile, sibi que in fide & charitate non satis firmato periculosum, idè que pessimè agunt, qui temerè idola confringendo, vel in hæreticos declamando, seiplos periculo & Ecclesiam majoribus persecutionibus exponunt & adversariis iniquè sæviendi occidendique ansam præbent; multò minùs licet petere vel suadere Tyranno, ut se innocentem pro fide vel republica occidat, hoc enim esset suadere & rogare, quod alter sine peccato facere non potest.

5. Licitum & maximè meritorium est, se amore proximi vitæ periculo exponere, serviendo, invivendo, Sacramenta administrando ægris peste infectis aut alio morbo contagioso laborantibus, item se objiciendo telo vel icui ad servandum Principem, parentem vel personam bono communi necessariam; id enim excusat amor boni communis, & reverentia in Superiores & parentes; an verò vitam proximi liceat præponere vitæ propriæ, ei v. g. in æquali necessitate cedendo panem, vel in naufragio tabulam, vel se supponere in vicem amici injustè occidendi; disputatur in utramque partem probabiliter: *Verjus Tamb. L. 6. c. 1. §. 1. n. 5.* docent id non licere, quia in pari casu ordo charitatis videtur exigere, ut plus diligatur vita propria, quàm aliena. A potiori si
ami-

amicus meus foret justè condemnandus, non possem me ejus loco supponere, esset enim Judicem inducere ad condemnandum innocentem.

6. Ad evitandam mortem crudelissimam à Tyranno minitatum, vel ab incensa domo aut navi imminentem licitè te dimittis in terram vel in aquam cum manifesto vitæ periculo, *Lug. d. 10. sect. 2. n. 50.* quia hoc non est directè se occidere, vel mortem intendere, sed velle minus periculum præ majori aut crudeliori, quin ipsa bruta instinctu naturæ se talibus modis salvare nituntur, inquit *Less. dub. 6.* idque certum esse judico, si sit aliqua spes vitæ per præcipitium conservandæ.

At quid, si ex præcipitio nulla sit spes vitæ, an ad evitandam mortem v. g. crudelissimam ex incendio imminente adhuc liceat se præcipitare?

Pro *affirmativa*, quam timidè sustinet *Lugo*, est, quòd, quamvis præcipitatio sit certò conjuncta cum morte, tamen illa non intenditur, sed intenditur sola evasio mortis crudelioris, ideòque est tantum occidere se indirectè, quod ex gravissima causa licet; *Prob. à pari*, quamvis transfossio iniqui transgressoris foret conjuncta cum certa ejus morte, quia tamen non intenditur, sed sola vitæ propriæ conservatio, ideò ejusmodi transfossio tanquam homicidium indirectum est licita, ergo & præcipitatio, etsi certò conjuncta cum morte propria.

Pro *negativa* est, 1. Si Tyrannus minetur excidium urbi, nisi Petrum Innocentem è turri sinè spe vitæ præcipites, non licet præcipitare, quia esset directè occidere Innocentem, ergo nec te ipsum metu exustionis. 2. Metu incendii vel ut dolores ignis non sentias, non potes te

sclopeto trajicere, guttur præsecare, ergo nec è turri dejicere, si enim guttur præsecare sit directè se occidere, cur non se præcipitare, cum utrumque, ut supponitur, sit ex se & infallibiliter cum morte conjunctum? Responderi tamen posset *ad 1. N. C.* Tyrannus intendit per præcipationem Petri mortem innocentis, ergo, si in hoc ejus petitioni satisfacias, directè occidis innocentem; aliud est, si Tyrannus te incluserit ad mortem crudelissimam, vel eam expectes ab igne imminente, & tu spontè te è turri dimittas, tunc enim nec tu, nec Tyrannus præcipationem intendit ut medium ad mortem, sed ut medium mortem qualitercunque evadendi; *Ad 2.* similiter *N. C.* Qui sibi guttur præscindit, ut non sentiat dolores incendii, intendit immediatè ipsam mortem, ut medium non sentiendi dolores ignis, præcipitans verò intendit evadere mortem diriolem, etsi cum periculo novæ mortis, quam vellet non sequi. Nec obstat: quòd præcipitatio sit infallibiliter conjuncta cum morte, nam trajectio injusti aggressoris etiam est infallibiliter cum ejus morte conjuncta, nec propterea dicor directè intendere ejus mortem, sed solam vitæ propriæ conservationem.

8. 7. *Less. n. 32. Dicast. n. 583.* non improbabiler excusant militem, qui ad evertendam turrim vel monumentum hostile incendit pulverem tormentarium, etsi prævideat se in momento opprimendum; item eum, qui incendit naves, ne cum magno Reipublicæ damno in manus hostiles deveniant, etsi ipse vel sit simul exurendus, vel saltem in mari submergendus. Rationem dant: quia est causa gravissima ejus-

ejusmodi actionem ponendi, & mors sequitur indirectè præter intentionem; sicut si in turri hostili sciantur existere personæ innocentes certò interimendæ, adhuc eam licebit incendere, vel in eam tormenta dirigere, quia illarum mors non intenditur. Exemplum exhibet S. Script. in Samson, qui, ut multos hostium sterneret, columnas ædificii subvertit, cum inevitabili propriæ vitæ jactura.

8. Reus potest seipsum offerre judici ad pœnam capitalem, & ab eo petere, ut eum dignâ mortis pœnâ puniat, hoc enim non est seipsum occidere, sed petere, ut Judex exerceat actum justitiæ, quod potest & plerumque facere tenetur. *Lugo n. 38.*

9. Non peccat reus, qui ad declinandam gravissimam torturam fatetur crimen occultum verum, secus si falsum, quia tunc mentitur & inducit judicem, ut ignoranter occidat Innocentem. *Molin. d. 37.*

10. Justè condemnatus ad mortem famis non tenetur admittere panem occultè oblatum, neque fugere, etsi possit, sed potest amore justitiæ publicæ mortem permittere; si verò esset injustè condemnandus, teneretur panem admittere & fugere, si posset; quia non est causa mortem iniquam permittendi, excipe casum martyrii, quando honor Dei & fidei permissionem mortis exigat. *Tamb. §. 2. n. 6.*

11. Etsi reus justè condemnatus seipsum è mandato judicis probabiliter occidere possit sumendo v. g. venenum, incidendo sibi venam, è scala se dejiciendo, gladio vel sclopeto trahendo, &c. Quia id non facit autoritate propriâ, sed judicis, cujus ministrum agit *Tolet.*

Hann. de just. n. 613. tamen certum est ad hoc non teneri, quia nimis durum & crudele est hominem suū ipsius esse carnificem, imò nec potest, si Judex non mandet; ideòque strangulandus peccat, si jejuset, ut citius suffocetur, quia occideret se autoritate propriā: potest tamen omnia facere, quæ implicitè mandantur, ut genuflectere ad excipiendum ictum, scalam vel rogam ascendere, &c.

Dices cum Lugo, nemo potest respectu suū exercere actum justitiæ, cum justitia essentialiter sit ad alterum; sed occidere reum est actus justitiæ, scilicet vindicativæ, ergo. 2. Judex non potest seipsum judicare, ergo nec reus seipsum occidere. 3. Vel Judex justè mandat reo se occidere, vel injustè, si primum, reus erit obligatus obedire, & per consequens se occidere, quod est contra communem, si secundum, obedire non poterit.

R. Ad 1. dist. punire reum est actus justitiæ inter Judicem & Rempublicam, cui Judex ex quasi contractu obligatur C. inter reum & seipsum N. ideòque reus seipsum jussu Judicis occidens non respectu suū, sed respectu Reipublicæ exercet actum justitiæ. *Ad 2. N. C.* Judex debet esse Superior reo judicato, nemo autem potest esse Superior respectu suū. *Ad 3.* Judex ob causas id justè imperare potest, sed & reus ob nimiam difficultatem justè excusatur.

12. *R. III.* Neque licitum est se mutilare, aut membrum abscindere, nisi id necessarium foret ad conservationem totius. Quia homo non est suorum membrorum absolutè Dominus, sed solum conservator & custos, recta autem ratio dicat, quòd ritè custodiat, qui mavult amittere par-

partem, quàm totum; & pereunte toto pariter periret pars. Unde deduces.

1. Licitè abscinditur pes gangranâ vel alio malo periculose infectus. Item manu ad palum alligatus, potest illam sibi abscindere, si aliàs esset igne consumendus, à bestia devorandus, aut à Tyranno necandus. *Steph. Lugo n. 21. & 22.* Potest etiam quis alius tibi hoc facere cum tuo consensu. *Hurt. Diana.* At nunquid idem licebit, si justè es ad mortem condemnandus?
q. Affirm. Quia reus non tenetur expectare mortem, ergo pro conservando toto individuo licitè abscindit sibi membrum.

2. Non licet se vel alium castrare ad conservandam castitatem, vel sedandas tentationes, quia ad id sunt alia media. *S. Thom. 2. 2. q. 65. a. 1.* Ex eadem ratione non licet sibi amputare nasum vel eruere oculum, ad impediendum stuprum vel turpem amorem. Et ubi quidam Sancti id fecisse leguntur, egerunt ex speciali Dei instinctu.

3. Peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrari faciunt, ut sint aptiores ad cantum, ut serviant Principi, &c.

QUÆR. II. An aliquando liceat occidere Innocentem? 13

q. I. Nunquam id licet directè, seu ex proposito sive autoritate publica sive privata; *infontem ac justum non interficies. Exod. 23. v. 7.* Ratio est, quia solus Deus est vitæ humanæ Dominus, contra cujus jus peccat homo vel res publica aliquem innocenter sine mandato divino occidens. Unde non licet occidere obsides, etsi eorum Principales non servent fidem; neque licet Magistratui occidere Petrum innocen-
tem,

tem, etsi Tyrannus toti urbi minetur excidium, potest tamen Magistratus jubere Petro, ut pro communi bono se Tyranno sistat, & si nolit eundem tradere in pœnam inobedentiæ.

Dices: Licet abscindere membrum etiam sanum de corpore, ut servetur totum corpus; ergo & civem de communitate, ut servetur communitas. *Confirmatur*, pro bono communi potest civis exponi manifesto vitæ periculo, ergo & occidi. *R. N. C.* Unum membrum corporale in esse & vivere dependet à physico influxu alterius, non autem civis à cive, sed quilibet, sicut habet esse adæquatè distinctum ab altero, sic & jus distinctum in suam vitam. *Ad Confirm. R. 1. Retorq.* Civis pro necessitate communi obligatur se vitæ periculo exponere, si jubeatur; ergo obligatur etiam seipsum occidere; quod nemo dicit. *R. 2. N. C.* mandare, ut cives pro conservanda communitate se vitæ periculo exponant, spectat ad potestatem gubernativam, quam constat esse penes Rempublicam, occidere verò est actus dominii in vitam hominis, quod soli Deo competit, vel homini de ejus permissione, quam certum est non dedisse, sed contra prohibuisse.

An verò Judex occidere possit eum, qui publicè probatus est nocens, etsi privatâ scientiâ sciat esse innocentem, in utramque partem disputatur; affirmant *D. Thom. q. 67. a. 2. Cajet. Bannes, Valent.* sed ex ratione probabiliùs negant *Less. Nav. Sylv. q. 67. a. 2. Lugo d. 37.* quia hoc esset directè occidere innocentem; nam sententia Judicis directè præcipit mortem, quam & ipsa executio directè infert. *Nec dicas,* quòd Judex directè tantùm intendat servare ordinem

ordinem

dinem juris; nam *contra est*: quod non detur ordo juris contra jus naturale, sed jus naturale vetat occidi Innocentem, ergo. Deinde ad minas Tyranni projicere in aquas infantem, est directè occidere, etsi projiciens intendat conservationem urbis, & ordo juris, quem intendit Judex, est propter bonum communitalis; ergo si pro ipsa communitate servanda non liceat occidere Innocentem, minùs id licebit ad servandum juris ordinem.

§. II. Neque licitum est indirectè Innocentem occidere, hoc est agere aliquid, ex quo præter intentionem mors Innocentis sequatur, nisi ex causa gravissima. Unde resolves seqq. 14.

1. Si iniquum aggressorem aliter fugere non possis, quàm in via angusta conculcando Innocentem vel occidendo infantem, quo aggressor pro scuto utitur, non peccas; quia non intendis mortem Innocentis, sed solam vitæ propriæ defensionem. *Less, Lug. Tamb. L. c.*

2. Nullo casu nequidem ad evitandam mortem vel extremam infamiam licet in se vel in alio directè procurare abortum, sive fœtus sit animatus, sive inanimatus, ut nunc certum est ex propos. 34. damnata ab Innoc. XI. *licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur. Ratio est*: vel enim fœtus est animatus, & jam homo in corpore & anima occiditur; vel non est animatus, & directè destruitur duplex semina & inchoata generatio; sicut ergo nullo casu directè licet destruere unum semen per pollutionem, sic multominùs semen duplex per abortum; quandonam autem fœtus animetur est incertum, plerique medici censent fœtum masculinum animari

mari circa diem à conceptione 30. vel 40. fœmineum verò circa diem 60. vel 80. qui concurrit ad abortum fœtus animati, excommunicationem & irregularitatem incurrit. Si fœtus certò sit mortuus & matri noxius, indubiè expelli potest; quia non ampliùs habet rationem fœtus, sed humoris noxii.

16. 3. Gravissimè peccat mulier, si immodico labore, saltu vel intemperantiâ fœtui noceat, etsi hoc non intendat, sed solùm prævideat: ad servandam tamen vitam vel sanitatem, si aliud medium non suppetat, potest licitè adhibere medicinam de se non ordinatam ad expulsionem fœtus, v. g. balneum, sectionem venæ, etsi per accidens etiam sequatur occisio fœtus animati, quia si talis medicina non sumatur, periclitatur vita matris & simul infantis; si autem medicina aliter non conduceret ad sanitatem, quàm expellendo fœtum, non liceret sumere, quia directè intenderetur expulsio fœtus tanquam medium necessarium ad sanitatem, quod est intrinsecè malum. *Lugo n. 132.*

17. 4. Ad evitandam infamiam vel mortem ab extrinsecò inferendam, nequidem licitum est uti medicinâ, quæ indirectè tendit ad expulsionem fœtus; *Ratio est*, quia talis medicina non prodest ad impediendam infamiam vel mortem ab extrinsecò inferendam, nisi quatenus occidit vel expellit fœtum; ergo qui illam sumit, directè intendit expulsionem fœtus, quia directè intendit medium evitandi mortem vel infamiam, quale medium hic non est sumptio medicinæ, utpote de se nihil conducentis ad mortem vel infamiam evitandam, uti supponitur, sed expulsio fœtus, quam proinde sumens medicinam

nam

nam directè intendit, qui enim vult finem, vult & media. Nec dicas: si in via angusta conculco innocentem ad fugiendum injustum aggressorem, quem aliter fugere non possum, conculcatio sumitur ut medium me salvandi, & tamen directè non intenditur juxta dicta sup. n. 14. Ergo nec in casu præsentis directè intenditur expulsio fœtus. R. Enim N. in eam partem antecedentis. Ut medium me salvandi assumitur fuga, quòd autem hæc fiat conculcando Innocentem, per accidens est, & à me non intenditur, sicut à medico non intenditur debilitas, quæ conjungitur cum sectione, quam medicus assumit ut medium recuperandi sanitatem. Contra hucusque dicta

Dices 1. Saltem licebit directè expellere fœtum inanimatum, si ex eo mors matri imminet, quia talis fœtus est aggressor vitæ; sicut ergo possum occidere furiosum, qui vitam aggreditur, sic & fœtum expellere; si enim ex tali causa liceat interimere hominem jam generatum, cur non & fœtum expellere, qui est tantum inchoata generatio.

2. Pro conservatione totius licet abscindere partem vel membrum etiam sanum, ut si pede vel manu ligatus atrocem mortem ab imminente igne, hoste vel fera aliter effugere non possis; atqui fœtus est pars uteri, ergo.

3. Pereunte matre certò peribit fœtus, ergo præstat expulsio fœtu conservare matrem, quam utrumque perire.

R. Argumentum nimium ideòque nihil probare; probat enim licere expulsionem fœtus etiam animati, item pollutionem & expulsionem veri seminis humani, si ex ejus nimietate
timea-

timeatur mors, quia tunc semen aggreditur vitam: dicendum igitur, sicut nullo casu licita est directè quæsitâ pollutio, eò quòd ob nimiam ejus delectationem & hominum in eam propensionem homines parùm de generanda prole curarent, hâc delectatione contenti, non sinè speciei humanæ detrimento; sic à potiori intrinsecè mala est foetus expulsio; si enim hæc aliquo casu liceret, majus esset periculum & confidentia fornicandi, à quo aliàs absterrere solet timor prolis partûsque futuri.

In forma *Ad 1. N. C.* directè expellere foetum est intrinsecè malum ob rationem datam, non verò occidere aggressorem vitæ.

Ad 2. Pariter dicam licitum esse expellere semen, quia magis est pars hominis, quàm foetus; itaque *N. C. disp.* est, quòd membrum corporis unicè & principaliter sit ad bonum totius, ideòque pro conservando toto licitè abscinditur, foetus principaliter à natura non intenditur propter matrem, sed propter speciei humanæ propagationem.

Ad 3. Dico iterum probari licere directam effusionem seminis veri, sed periculosi, quia mortuo individuo etiam semen peribit; sicut igitur non licet conservare individuum per effusionem veri seminis, sic nec matrem per expulsionem foetus.

18. QUÆR. III. Quid hîc notandum circa Medicos, Chirurgos, Pharmacopæos, Infirmarios? &c. R. Seqq.

I. Omnes hi peccant contra præceptum: *Non occides*, si ex culpabili ignorantia, negligentia, avaritia, &c. causa sunt, quòd infirmus citiùs moriatur, aut morbus ejus notabiliter ingravescat,

scat,

scat, vel diu prolongetur, aut infirmum horum periculo exponant. Ideòque medici & chirurgi, quamdiu non habent sufficientem scientiam & experientiam, peccant gravissimè, si ex se sinè consilio & assistentia peritorum medicinas præscribant, implentes bursam pecuniis & cœmeteria mortuis. Idem tenet de iis, qui artem quidem callent, sed magis phantasiam sui capitis, quàm regulas artis sequuntur, aut in casu arduo consilia peritorum vel negligunt vel respuunt.

2. Aromatarii & Pharmacopolæ præter furtum etiam se reos homicidii faciunt, si corruptas aut inutiles species vendendo infirmo graviter noceant, vel mortem accelerando, vel non impediendo, vel reconvalescentiam retardando. Huiusmodi verò Medicos, Chirurgos, Pharmacopæos non solum teneri ad omne damnum per suam imperitiam aut medicinas inutiles causatum, sed & restituere debere pretium pro opera & medicina acceptum, docent *Caramuel*, *Henno* & alii; quod certum videtur respectu eorum, qui ignari & bonâ fide eorum ope & medicinâ usi sunt, secus de iis, qui temerè & scienter iis utuntur, nam tales quoad restitutionem damni & pretii videntur suo juri renunciâsse, quamvis juri ad vitam & sanitatem renunciare non potuerint.

3. Similiter peccant contra propriam vitam, qui ex parsimonia, avaritia vel experiundi causa utuntur medicinis vel medicis ignotis & suspectis, dum alios habere possunt; quia sinè causa vitam & sanitatem gravi exponunt periculo, ut per se patet.

Z

CASUS

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

CASUS XXXIV.

Qualiter liceat occidere malefactores & injustos aggressores?

ORbius Judex dubitat, 1. *An liceat omnes malefactores occidere, an etiam Principem tyrannicè imperantem.* 2. *An malefactor proscripti possit à quolibet liberè occidendus.* 3. *An occidi possit deprehensus in adulterio.* 4. *An occidi possit aggressor.* 5. *Quid si sit amens vel moriturus in mortali?* 6. *An adulter vel banditus queat se defendere, an malefactor vel etiam Innocens contra satellites.* 7. *Vel contra eum, qui decrevit occidere.* 8. *An aggressus teneatur fugere.* 9. *An liceat occidere invasorem honoris.* 10. *Vel pudicitia.* 11. *Aut bonorum temporalium.* 12. *Saltem si sint magni momenti?*
Pro resolut.

I. QUÆR. I. An liceat occidere malefactores?

R. Licet autoritate publicâ, non privatâ, dummodo crimen sit morte dignum & noxium Reipublicæ, & servetur ordo juris, est communis cum *D. Thom.* 2. 2. q. 64. a. 2. & 3. partim contra *Waldenses*, qui id simpliciter negabant, partim contra *Scotum* in 4. dist. 15. q. 3. a. 2. qui id tantùm ad casus in S. Scriptura expressos extendit. *Prob.* quia Scriptura generaliter dicit: *Maleficos non patieris vivere*, Exod. 22. & *Apostolus ad Rom.* 13. de Principe ait: *Non enim sine causa gladium portat, DE enim minister est, vindex iram ei, qui malè agit.* Ratio est; quia illicitum esse non potest, quod ad
con-

conservandam socialem politicam & quietam hominum vitam est omnino necessarium ; sed occidere malefactores reipublicæ noxios ita est necessarium , ergo : dixi autoritate publicâ ; nam summè periculosum , & intolerabile foret reipublicæ, si quilibet privatus malefactores occidere possit ; unde

Resolves seqq. 1. Tyrannus injustè invadens regnum vel principatum à quolibet cive occidi potest , quia quilibet habet jus vim iniquam reipublicæ illatam propulsandi , idque fit non tam autoritate privatâ quàm publicâ ex communi reipublicæ consensu , *S. Th. Lib. 2. de regim. Principum c. 6.* regno autem jam quietè possesso Tyrannus vel etiam Princeps legitimus , sed Tyrannicè inasperans , à quolibet occidi non potest, ut patet ex propositione Joannis Huls damnata in Conc. Constant. *Sess. 15. quilibet Tyrannus licitè potest à quocunque subdito interfici ;* ideoque tunc ad Superiorem , vel si talem non habet , ad judicium publicum totius communitatis recurrendum erit ; quæ illum regno privare poterit , si nolit ab injuriis desistere ; accepit enim Princeps vel Rex potestatem suam ab ipsa republica non in destructionem , sed ædificationem. *Suar. d. 13. de bell. Sect. 8. & plurimi apud Dicast. 501.*

2. Malefactores reipublicæ noxii à Principe vel Magistratu licitè proscribuntur à quibusvis liberè occidendi , etiam proposito occisionis præmio ; quia tunc quilibet constituitur Minister publicus justitiæ ; requiruntur tamen 4. Conditiones 1. Ut scelus sit notorium , quod aliter puniri non potest ; 2. Ut bannitus vel proscrip- tus non occidatur ex odio, vel privata vindicta,

sed ex zelo justitiæ publicæ ; 3. Ut occisio non fiat extra territorium proscribentis , nisi Dominus territorialis expressè vel tacitè consentiat, qualiter semper consentire cum communi Juristarum docet *Dian. p. 5. t. 4. res. 24.* 4. Ut non fiat à Clerico , id enim prohibet Ecclesia *C. sententiam : ne Clerici* ; neque à proximè conjuncto, patre vel filio ; id enim vetat reverentia & pietas, nisi gravissimum reipublicæ malum, quod rarum est , aliter averti non posset ; tunc enim prævaleret bonum commune.

3. 3^{ti}o. Licitè occidi non potest deprehensus in adulterio , etiam ab ipso judice, nisi servato juris ordine : patet ex propositione 19. ab Alex. VII. damnata : *Non peccat maritus propriâ auctoritate occidens uxorem in adulterio deprehensam ; Ratio est Charitas Christiana & justitia* ; quibus maximè repugnat hominem ad eò imparatum & impœnitentem citra ullam necessitatem non servato juris ordine occidi ; leges civiles , quæ videntur id permittere, vel sunt iniquæ , & per jus Canonicum correctæ , vel tantùm remittunt pœnam homicidis debitam ; aliud est de Bannitis , qui sunt hostes reipublicæ & aliter occidi non possunt ; ut supponitur. An vagabundi ob furta occidi possint dixi *Cas. 32. n. 4.*

4. QUÆR. II. An occidere liceat injustum vitæ aggressorem ? R. Licere servato moderamine inculpatæ tutelæ , ita ut non plus noceatur, quàm pro defensione vitæ est necessarium ; ideoque si invasus fugiendo , clamando vel vulnerando possit se liberare , non licebit occidere ; est communis & certa , tum ex utroque jure *L. 3. ff. de just. & jur. C. jus naturale dist. 1. C. significasti 2. de homicid.* ubi dicitur vim vi repellere

lere omnia jura omnesque leges permittunt: tum ex consensu DD. cum *D. Th. sup. a. 7. Ratio* sumitur ex ipsa lege naturæ & ordine charitatis, quibus quisque vitam propriam præferre potest alienæ, & sui defensor non tam occidit autoritate privatâ, quam publicâ ab utroque jure concessâ, neque propterea directè intenditur mors, sed sola actio defensiva, ex qua præter intentionem mors tanquam effectus sequitur; sicut medicus intendit solam sectionem venæ tanquam medium ad sanitatem, non verò dolorem vel debilitatem, quam ex sectione prævidet futuram. *Bannes, Salon. in a. 2. q. 64. a. 7. & ibid. Sylv.*

Ex dictis imò resolves seqq. Etsi in gratia s. constitutus ex charitate vel pietate posset permittere mortem propriam, si in vasor sit parens, filius, frater, Superior vel persona Reipublicæ necessaria aut peccator in disgratia moriturus; ad hoc tamen non tenetur, quia ipse non est certus de statu gratiæ, & in vasor seipsum juvare potest & tenetur, desistendo à violentiâ.

2. Licitè occiditur aggressor, etsi per aggressionem formaliter non peccet, ut furiosus, ebrius, amens, quia infert injuriam materialem gravissimam.

3. Adulter cum uxore deprehensus & propterea in vasus à marito potest se defendere defensione etiam occisivâ, si opus est, quia maritus nullum jus habet vitam ejus aggrediendi.

4. Bannitus non potest se defendere contra 6. aggressores vitæ in provincia proscribentis, neque malefactor vim inferre satellitibus se capere volentibus, quia justè aggrediuntur, imò, quamvis quis innocenter esset capiendus ad mor-

rem, satellites occidere non posset, nisi forent conscii ipsius innocentia; quia ita postulat commune bonum, ut Ministris officium publicum bonâ fide exercentibus vis non inferatur, *Steph. t. 4. d. 5. n. 10.*

5to: Si aggressor inflictio vulnere fugiat, non licet eum in fuga lædere vel occidere, quia hoc non esset se defendere ab injuria futura, sed vindicare præteritam.

6. Quodcumque me ipsum justè defendo, aggressorem mutilando vel occidendo, etiam alius eodem modo me posset defendere.

7. Si quis decrevit & paratus sit me occidere, sed nondum aggrediatur, occidi non potest, quia necdum vim infert; si verò aliquid agat, vel proximè paret se ad occidendum, aut de facto struat insidias, non teneris expectare primum ictum, sed potes prævenire; & si opus est occidere; *Lug. diss. 10. n. 157. Spor. t. 5. in decal. c. 2. num. 150. quod Metzger. t. 12. d. 27. a. 4. n. 2. dicit, esse certum, quia tunc adest præsens & actualis moraliter aggressio: v. g. latrones in via ante te & retro obsident, ut nullus sit effugii locus, quin prævenias occidendo; aut quis miscuit tibi lethale venenum, quod evitare non possis, quin artificio vel astu illud apponas vel propines ipsi auctori; aut si Dominus convocet servos ad te occidendum, & fugere non possis, quin occidas Dominum viam intercludere volentem, omnes hos licitè occidis, quia jam tunc actu vitam aggrediuntur. Quod si aggressio non sit proxima & actu moraliter præsens, sed remota; v. g. nôsti pro certo, quòd inimicus tuus decreverit te datâ occasione vel per se vel per suos occidere, juxta Lug.*
&

& alios adhuc poteris pravenire occidendo; sed in praxi non videtur id posse admitti, tum, quia sic facilè turbabitur Respublica aperiendo ostium ad patrandam homicidia occulta; tum, quia vix unquam deerit alius evadendi modus se v. g. pramuniendo, Judicem implorando, animum inimici per amicos emolliendo, se ad tempus subducendo, &c. *Less. Haun. t. 2. c. 6. cont. 4. Metzger n. 4. 8vò.* Non teneris fugere in vasorem, si per hoc gravem incurras ignominiam, ut si sis vir nobilis vel persona militaris: hanc sententiam *La Croix lib. 3. p. 1. n. 803.* dicit communissimam. Ratio est; quia adest moralis necessitas se defendendi: Clericis verò & Religiosis aut etiam Laicis plebeis & vilibus rarò probrosum est fugere, imò nemini, etiam Principi vel Nobili, si aggressor sit amens, ebrius, pater, filius vel Superior, ideòque tunc erit fugiendi obligatio.

QUÆR. III. An liceat occidere injustum aggressorem honoris vel famæ? v. g. quis minatur vel nititur tibi, tuæ religioni aut familiæ inferre gravem calumniam, spargendo falsa crimina, falsò apud Judicem accusando, testando, &c. *17.* Non licere; idque nunc certum videtur non tantum respectu Religiosorum & Clericorum, de quibus expressè loquitur *propof. 17.* ab Alex. VII. damnata, quæ sic habet: *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel sua religione spargere volentem occidere, &c.* sed etiam respectu Laicorum; nam propositiones sequentes loquuntur indefinitè, ut *18.* ab eodem damnata: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià viâ*

non potest innocens damnum vitare ; & zoma damnata ab Innoc. XI. Fas est viro honorato occidere invasorem , qui nititur calumniam inferre , si aliter hac ignominia vitari nequit ; idem quoque dicendum , si quis impingat alapam , vel fuste percutiat , & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat. Ratio damnationis est , quia occisio infamatoris non est aptum medium propulsandi infamiam ; vel enim calumniam intentatam in iudicio idoneè probare potes , & tunc auctoritate iudicis sine homicidio honorem tueri teneris ; vel non potes probare ; & occidendo majorem incurres infamiam , quia traheris ad iudicium ; & condemnaberis ut homicida ; deinde occisio infamatoris ejus dicta non vincit falsitatis , ergo est ineptum medium recuperandæ vel conservandæ famæ : his non obstantibus , si quis velit tibi impingere alapam valdè ignominiosam , nec absque gravi dedecore fugere possis , aut quis velit uxorem vel filiam opprimere , rem magni momenti auferre , adhuc probabile est , quòd possis opponere gladium ; si invasor vicissim opponat , jam non tantum honorem , pudicitiam aut bona temporalia , sed & vitam aggreditur , pro qua conservanda occidi poterit. *Carden. 2. crisi d. 21. c. 2. art. 4. Sotus , Navarr. Less. Lug. d. 10. nu. 185.*

QUÆR. IV. Quid circa invasorem pudicitia? R. seqq.

10. 1. Si fœmina fugâ , clamoribus , minis , precibus aut lachrymis se ab invasore liberare possit ; certum est , quòd non liceat invasorem occidere , imò nec vulnerare ; quia hoc foret excedere moderamen inculpatæ tutelæ.

2. Si

2. Si foemina aliter se defendere non possit, quam occidendo violentum stupratorem, id licere praesertim, si adsit periculum consensûs (utî plerumque adest) probabilissimè docent *Sylvest. Nav. Valent. Dian. p. 2. t. 15. resol. 16. Sylv. q. 9.* Ratio est, quòd pudicitia sit magnum bonum, quod puella honesta longè praefert bonis temporalibus, pro quorum conservatione licere occidere injustum invasorem, dicitur q. seq. & insuper hîc accedit plerumque periculum consensûs seu peccati formalis. At poteritne etiam alius v. g. pater vel amicus puellæ talem stupratorem occidere? *R. Affirm.* Si aliter impedire nequeat stuprum, & puella nolit consentire; quod addo, aliàs enim certò non poterit, quia puellæ consentienti non fieret injuria.

QUÆR. V. An liceat occidere invasorem bonorum temporalium?

R. I. Non licet pro conservatione rei exigui momenti, vel pro jure inchoato, aut re nondum possessa, patet ex Prop. 31. damnata ab Innoc. XI. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei. 32da: Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Ec. 33tia: Licitum est tam heredi, quam legatario contra injustè impediens, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel prabendam contra eorum possessionem injustè impediens. Ratio est, quia ejusmodi res aliis mediis recuperari possunt, vel ex charitate contemni debent pro conservanda vita proximi in peccato plerumque morituri, & talis occidendi licentia Rempublicam infinitis*

involveret turbationibus, sicque intelligendus videtur *S. August. Lib. 1. de lib. arbit. C. 5.* ubi dicit, eos non esse immunes à peccato, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humanâ cæde polluti sunt.

12. *De II.* Res magni momenti, si aliter conservari vel recuperari nequeant, contra invasorem defendi possunt defensione occisivâ. Dico, *si aliter recuperari nequeant*; nam, si sit spes probabilis rem per Judicem recuperandi, erit saltem contra charitatem furem occidere. *Cajet. Sot. Navarr. Sylv. q. 8. Metzger n. 7.* ubi vocat communem DD. *Sporer n. 154.* id dicit esse certum, si bona non tantum sint magni momenti, sed etiam pro conservanda vita & statu valde necessaria, idque extendunt etiam ad Clericos & Religiosos; quia hi æquè ac Laici jus habent ad tuenda sua vel Monasterii bona, neque à jure prohibentur; dicunt tamen eos, si ex hac causa occidant, defectu lenitatis probabilius fieri irregulares, etsi oppositum etiam sit probabile. *Probatur 1.* Quia temporalia per se sunt necessaria ad vitam conservandam, & charitas non exigit facere magnam jacturam bonorum temporalium pro vita proximi, nisi ad summum in gravi vel extrema necessitate; invasor autem non est in necessitate, sed malitia, à qua si non desistat, uti potest & debet, sibi imputet, quòd lædatur in vita. *2dò:* Id exigit communis securitas, & permittitur utroque jure, *L. 4. ff. ad L. Aquil. C. interfecisti de homicid. C. olim de restit. spol.* ideòque non privatâ, sed autoritate à legibus concessâ occiduntur. *3tiò:* Id probat consuetudo orbis jure gentium introducta, quâ bella geruntur solorum temporalium causa
cum

eum eade plurimorum hominum; non autem solus ille, qui actu res tuas invadit, sed & qui rebus ablatiis fugit, in fuga, antequam ad locum tutum pervenerit, occidi potest; si res aliter recuperari nequeat, quia tamdiu cense- tur actualis inuasor: summa autem, pro qua conservanda quis licitè occidi potest, debet esse multò major, quàm ea, quæ est materia gravis furti. *Carden.* statuit pro divite 40. aureos, pro paupere, qui suis multùm indiget, sufficerent auri 3. 4. vel quinque.

Dices 1mò. Non licet occidere inuasorem famæ & honoris, cum tamen bona famæ sint altioris ordinis, ergo nec inuasorem tempora- lium bonorum. *2dò: Exod. 22.* reputatur homicida, qui furem diurnum occidit. *3. C. suscepti- mus de homicidio*, dicuntur peccasse, qui pro conservandis rebus transitoriis fures occiderant. *4.* Aliàs etiam possent occidi testes iniqui & Judex, qui cum gravissimo damno meo ini- quam feret sententiam. *5.* Ordo charitatis exi- git bonum vitæ præponi temporalibus. *2. Ad 1. N. C.* honor non est tam necessarius ad con- servandam vitam, quàm bona temporalia, & oc- ciso calumniatoris non est medium aptum re- cuperandi honoris, ut supra ostensum est; *Ad 2.* Lex illa judicialis agit de foro externo, in quo occidens furem diurnum præsumitur exces- sisse moderamen inculpatæ tutelæ, eò quòd fur diurnus clamando, vel aliter facilè abigi, aut saltem dignosci & apud judicem accusari pos- sit; secus & ipse licitè occidi poterit. *Ad 3.* Dictum C. loquitur de iis, qui excesserant mo- deramen. *Ad 4. N. C.* occidere testem vel ju- dicem est contra bonum commune; eò quòd
homi-

homines meritò deterrerentur à ferenda sententia & testimonio etiam justo, quod non tenet de occisione furis privati. *Ad 5.* Ordo charitatis tunc ad summum exigit vitam proximi præponi, si proximus sit in gravi vel extrema necessitate, in quali non est iniquus inuasor; Resolutio Casus satis constat ex præmissis, ea reperere superfluum duco.

CASUS XXXV.

De Bello & Duello.

PYrrhus Princeps interrogat ex Consiliariis, 1. *Qualiter liceat bellum offensive & defensivum?* 2. *Quid si causa bellandi sit dubia, vel solum probabilis, aut adsit odium, vana gloria?* 3. *An in belli socios vocari possint infideles.* 4. *An quis militare possit in bello injusto vel sub Principe Acatolico.* 5. *Quid in dubio.* 6. *An fides & pacta servanda hostibus infidelibus vel Hereticis, num in his Papa dispensare possit.* 7. *An liceat duellum ad propulsandam notam infamiae.* 8. *An ad terminandam litem.* 9. *Ad finiendum bellum.* 10. *An saltem liceat in loco condito comparere ex gravi metu, vel cum scitur pugnam esse impediendam.* 11. *Quas poenas incurrant Principes duella permittentes, duellantes, cooperantes, spectantes, Clerici.* 12. *Quid de privatione sepulturae.* 13. *An haec poena incurrantur ipso facto, & ab iis absolvi possint regulares.* 14. *Quibus casibus ista poena non incurrantur?* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid & quotuplex sit bellum?

R. Bellum est pugna multitudinis contra mul-

mul-

multitudinem extraneam ; differt à seditione, quæ est concitatio civium ad pugnam ; à rixa, quæ est pugna paucorum ; à duello, quod est pugna singularis ex condicito. Est autem bellum duplex, defensivum unum, offensivum alterum ; defensivum est, quando vis iniqua repellitur, & hoc cuivis privatâ authoritate licitum est, defensio enim est juris naturalis, cum hac tamen disparitate, quòd privatus non possit plùs facere, quàm præcisè opus est ad propulsandam vim iniquam ; potestas autem publica potest ultra procedere scilicet in vindictam illatæ injuriæ ad bellum offensivum, id est tale, quo vis infertur. Utrumque bellum tam offensivum aliquando licitum esse, est de fide contra Manichæos & Anabaptistas, quos secuti sunt Cornelius Agrippa & Erasmus interdicentes bella Christianis maximè contra Christianos propter illud Matt. 26. *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt*, sed textus loquitur de privata vindicta, non de bello ; constatque ex innumeris Sacræ Scripturæ locis, Dei jussu, consilio & auxilio bella gesta fuisse. Et quamvis Alexander III. c. 1. *De Treuga & Pace* graviter prohibuerit bellum tempore Adventûs & quadragesimæ, tamen prohibitio illa non est usu recepta, vel jam est consuetudine abolita ; Imò etiam die festo licitum esse pugnare, si postulet necessitas vel notabilis utilitas, docet *Dicast.* & alii apud *La Croix* hîc, maximè cum videatur esse opus non servile. Ut verò bellum offensivum justum & absolutè licitum sit (*defensivum* per se loquendo de jure naturæ semper licitum est) requirit sequentes conditiones.

1. Ut

1. Ut geratur à Principe vel Magistratu Superiorem non agnoscente *S. Th. 2. 2. q. 40. a. 1.* Ratio est, quod Superiorem non habens, ipsemet de injuria illata cognoscere, judicare & justo modo vindicare possit, qui autem Superiorem habet, potest & debet eum implorare.

2. *2do*: Requiritur, ut fiat ex justa causa v. g. ad recuperanda injustè ablata, ad restituendam pacem & securitatem publicam, ad subjugandos rebelles. In dubio, an subsit justa belligerandi causa, Princeps, Consiliarius, omnesque cooperatores peccant gravissimè bellum inferendo cum obligatione compensandi omnia damna inde exorta: tenetur ergo habere judicium saltem practicè & moraliter certum de justitia belli *Sporer c. 2. n. 99.* Si pro utraque parte stet æqualis probabilitas & simul pro una possessio, illa bello impeti non potest, sicut non potest condemnari à iudice.

3tio: Ut non fiat ex odio, vana gloria, aut privata vindicta, sed amore boni communis; defectu tamen hujus conditionis, dummodo aliunde adsit justa bellandi causa, non erit obligatio restitutionis:

3. Sed quid si Princeps Catholicus in belli socios vocaret vel etiam juvaret infideles? *R.* Id ex natura sua non esse malum, præsertim si bellum geratur contra alios infideles, ordinariè tamen non licet Principi Christiano uti auxilio infidelium contra Christianos ob gravissima scandala & mala inde oriri solita, eò quòd nec fœdera servent, nec personis, locis aut Reliquis Sacris honorem deferant, omnia profanent, infantes ad seducendum abripiant. *Sylvius. Rodrig. Regin. L. 21. n. 100.* Ex dictis.

Infe-

Inferes seqq. 1. In bello evidenter injusto 4.
nemo militare potest, ut per se patet; quare
gravissimè peccant, qui in bello religionis assi-
stunt Principi A catholicico vel infideli; ejusmodi
enim bellum, cum tendat in destructionem Ec-
clesiæ & propagationem infidelitatis, justum
esse non potest; si Princeps A catholicico contra
Catholicum gerat bellum justum, per se lo-
quendo non est illicitum sub illo militare, dum-
modo absit periculum perversionis, scandali &
sacrilegii.

2. Si dubium sit de justitia belli, subditi & 5.
milites antecedenter inscripti possunt & tenen-
tur Principi bellum imperanti obedire, *Gloss. in*
C. quid culpatis 23. q. 1. quia possessio est pro
authoritate Superioris, idque exigit bonum
commune. Aliud est de extraneis, qui non vi-
dentur militiam amplecti posse, nisi sit gravis &
fundata præsumptio pro ejus justitia; cum enim
Principi non sint subjecti, sponte & sine causa
exponerent se periculo gravissimæ injuriæ infe-
rendæ; si pro utraque parte sint motiva gravia,
posset quis pro parte, pro qua volet, militare,
Dian. p. 4. T. 4. R. 32. Vid. *Grotium L. 2. C. 1.*
modò habeat justam causam militiam sub alter-
utra parte amplectendi, aliàs debet abstinere,
cum enim non constet moraliter certò de justitia
belli, sine causa suam & aliorum vitam exponit
periculo.

3. Fides & pacta hostibus etiam infidelibus 6.
vel Hæreticis servanda sunt, etsi forsan bello
injusto sint extorta; nam id exigit securitas so-
cietatis humanæ, ne pacta temerè rupta gra-
viores post se turbationes trahant, neque in his
Papa dispensare potest, nisi cedant in grave
præ-

præjudicium religionis vel fidei Catholica.

7. QUÆR. II. Quid circa duellum?

R. Seqq. 1. Duellum, græcè monomachia est duorum vel etiam plurium certamen, uno indicente, altero acceptante; est peccatum gravissimum & duplex homicidium, dum vitam proximi injustè aggreditur, & suam periculo exponit.

2. Non est licitum ex odio vel vindicta, ut per se clarum est, neque ad ostentationem virium, aut ad propulsandam notam ignaviae, ut patet ex propof. 2. ab Alex. VIII. damnata; *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Ratio est: quòd illa nota consistat in mera apprehensione imprudentum, & evitari possit, si provocatus dicat: ego tuâ conditione opus non habeo, hoc gladio paratus sum omni loco & tempore contra quemvis aggressorem me defendere: aliud est de fuga in actuali aggressione, quæ homini nobili vel militari ex natura rei omnium hominum judicio ignominiosa ducitur; duellum autem recusans non censetur fugere, sed legem Dei & naturæ observare.

8. 3. Neque licet autoritate Judicis ad indagandam veritatem vel justitiam causæ, ad terminandam litem vel purgandam suspicionem criminis, quia est medium fallax & superstitiosum ad illum finem; frequenter enim contingit innocentem succumbere, & hoc modo expectare à Deo ostensionem veritatis vel innocentia, est formalis Dei tentatio. C. 1. & 2. de purgat. vulgari. S. Th. q. 95. a. 8. Laym. Metzg. Dicast. n. 213.

9. 4. Probabiliùs licet offerre & acceptare duellum,

lum, si id necessarium sit ad infringendas hostium vires vel animos, vel ad finem belli victoriamque facilius consequendam. Exemplum habetur *Lib. 1. Reg. 17.* de David & Goliath: *similiter*, si Judex duos ad mortem condemnatos jubeat congregari, quia tunc alter alterius Minister justitiæ constituitur; etsi Judex peccet, si id faciat ad solam suam & spectantium oblectationem.

5. Si inimicus dicat: auferam rem tuam, vel occidam te, nisi cras in isto loco mecum congregaris; non licet congregari, potes tamen te defendere etiam occidendo, si impetaris: & quamvis *Less. Laym. Sporer* non improbabiler excusent virum nobilem in aula vel militarem in castris, qui provocatus se sistit meræ defensionis gratiâ, ne alioqui ob suspicionem ignaviæ dignitate, officio vel favore Principis vel Ducis priveretur, eò quòd per provocationem fiat actualis aggressio non tantum honoris, sed & officii ac dignitatis, quæ inter temporalia magni momenti reputantur; verius tamen est, id non licere, etsi permissum sit dicere: *Hoc ense me defendam, ubicunque me aggressus fueris, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani.* Dices: exire ad locum condictum est actio indifferens, ergo licita erit saltem ex tam gravi causa. *R. N. Ass.* Exire ad locum condictum in his circumstantiis, non est actio indifferens, sed realis duelli acceptatio.

6. Alii excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secuturam pugnam vel impediendam absque periculo gravis incommodi, sed id plerumque est scandalosum, & in praxi periculosum.

A a

QUÆR.

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

II. QUÆR. III. Quid circa pœnas duellantium?

R. Seqq. 1. *Trid. Sess. 25. C. 19. de reform.* excommunicat Imperatores, Reges, Principes, &c. qui in suis territoriis concedunt locum ad exercendam monomachiam, & eosdem locis vel castris, in quibus duella permittuntur, privat, si ea ab Ecclesia obtinuerint, & si feuda fuerint, statim redeunt ad Dominum.

2. *do*: Eandem excommunicationem perpetuamque infamiam incurrunt, & ut homicidæ puniri jubentur duellantes, & eorum patroni.

3. Hæc excommunicatio extenditur ad omnes consilium, operam vel favorem præstantes, litteras provocatorias scribentes, scienter deferentes, arma ministrantes, etiam non secuta pugnâ, ut in terminis habet Bulla Clem. VIII. Item ad spectatores, qui palam & studiosè accedunt, quia tales suâ præsentia censentur eos animare; secus, si ex occulto vel obiter & in transitu aspiciant, aut si ex composito quidem accesserint, sed pugna in effectu non sit secuta; tunc enim reverà non fuerunt spectatores.

4. Clerici duellantes præter excommunicationem incurrunt privationem omnium beneficiorum & inhabilitatem ad ea impostero obtinenda; potest tamen in his, nisi homicidium vel mutilatio secuta fuerit, Episcopus dispensare. *Pyrh. L. 5. T. 14. n. 5.*

12. 5. Privantur sepulturâ Ecclesiasticâ, qui in ipso conflictu decedunt; si duellans moriatur in alio loco, vel post intervallum temporis dato signo pœnitentiæ, non est privandus sepulturâ; quia talis non censetur mortuus in ipso conflictu,

ctu, & pœnalia utpote odiosa strictè sunt interpretanda; si duellum sit notorium, ipso facto incurritur privatio sepulturæ; si non sit notorium, requiritur sententia declaratoria; ideòque tunc res ad Episcopum vel ejus Vicarium deferenda est; etiamsi dederit signa pœnitentiæ, ut habet Agenda Colonienſis edita anno 1720. pag. 156. si Ordinarius longè absit, debet mortuus sepeliri, etsi Episcopus crimine ex post publicato possit corpus facere exhumari.

6. Quamvis excommunicatio, suspensio, interdicitum, & ex praxi Ecclesiæ etiam privatio sepulturæ incurrantur ipso facto, infamia tamen, privatio beneficiorum & amissio bonorum, cum privent jure acquisito, requirunt sententiam declaratoriam.

7. Dictam excommunicationem Greg. XIII. & Clem. VIII. extendunt ad duella etiam privata, eamque reservârunt soli Papæ, *Laym.* tamen *hic c. 5. n. 4.* dicit, has constitutiones in Germania & partibus septentrionalibus in tanto rigore non esse receptas; saltem probabilius est cum *Bonac. Comit. L. 6. mor. q. 17. Regin. t. 2. L. 21. n. 83. Filicet. Pirh. n. 3. Tamb. de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. Sporer n. 112.* Episcopos & mendicantes ac cum iis participantes exceptis Italis extra urbem (hi enim specialiter excipiuntur apud *Maran. in summa Bullarii V. Casus reservatus fol. 119.*) ab hac excommunicatione, si crimen occultum sit, absolvere posse, sicut possunt ab aliis Casibus Papæ extra Bullam Cœnæ reservatis, ut dicam *Cas. 116. q. 3.* in irregularitate autem secuto homicidio etiam occulto solus Papa dispensare potest.

QUÆR. IV. An semper prædictæ pœnæ incurrantur?

A a 2

R.

14. R. Quamvis omne duellum autoritate privatâ sit illicitum, pœna tamen, quia est strictæ interpretationis, sæpe non incurritur, ut

1mo. Si conflictus fiat armis ineptis ad graviter vulnerandum v. g. pugnis, levi baculo, quia non est certamen grave.

2. Si locus vel tempus non designetur, requiritur enim designatio loci & temporis copulativè, *Dian. p. 3. t. 13. resol. 59.* aut si tantum designetur locus vel tempus in genere v. g. tecum pugnabo, quamprimum mihi extra urbem occurreris.

3. Si subitâ irâ gladios extrahant, aut durante eodem calore iracundiæ in alium locum pergant tutiùs pugnaturi, quia non est propriè duellum sed continuatio prioris rixæ.

4. Consulens non incurrit, si consilium revocavit, quantum potuit, licèt secutum sit duellum; *Diana & alii*: si verò consilium non revocavit, incurrit, duello etiam non secuto, quia consilium ratione suâ & non tantum ratione effectûs prohibetur. Si dicas eo ipso, quo duellum consulo, pecco, & pœnas incurro, quia consilium ratione suâ prohibetur, & pœna incurritur effectu non secuto, ergo revocatio consilii non potest tollere pœnam, quam jam incurri. R. Eo ipso quo duellum consulo, pœnas incurro absolutè N. sub conditione, si ante effectum non revocem consilium, quantum possum *Conc.* jura statuunt pœnam excommunicationis in consulentem non absolutè & simpliciter, sed sub conditione non revocati consilii.

5. Superior non tantum mandans, sed & permittens, aut pro condigno non puniens insurrit excommunicationem, quia non adhibet
media

media necessaria ad extirpandum nocentissimum reipublicæ crimen.

6. Ministrans arma amico, qui absque eo æquè citò & audacter erat pugnaturus aliis armis, tantùm ut cum minori periculo pugnet, per se loquendo neque peccat, neque pœnam incurrit, quia non facit, ut amicus duellet; sed ut duellet cum minori periculo, in quo nihil est mali, dummodo non dentur arma contra pactum duellantium inæqualia; *La Croix L. 3. p. 1. n. 854.* intellige; si duellum impedire non possit, aliàs enim ad hoc obligabitur ex charitate.

C A S U S XXXVI.

De injuriis in bonis famæ & honoris.

Querulosa in honore & fama plures læsit irridendo, subsannando. 1. De personis cognitis & incognitis temerè suspicando, judicando. 2. 3. 4. falsa crimina ad evendum honorem proprium imponendo, occulta Superioribus vel etiam aliis consilii & solatii causâ aperiendo. 5. Crimina coram aliis exprobrando. 6. Propria manifestando. 7. Bona malè interpretando, remissè laudando. 8. Mendaces, fures, superbos, spurios, meribibulos, &c. nuncupando. 9. De persona indeterminatè. 10. Dicendo crimen ut auditum. 11. Coram uno viro gravi, vel coram marito. 12. Eidem, vel diversis detrahendo in materia levi. 13. Detractionibus attendendo, non impediendo, in vitam inquirendo. 14. Publica in- & extra locum publicitatis etiam oblivione sepulta

verbo, scriptoꝛe propalando. 15. Et seqq. secreta
pro- & commissa etiam iniquè detecta sub pretextu
boni communis & privati revelando. 19. Et seqq.
Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid sit fama, honor, & quæ
vitia iis opposita?

ꝛ. 1. Fama est multorum existimatio bona
vel mala, de vita vel moribus alterius: honor
est externa testificatio de alterius bonitate vel ex-
cellentia. *S. Thom. 2. 2. q. 103.* si fiat verbis,
dicitur laus, quæ, si clarescat, dicitur gloria,
honor prout contradistinctus à fama seu intrin-
seca existimatione, est minus bonum, quàm fama,
quia minus est extrinsecè significari, quàm internè
judicari bonus.

ꝛ. 2. Bonæ famæ opponitur suspicio, judi-
cium temerarium, detractio; honori opponi-
tur genericè contumelia, quæ est testificatio de
vitiis vel defectibus alterius, & plerumque fit
in præsentia dehonoreti, quamvis etiam fieri
possit in ejus absentia, ut si quis dehonoret
ejus statuum; si dehonoreti fiat objiciendo cul-
pam, propriè dicitur contumelia; si objiciatur
defectus naturalis v. g. cæcitas, deformitas, vo-
catur convitium; si indigentia, in qua alteri
succurristi, improprium; si fiat verbis vel ge-
sticulationibus, subsannatio; si lusu verborum
ad excitandam in alio erubescensiam, irrisio vel
illusio: hæc omnia ex genere suo sunt morta-
lia, & reipsa talia, si dent alteri justam cau-
sam solvendi amicitiam, vel gravis contrista-
tionis.

2. QUÆR. II. Quid circa suspensionem & judi-
cium temerarium?

ꝛ. Seqq. 1. Suspicio est quædam inclinatio in-

intellectus in unam partem, quæ, si sit de defectu proximi sine rationabili causa, dicitur temeraria, ad quam reducitur assensus debilis vel dubius de defectu alterius; iudicium temerarium in presenti materia est assensus de malitia alterius ex modo tendendi firmus & quasi certus, ita ut iudicans nolit ulterius in veritatem inquirere, nec à iudicio desistere, cum tamen non adsit causa vel motivum sufficiens ita iudicandi; causa sufficiens vocatur, quæ utcumque est conjuncta cum tali effectu; causa insufficientis, quæ rarò vel nunquam: v. g. vides de nocte juvenem furtivè ingredi domum mulieris suspectæ, est causa sufficiens suspicandi aliquid contra sextum præceptum; secus, si clarâ die talem domum transeat vir honestus; majora tamen iudicia requiruntur ad iudicandum, quàm suspicandum.

2. Suspicio temeraria est ex genere suo tantum veniale; est communis cum *D. Th. q. 60. a. 3.* ubi citat *S. August.* Ratio est; quia suspicio non tollit simpliciter æstimationem, sed leviter tantum diminuit aut reddit dubiam; per accidens tamen fieri potest mortale, ut si Superior non tantum temerariè suspicetur, sed & idè graviter puniat, ab officio removeat, suffragium neget.

3. Iudicium temerarium est ex genere suo mortale contra justitiam, quia temerè tollit bonam de proximo existimationem, ad quam ille jus habet; usque dum probetur malus, est communis & certa. *Luc. 1. Nolite iudicare, & non iudicabimini. S. Th. L. c.* ut autem actu sit mortale, debent concurrere hæc tria: 1. Iudicium deliberatum, firmum, & quasi indubitatum de

determinata persona; si enim iudicium non sit firmum, erit mera suspicio vel dubium, aut si non sit de persona determinata vel cognita, nulli determinatè fiet gravis injuria. 2. Materia gravis, qualis sufficit ad mortale detractionis. 3. Notabilis temeritas, qualis non est, si probabile iudicetur certum; oritur autem temeritas vel ex malitia propria, vel ex odio & invidia; facile enim de iis malè iudicamus, quibus malè afficimur, vel demum ex longæva experientia, ex quo capite senes magis sunt suspiciosi.

§ QUÆR. III. Quid sit detraçtio?

¶ Est injusta & occulta alienæ famæ denigratio. *S. Th. q. 73. a. 1.*

Dicitur 1. *Injusta*: nam, quamvis nullo casu licitum sit alicui falsum crimen imponere, hoc enim foret perniciosum mendacium intrinsecè malum, uti nunc certum est ex prop. ab Innoc. XI. damnatis. 43. *Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* 44. *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. V. dicend. Cas. 46. à n. 15.* sæpè tamen licitum est verum, sed occultum proximi crimen revelare, si id necessarium sit ad aver-tendum grave damnum Reipublicæ vel proximi; unde non peccant, qui servato fraternæ correctionis ordine occultum alterius crimen Superiori manifestant, ut emendetur, occasio peccandi tollatur, indignus ad officium non promoveatur; aut amicum monent, ab eo ut sibi caveat, quem sciunt esse furem, seductorem, ejus

ejus vitæ insidiatorem, ut absteineat à matrimonio noxio, item ad habendum auxilium, consilium, solatium in gravi afflictione &c. caute tamen hîc procedendum, ne scilicet citra necessitatem aut pluribus, quàm oportet, vel sinistra intentione occultum crimen detegatur; *si dicas*: pro habendo auxilio vel solatio in gravi necessitate non licet auferre pecuniam, ergo nec famam per manifestationem criminis occulti, quia fama multò est pretiosior pecuniâ. *Bl. N. C.* Proximus in pecuniam habet verum jus, in famam autem, postquam crimen admisit, non habet jus fundatum in vera virtute & innocentia, sed in falsa hominum existimatione, quam falsitatem ex justa causa manifestare licet.

Dicitur 2. *Occulta*, in quò specie distinguitur 6. à contumelia, sicut furtum à rapina; detractio enim fit absenti, contumelia præsentis, cum scilicet verus vel falsus defectus in faciem exprobratur; quod si fiat aliis præsentibus, includit detractionem & duplicem specie malitiam specialiter in confessione explicandam.

Dicitur 3. *Aliena fama*; nam seipsum infamare occultum v. g. crimen propalando non est propriè detractio, cum non fiat invito famæ Domino, neque peccatum mortale, sed solum veniale prodigalitatibus; homo enim est perfectus famæ Dominus non minùs, quàm pecuniæ; sicut ergo prodigendo pecuniam peccat tantùm venialiter, sic & prodigus famæ; dico per se; nam, sicut manifestatio proprii criminis per accidens potest esse actus virtutis, si scilicet sit utilis vel necessaria ad emendandum proprium vel alienum peccatum, ad tollendas suspiciones, odia, dissensiones vel injustas vexas

aliorum, sic & per accidens fieri potest mortale, ut si manifestes tuum delictum cum jactantia, complacentia, cum infamia tuæ familiæ vel communitatis religiosæ vel complicitis, cum gravi scandalo vel damno spirituali tuorum, eò quòd in officio tuo sinè bona fama fructificare non possis; hìc enim valet: *Curam habe de bono nomine.* Eccl. 4.

8. Dicitur 4. *Fama denigratio*; nam per detractionem non semper tota fama tollitur, sed minuitur, obscuratur, denigratur, idque vel directè 4. modis, falsum crimen imponendo, verum aggravando, occultum manifestando, bona malè interpretando; vel totidem modis indirectè, alterius bonitatem negando, extenuando, tacendo, quando silentium æquivaleret assertioni defectus alieni, frigidè laudando: omnes hos modos expriment vulgati versus: *Imponens, augens, manifestans, in mala vertens: qui negat aut minuit, reticet, laudatque remisè.*

9. QUÆR. IV. An & quale peccatum sit detra-ctio?

Æ. Est peccatum contra charitatem & justitiam, & quidem gravius furto; quia privat majori bono, scilicet famâ; *S. Th. a. 2. Detractores Deo odibiles.* Rom. 1. Ut autem detra-ctio sit culpa mortalis, requiruntur duo: 1. Perfecta deliberatio, cujus defectu à mortali excusantur, qui ob ignorantiam, passionis vehementiam vel linguæ præcipitantiam ad malitiam gravem non advertunt. 2. Materia gravis, quæ ex se vel circumstantiis proximum graviter infamet, sive illa sit peccatum mortale, sive veniale, sive defectus merè naturalis. Unde

DEDUCES seqq. 1. Potest aliquid respectu unius

unius esse graviter probrosum & peccatum mortale, non verò respectu alterius; sic de viro sancto & valde honorato dicere, quòd sit mendax, de religioso, quòd sit amans puellarum, quòd furtum vel duellum admiserit, est mortale; non item, si hæc dicantur de milite vel juvene nobili, quia hi potiùs de his gloriari, quàm erubescere solent; similiter dicere de puella, quòd sit superba, garrula; de germano, quòd sit bibulus, ex parentibus hæreticis natus, plerumque tantùm est veniale; dicere autem de aliquo honestæ reputationis, quòd sit spurius, aut de honesta matrona, quòd sit meribibula, in Italia & Hispania est valde probrosum, ideòque mortale.

2. Referre crimen non nominatâ personâ non est mortale, nisi ex circumstantiis dignosci possit, vel ejus infamia redundet in infamiam aliorum; ut si quis dicat aliquem religiosum ex illo monasterio esse adulterum, ex illa familia aliquam fuisse sagam, &c. tunc enim erit mortale cum onere restitutionis tantò gravius, quo plures personæ cognoscuntur esse in tali monasterio vel familia.

3. Referre crimen non ut certò commissum, sed ut ab aliis auditum est mortale, si sit periculum (ut plerumque est) ne quis audientium illud credat vel divulget ut verum, Metzger. n. 12. si audientes illud prævideantur credituri vel divulgaturi, non in vim tuæ narrationis, sed ex temeritate aut malitia, adhuc erit mortale contra charitatem, illis sine justa causa crimen proximi occultum & graviter probrosum referre; quia præbetur ansa, ut alii grave damnum in fama inferant.

4. Si-

12. 4. Sine causa manifestare crimen grave viro unico ac taciturno, adhuc est mortale, quia valde grave est etiam apud unum prudentem de gravi crimine sine causa infamari. *Lug. d. 14. n. 51. Spor. n. 63.* et si etiam oppositum, quod cum aliis docet *Less.* videatur probabile saltem tunc, quando non adest specialis causa, cur meritò nollet quis apud hunc diffamari, ut fit in religioso, clerico, subdito, qui mallet crimen suum occultum sciri à multis aliis, quàm à suo Prælato, Domino vel benefactore, à quo multum dependet; tunc enim ipse *Less.* fateretur esse mortale. *Lugo* à mortali excusat conjuges de occultis aliorum criminibus confabulantes finè periculo ulterius divulgandi, item, qui solatii causâ in confessione complicem revelant, vel de illata sibi injuria querulantur: qualiter crimina occulta judici vel Superiori denuntiari possint; dixi *Cas. 18. n. 6*

13. 5. Qui multis & distinctis detrahit in materia levi, non peccat mortaliter; aliud est de furtis minutis, quæ sunt diversis; hæc enim coalescunt in unam summam notabilem & cum furta furi sint multum utilia, ideòque magis attractiva, quàm læsiones famæ, hinc si per minuta furta posset citra mortale corradi materia valde notabilis, cujusvis bona essent in periculo, ideo quilibet meritò est graviter invitus, vel saltem tota hominum communitas ita exigente bono communi. Econtra si dicas aliquid leve, quod simul cum præcedentibus levibus detractionibus à te vel ab alio factis notabiliter famam minuit, peccas mortaliter; sicut si post levia vulnera infligas vulnus occisivum; quemadmodum enim mors consistit in indivisibili, & ideo morali-

raliter tribuitur ultimæ læsioni, ad quam tota sequitur, sic & gravis infamia consistit in iudicio indivisibili de gravi alterius malitia, & quamvis quælibet levis detractio ad illud iudicium disponat, attamen quia illud totum indivisibiliter sequitur ad ultimam detractiunculam, huic moraliter imputatur, sicut mors ultimæ læsioni vel ebrietas ultimo haustui. *V. Cas. 29. n. 13.* De obligatione restituendi famam dicam infra.

6. Non tantùm qui detrahit, sed & qui interrogando, applaudendo, animando est causa cœptæ vel continuatæ detractiois, peccat contra justitiam lædendo eum, cui detrahitur, & contra charitatem alium ad detractioem inducendo. Qui nudè audit gravem detractioem; ad eam tamen positivè non concurrit, neq; internè eam approbat; sed solùm non impedit cum facilè posset v. g. sermonem aliò divertendo, abeundo vel saltem signum displicentiæ dando, &c. per se loquendo mortaliter peccat contra charitatem tum respectu detrahentis, ejus grave peccatum, tum respectu infamati, ejus infamiam non impediendo: quod maximè tenet in superiore. Dixi *per se loquendo*, nam audiens sæpe excusatur per accidens, ut si quis dubitet vel nesciat, an crimen, quod narratur, sit publicum vel occultum, quia in dubio debet loquens censei bonus; item si ex correctione timerentur rixæ, convitia aut major detractiois confirmatio; unde ex *Lugo* notat *Sporer n. 109.* æquales rarò, inferiores verò vix unquam peccare mortaliter, detractioem non impediendo: quod tamen universaliter non admitterem nisi pro scrupulosis, tum quòd hoc vitium sit prò dolor hodièdum nimis familiare;

tum quòd videatur obligare charitas ad aver-
tendum tantum malum ; ubi media non sunt
nimis difficilia , uti est inversio sermonis , vul-
tus tristis, &c. saltem inter æquales aut quorum
unus non est alterius superior , vel persona gra-
vis, de qua non facile præsumi possit , quòd di-
cat aliqua , quæ justè dici non possunt. Sed
quid si quis inadvertenter vel bonâ fide gravi-
ter proximo detrahat , an audiens adhuc obli-
gabitur eum corrigere ? R. Omninò obligari,
nam dato , quòd detrahens non peccet , tamen
grave damnum infert famæ proximi ; quod cha-
ritas impediri jubet, dum facilè potest.

150 QUÆR. V. An sit detractio, manifestare cri-
men proximi notorium seu publicum ?

Responsio constabit ex seqq. I. notoreitas
criminis alia vocatur juris , quando aliquis in
judicio de eo est condemnatus vel confessus ;
alia facti , quando crimen in hominum con-
spectu ita fuit commissum , ut nullâ tergiversa-
tione celari possit ; alia famæ , quæ ex sufficien-
tibus indiciis orta , hominum relatione divul-
gata est ; quot autem numero hominibus res
cognita esse debeat , ut factò vel famâ censea-
tur esse publica, difficillimum est definire. *Laym.*
Molin. Lug. n. 70. pro regula dicunt tunc cri-
men respectu cohabitantium & vicinorum esse
publicum & revelabile , quando limites secreti
& occulti ita egreditur , ut attentâ quantitate
communitatis & conditione hominum crimen
scientium illud certò credatur in notitiam vici-
norum deventurum ; unde regulariter , si com-
munitas constet ex 8. hominibus , sufficit quòd
sciant 3. vel 4. si ex 30. sufficit sciri à septem
vel 8. si ex 100. satis est , si sciant 15. vel 20.

fi

si in oppido sint domus 400. sufficit, quòd sciant 8. vel 10. diversarum domorum, si civitas habeat 500. incolas, satis erit 30. vel 40. per civitatem dispersos cognovisse, ut de illo ulterius apud ignaros ejusdem urbis loqui liceat. Si crimen difamatum est in Curia vel in loco illustri, ex quo facilè in alia loca dimanabit, censetur notorium in toto regno, *Auth. cit.*

2. Si crimen est publicum per sententiam Judicis, illud ubique etiam in locis remotissimis verbo, scripto vel typo revelare licet, ità ut nequidem contra charitatem peccetur; quia, sicut ipse Judex suam sententiam posset ubique publicare, sic & alii; idèd enim damnantur facinorosi, ut omnibus etiam remotissimis sint exemplo; econtra, si crimen est publicum facto vel famà, vel per confessionem rei aut depositiones testium nondum latà sententià, probabiliùs solùm revelari potest in loco, in quo est publicum vel facilè publicandum, *Platel. p. 3. à n. 773.* quia ibi & non alibi amisit jus ad famam; unde non excusantur, qui crimen in una domo, & à potiori in uno Monasterio vel Ordine, aut in uno Senatu publicum referunt extraneis, quia tale crimen est tantùm publicum respectu hujus loci, Monasterii vel Senatùs. *Lug. Metz g. 1. 12. d. 39. a. 3. n. 10.*

3. Plures docent, peccari contra charitatem, si crimen etiam in loco, ubi publicum est, sinè causa manifestetur ignorantibus, probabiliùs tamen contradicit *Lugo n. 68.* quia ibi non habet jus ad famam, & expedit bono communi, ut quis dignoscatur talis, qualis publicè est, ne alii ex ejus actionibus decipiantur, sicque habet totius orbis consuetudo; sermo autem est de crimine

mine vero, etsi ab initio per injuriam manifestato; nam, quamvis injuria non tollat jus ad famam, tollit tamen publicitas ad injuriam secuta, crimen verò falsum etsi notorium ulterius divulgare non licet, quia foret mendacium in damnum proximi, nec publicitas tollit jus ad famam, nisi conjuncta cum veritate.

18. 4. Crimen factò vel famâ publicum, sed oblivione sepultum, denudò manifestare est detractio; sicut enim fama per criminis publicationem amittitur, sic cessante criminis memoriâ recuperatur & redit ad statum, quem habebat ante publicationem; aliud est de crimine per sententiam Judicis publico, quia facultas publicandi semel à Judice data & non revocata perseverat etiam cessante criminis memoriâ.

19. QUÆR. VI. Quid circa revelationem secreti?

R. 1. Revelatio secreti est crimen valde affine detractioni, & detractionem sæpè includit, quando scilicet propalatur defectus occultus secretò commissus; secretum autem naturale aliud vocatur promissum, quando nullo prævio pacto promittit quis tacere, quod audit, obligatque ex justitia, fidelitate vel sola urbanitate, prout quis intendit se obligare; aliud dicitur commissum per expressam vel tacitam conventionem de non revelando, obligat ex justitia pro qualitate materiæ; tacitâ autem conventionem seu ex officio ad secretum tenentur Consilarii Principum, Officiales belli, Advocati, Medici, Chirurghi, obstetrices, & probabiliùs omnes, quibus consilii, auxilii vel solatii causâ secreta committuntur, hoc ipso enim, quòd secreta suscipiant, tacitè ad non revelandum se obligant.

2. Si

2. Si ex occultatione secreti Reipublicæ, tibi vel alteri immineat grave malum, v. g. urbis proditio, mors Innocentis, gravis infamia, jactura bonorum, secretum etiam commissum revelari potest, quia nemo censetur se voluisse obligare ad secretum cum tanto incommodo; secreta tamen Reipublicæ vel exercitûs, quæ sinè ingenti damno boni publici manifestari non possunt, etiam cum periculo vitæ & tormentorum servanda sunt; salus enim Reipublicæ præponi debet vitæ propriæ.

3. Non tantùm est contra justitiam, secretum sibi commissum prodere, sed & alienum secretum invito rationabiliter Domino acquirere, v. g. aperiendo ejus litteras, corrumpendo Consiliarios, &c. Nec obstat, quòd forsan litteræ sint negligenter custoditæ, vel frustatim abjectæ, per hoc enim, quòd quis litteras laceret, vel malè custodiat, non resignat juri ad secretum, sicut non resignat juri ad pecunias in cista aperta relictas, sed ideò lacerat litteras, ne secretum earum innotescat; pro avertendo tamen malo Reipublicæ licet hostium litteras intercipere, earumque secreta expiscari, uti habet quotidiana praxis à nemine improbata.

4. Si notitiam secreti per vim vel fraudem aut injustam literarum apertionem consecutus es, non potes revelare, nisi ille, cujus secretum novisti, te vel alium injustè vexet, & vexam aliter repellere non possis; sicuti enim tunc licitè acquirere posses alieni secreti notitiam, aperiendo v. g. ipsius litteras, sic & eadem uti, ad te vel alium defendendum.

B b

EX

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.